

**T.C.
İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL SANAT EĞİTİMİ ANA SANAT DALI**

**KAMUSAL ALANDA SANAT ÇALIŞMALARI:
İZMİR İLİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

ALİ HAYDAR BİNGÖLBALİ

İZMİR-2023

**T.C.
İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL SANAT EĞİTİMİ ANA SANAT DALI**

**KAMUSAL ALANDA SANAT ÇALIŞMALARI:
İZMİR İLİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

ALİ HAYDAR BİNGÖLBALİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. SEHRAN DİLMAÇ

İZMİR-2023

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Kamusal Alanda Sanat Çalışmaları: İzmir İli Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

19/06/2023

Ali Haydar BİNGÖLBALİ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KAMUSAL ALANDA SANAT ÇALIŞMALARI:

İZMİR İLİ ÖRNEĞİ

Ali Haydar BİNGÖLBALİ

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel Sanat Eğitimi Ana Sanat Dalı

İnsanların yaşadığı tarihi süreçte göçebelikten yerleşik düzene geçmesi ile kent alanları ve bunun sonucunda kamusal alanlar oluşmuştur. Kamusal alan, halkın çoğunlukla zaman geçirdiği, paylaşımlarda bulunduğu, günlük yaşamın sürdüğü ortak bir yaşam alanı içinde kamuoyunu oluşturduğu ve toplumsal etkinliklerin düzenlenip sergilendiği yerlerdir. Kamusal alan kavramında serbest erişim, toplumsal eşitlik ve eşit katılım nitelikleri mevcuttur. Dolayısıyla sokaklar, caddeler, parklar, ve meydanlar daha pek çok benzeri yerler kamusal kavram özelliklerini taşıdıkları için kamusal alanlar olarak söylenebilir. Kent bütününde yer alan bu alanlar, kentin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik niteliklerine kadar belirleyici olduğu söylenebilir. Kamusal alanda veya benzeri yerleşelerde uygulanan sanat eserleri “kamusal sanat” olarak değerlendirilir. Kamusal sanatın toplum içindeki etkileşimi diğer sanat türlerine göre daha hızlı olduğundan dolayı daha fazla kişiye ulaşımı sağlamış olur. Her sanat objesinin taşıdığı ve anlatmak istediği bir kaygıyı düşünüldüğünde, kent yaşayanlarına en çabuk ulaşılacak yer olarak kamusal alanların önemi daha da ön plana çıkmış olur.

Kamusal alanın toplum yaşayanların üzerinde bıraktığı izlenimleri ile birlikte, bu alanda yer alan sanat çalışmaları kentlerin olmazsa olmazı olmuşlardır. Önceleri herhangi bir konuyu veya nesneyi betimlemiş olan kamusal alan çalışmaları, sonraları modern sanatın etkisiyle soyut yapıtlar yerini almıştır. Daha sonrasında ise kamusal alanlarda çeşitli materyallerle kullanılarak yeni biçimsel ifadeli çalışmalarla kentlere zenginlik katmıştır.

Bu araştırmada kent bütünüünün oluşmasında önemli bir faktör olan kamusal alanda sanat çalışmaları ele alınmıştır. Ege Bölgesinde önemli bir konuma sahip İzmir İl merkezindeki kamusal alanda sanat çalışmalarını açıklanmış, tasnif edilmiş, estetik değerleri üzerinde durulmuş ve İzmir’de Kamusal alanda sanatın gelişmesine ve sürdürülebilirliğine katkı sağlayacak genel anlamda tavsiyelere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamusal Alan, Kamusal Sanat, İzmir İli

ABSTRACT

Master's Thesis

Work Of Art In Public Arena: Sample Of İzmir City

Ali Haydar BİNGÖLBALİ

İzmir Katip Çelebi University

Graduate School of Social Sciences

Department of Basic Art Education

With the transition of mankind from nomadism to settled order in the historical process, urban areas and public spaces were formed as a result. Public spaces are places where people mostly spend time, share, form public opinion in a common living space where daily life goes on, and where social events are organized and exhibited. The concept of public space has the qualities of free access, social equality and equal participation. In this context, streets, parks, avenues, squares and many other places can be understood as public spaces. These areas can be said to be decisive from the socio-economic status of the city to which they belong to the cultural and political identity. Works exhibited in public spaces or similar settlements are considered "public art". In this regard, the communication of public art with society is faster than other types of art and reaches more people. Considering that every art object carries a concern that it wants to express, the importance of the public space, which is the fastest place to reach the society, comes to the fore even more. Together with the effects of public space on society, the art works in this area have become a sine qua non of cities.

Art works and events held in public spaces are constantly interacted with by the residents of the city. This situation brings with it a number of criteria while revealing the artistic work. Artistic moves, which are constantly changing over the periods experienced, represent the physical and social identity of the city, as well as reflect it to the city as a protest approach.

In this research, one of the factors that are active in the formation of the city is public spaces. It is a fact that the current art works in these areas have a great impact on the whole city. However, we can say that it will contribute to the development of the city in its new artistic works. In addition, the values of creating the own essence of Izmir province, which is in an important position in the Aegean region, were emphasized and the problems and possibilities arising in this sense were evaluated. As a result, recommendations were generally included in the sustainability of the province.

Keywords: Public Space, Public Art, Izmir province

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
GÖRSELLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xiv
ÖN SÖZ	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
KAMUSAL ALAN VE SANAT	5
1.1 KAMUSAL ALAN	5
1.1.1 Kamusal Alan ve Kent İlişkisi	8
1.1.2 Kamusal Alan, Mekan ve Sanat İlişkisi	9
1.1.3. Kamusal Alanda Enstalasyon.....	12
1.2. KAMUSAL SANAT.....	14
1.2.1. Kamusal Sanatın Tarihsel Gelişimi.....	17
1.2.2. Kamusal Sanat Çeşitleri	20
1.2.4. Kamusal Sanat İçinde Yerleştirme.....	23
İKİNCİ BÖLÜM	26
TARİHSEL SÜREÇTE İZMİR	26
2.1. İZMİR İLİNDE TARİHSEL SÜREÇTE SANAT	26
2.2. İZMİR İLİNDE SANAT MERKEZLERİ	29
2.2.1. Arkas Sanat Merkezi	30
2.2.2. Ahmed Adnan Saygun Sanat Merkezi	30
2.2.3. Selçuk Yaşar Resim Müzesi ve Sanat Galerisi	31
2.2.4. Dokuz Eylül Üniversitesi Sabancı Kültür Merkezi.....	32
2.2.5. İzmir Ege Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi.....	32
2.2.6. İzmir İsmet İnönü Sanat Merkezi.....	33

2.3. İZMİR İLİNDE SANAT MÜZELERİ.....	33
2.3.1. Resim ve Heykel Müzesi	33
2.3.2. İzmir Arkeoloji Müzesi	35
2.3.3. İzmir Etnografya müzesi	37
2.3.4. Atatürk Müzesi.....	38
2.3.5. İzmir Tarih ve Sanat Müzesi	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	41
İZMİR'DE KAMUSAL ALANDA SANAT	41
3.1. ANITLAR	41
3.1.1. Cumhuriyet Meydanı Atatürk Anıtı	42
3.1.2. Belkahve Atatürk Anıtı	43
3.1.3. ŞehitKubilay Anıtı	44
3.1.4. İlk Kurşun Anıtı	45
3.1.5. İnsan Hakları Anıtı.....	46
3.1.6. Zübeyde Hanım ve Kadın Hakları Anıtı	48
3.1.7. Cumhuriyet Anıtı	49
3.1.8. Dünya Barış Anıtı	50
3.1.9. Narlıdere Şehitliği Anıtı.....	51
3.1.10. Halkapınar Dokuz Eylül Anıtı	52
3.1.11. İzmir İktisat Kongre Anıtı.....	54
3.1.12. Bağımsız Yargı ve Danıştay Anıtı	54
3.2. HEYKELLER	56
3.2.1. Atatürk Heykeli.....	56
3.2.2. Atatürk ve İnönü Heykeli.....	58
3.2.4. Özgür Kadın Heykeli	60
3.2.5. Gemi İskeleti	61
3.2.6. İzmir Yalı Çapkını Heykeli.....	62
3.2.7. Açık Alanlarda Plastik Öğeleri İle Ön Plana Çıkan Eserler	63

3.2.7.1. Karşıyaka “Yunuslar” Kompozisyonu	63
3.2.7.2. Zübeyde Hanım Heykeli	64
3.2.7.4. Kültürpark “Sevgi” kompozisyonu	65
3.2.7.5. “ Dilek Ağacı” haykeli	67
3.2.7.6. At Yılan Heykeli	67
3.2.7.7. Denizatları ve Levent Heykeli	68
3.3. SOKAK SANATI	69
3.3.1. Grafiti	71
3.3.1.1. İzmir Sokaklarında Grafiti Çalışmalar	77
3.3.2. Duvar Resimleri(murallar)	82
3.3.3. İzmir’de Kamusal Alanda Enstalasyon	94
3.3.4. Kent Mobilyası Öğelerinde Uygulanan Sanatsal Çalışmalar.....	95
3.3.5. Canlı Performans.....	97
SONUÇ.....	100
KAYNAKÇA	103

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel: 1	İzmir’de Kamusal Alan	6
Görsel: 2	İzmir’de Kamusal Alan.....	7
Görsel: 3	Taksim Meydanı, İstanbul.....	8
Görsel: 4	Claes Oldenburg, Elbise Mandalı.....	10
Görsel: 5	Louise Bourgeois, ‘Maman’ Anne,.....	11
Görsel: 6	Alexander Calder, Flamingo, Monumental Works.....	12
Görsel: 7	Kurt Schwitters, “Merz House”.....	13
Görsel: 8	Alexander Lieberman, Iliad.....	15
Görsel: 9	Picasso heykeli, Chicago.....	16
Görsel: 10	Henry Moore’a ait bir figür çalışması, Singapur	17
Görsel: 11	Leonardo da Vinci’nin Son Akşam Yemeği tablosu	18
Görsel: 12	Rodin’in Düşünen Adam heykeli.....	19
Görsel: 13	Prof. H. Karayığitoğlu ve G. Karayığitoğlu’nun Sevgi ve Barış Anıtı	22
Görsel: 14	Kızılay Meydanı’ındaki Güven Anıtı, Ankara.....	24
Görsel: 15	İlhan Koman Akdeniz Ait Çalışma, Zincirlikuyu, İstanbul.....	24
Görsel: 16	Geçmişte Kordon, İzmir.....	27
Görsel: 17	Geçmişten bir görünüm, Saat Kulesi, İzmir.....	28
Görsel: 18	Geçmişten bir görünüm, Asansör binası, İzmir.....	29
Görsel: 19	İzmir Resim ve Heykel Müzesi.....	34
Görsel: 20	İzmir Arkeoloji Müzesi.....	36
Görsel: 21	İzmir Etnografya müzesi.....	37
Görsel: 22	İzmir Atatürk Müzesi.....	38
Görsel: 23	İzmir Tarih ve Sanat Müzesi.....	39
Görsel:24	Cumhuriyet Meydanı’nda bulunan Atatürk Anıtı, İzmir	42

Görsel: 25	Belkahve Atatürk Anıtı, İzmir.....	43
Görsel: 26	Menemen Kubilay Anıtı, Menemen, İzmir.....	44
Görsel: 27	İlk Kurşun Anıtı, Konak Meydanı, İzmir.....	46
Görsel: 28	İnsan Hakları Anıtı, İnsan Hakları Parkı /Karşıyaka, İzmir.....	47
Görsel:29	Zübeyde Hanım ve Kadın Hakları Anıtı, Anayasa Mey.,K.yaka,İzmir	48
Görsel: 30	Cumhuriyet Anıtı, Gündoğdu Meydanı / Alsancak, İzmir.....	49
Görsel: 31	Dünya Barış Anıtı, Yamanlar/ İzmir.....	51
Görsel: 32	Narlidere Şehitliği Anıtı -İzmir.....	52
Görsel: 33	Halkapınar Dokuz Eylül Anıtı -İzmir.....	53
Görsel: 34	İzmir İktisat Kongre Anıtı- İzmir.....	54
Görsel: 35	Bağımsız Yargı Ve Danıştay Anıtı –Narlidere.....	55
Görsel: 36	Atatürk Heykeli(cepheden) ve (profilden), Buca/İzmir	57
Görsel: 37	Atatürk ve İnönü Heykeli, Kültürpark, İzmir.....	58
Görsel: 38	Eray Okkan, Mevlana Heykeli, Buca, İzmir.....	69
Görsel: 39	Özgür Kadın Heykeli.....	60
Görsel: 40	Gemi İskeleti, Konak İzmir.....	61
Görsel: 41	İzmir Yalı Çapkını Heykeli.....	62
Görsel: 42	Karşıyaka sahiliyle bütünleşen “Yunuslar” kompozisyonu, İzmir.	63
Görsel: 43	Zübeyde Hanım Heykeli Alsancak.....	64
Görsel: 44	Kültürpark'ta havuz başında yer alan “Yatan Kadın”figürü.....	65
Görsel: 45	Kültürpark “Sevgi” kompozisyonu (soyut form).....	66
Görsel: 46	Özgün form özelliğiyle ilgi toplayan “Dilek Ağacı” heykeli.....	67
Görsel: 47	At Yılan Heykeli bronz, Bostanlı-İzmir.....	68
Görsel: 48	Denizatları ve Levent, Güzelyalı-İzmir	69
Görsel: 49	İplik Bombalaması.....	70
Görsel: 50	Grafiti Çalışması,(orijinal) La Cigale, Alsancak	71
Görsel: 51	Banksy, Zırhlı Barış Güvercini, Filistin, 2014.....	72

Görsel: 52	Irkçılığa karşı, Banksy'nin yorumu.....	73
Görsel: 53	Amerika'da ikiz kule, Banksy'nin yorumu.....	74
Görsel: 54	Yunan Efes kentinde bulunan graffiti örneği.....	75
Görsel: 55	Tunç Dindaş, Adidas- Graffiti, Beyoğlu, İstanbul.....	76
Görsel: 56	Kırık Cam Teorisi ve grafiti üzerine Banksy'nin yorumu.....	77
Görsel: 57	Nconen, Grafiti çalışması.....	78
Görsel: 58	Nconen, İzmir'in muhtelif yerlerinde grafiti çalışmaları	79
Görsel: 59	Karşıyaka ve Alsancak'ta çeşitli alanlarda grafiti çalışmaları.....	80
Görsel: 60	İzban Güzergahında Duvara Yapılan Grafiteler.....	81
Görsel: 61	Bostanlı Kaykay Alanında yapılan Grafitelerden Bazıları.....	82
Görsel: 62	Agora'da duvar yüzeyindeki çizim ve yazım örneği.....	82
Görsel :63	Sevil-1/2 İş merkezleri duvarlarına yapılan çizimler.....	84
Görsel: 64	Sevil-1/2 İş merkezleri duvarlarına yapılan çizimler.....	85
Görsel: 65	Artez "Find Your Way To Fly" Alp Apartmanı.....	86
Görsel: 66	Kumru, Özel İtalyan Ana ve İlkokulu.....	86
Görsel: 67	Celaset, Şehnaz Apartmanına yapılan çizimler.....	87
Görsel: 68	Filiage, Mural İzmir-II çalışması.....	87
Görsel :69	Gooze-Art ve Rustam Qbic, Mural İzmir-II çalışması.....	88
Görsel: 70	Aksel Mengü, Dario Moreno'nun adını taşıyan sokaktaki çalışması.....	89
Görsel: 71	Alaybey İzban duvarı çalışması.....	89
Görsel: 72	Pansca, Bostanlı Migros (Çağdaş Büfe cephesi).....	90
Görsel: 73	Reach, Demirköprü mah. çeşitli noktalardaki çalışmalarından biri.....	91
Görsel: 74	"Uluslararası Karşıyaka Duvar Resmi Çalıştayı" bir örnek.....	91
Görsel: 75	"Uluslararası Karşıyaka Duvar Resmi Çalıştayı" bir örnek.....	92
Görsel: 76	"Ege Perla" karma projenin duvarlarında deniz yaşamına ait figürler.....	92
Görsel: 77	Türkiye'nin İlk Kadın Protestosu, Üçyol Metro İstasyonu.....	93
Görsel: 78	Tersane Mahallesi, enstalasyon çalışması, Karşıyaka.....	94
Görsel: 79	Karşıyaka sahilinden duvar resmi uygulaması.....	95

Görsel: 80 Tek ayağın üstüne oturan heykel, Aydın.....	96
Görsel: 81 Yunus İşçi, Performans Etkinlikleri, İzmir.....	98

KISALTMALAR

ÇEV	: Çeviren
TDK	:Türk Dil Kurumu
İBB	:İzmir Büyükşehir Belediyesi
DYO	:Durmuş Yaşar ve Oğulları
İEF	:İzmir Enternasyonal Fuarı

ÖN SÖZ

“Kamusal Alanda Sanat Çalışmaları: İzmir İli Örneği” konulu tezin araştırmasında, örneklem olarak İzmir İli merkezi ve merkezle sınırı bulunan, bazı önemli görülen ilçe beldelerindeki kamusal alan ve bu alanlardaki sanat eserleri seçilmiştir. Bu eserlerin irdelenmesi sonucunda ilin, ilerideki yaşam sürecinde kamusal alanda sanat çalışmalarının yaygınlaşması ve çağın gerektirdiği şekilde uygulanması için öneriler sunulmuştur. Tezin oluşum sürecinde çalışmalarımı dikkatle inceleyip, düşüncelerime ve fikirlerime yön veren, tezin başlangıcından sonuna kadar ki sürede hep yanımda olan ve yardımlarını hiç esirgeyemeyen, tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Sehran DİLMAÇ öğretmenime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ali Haydar BİNGÖLBALİ

İzmir-2023

GİRİŞ

Tarihi süreç içinde önemli olmasıyla birlikte Sosyo-kültürel ihtiyaçlara ve medeniyetin oluşmasına zemin hazırlayan kamusal alanlar, halen toplumsal yaşam içinde yerini almaktadır. Bu bağlamda kamusal alanlarda sanatsal çalışmaların kentin bütünsel kültürüne etkisinin ve kentte yaşayanların üzerinde varlığını hissettiği derecede önemli olduğu kadar irdelenmesi gereken önemli bir konu olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma konusunu oluşturan kamusal alandaki sanat çalışmalarının, nasıl ve hangi durumda değerlendirilmesi gerektiği ve bu sanat çalışmalarının toplumsal ve fiziksel açıdan ne şekilde kamusal alanla ilişkili olduğu çevreyle bağlantısı bütününde nasıl başarıya ulaşabileceği irdelenmeye çalışılmıştır. Ülkemizin yoğun nüfuslu illerinden biri olan ve geçmişi eski uygarlıklara dayanan bir kent olma özelliğini taşıyan İzmir il merkezi konuya örneklem olarak alınmıştır.

Boşluk, hacme dayalı ve sanat özelliği gerektiren eserlerin, uygun kamusal alanlarda yer alması ve sosyo-kültürel anlamda sanat eserlerin devamlılığını sürdürmek için eserlerin tasarım ilkeleri doğrultusunda gerçekleşmesi uygun olacağı vurgulanmıştır.

Tezin çalışma aşamasında, özellikle tez konusunun ana hattını oluşturan “kamusal alan” kavramının açıklanması sonrasında kamusal alanların yaşamsal süreçte ne denli önemli olduğu tarihsel örneklerle ve günümüz örnekleriyle anlatılmaya çalışılmıştır. (Çil, 2010: 1).

Ülkemizde Cumhuriyetin kuruluşu sonrası giderek artan nüfusun neticesinde İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere çok sayıda kent sanat alanında gelişim göstermiştir. Bu gelişmelere paralel olarak kamusal alanlarda da sanat çalışmaları yaygınlaşmaya başlamıştır. Türkiye'nin metropol kentlerinden biri sayılan ve fuarıyla öne çıkan İzmir, çok önemli bir limana sahip olup, ticari olarak gelişmiş, Ege bölgesinde önemli yer alan çağdaş bir kentidir. Yeryüzü özellikleri, kültür değerleri ve yaşam seviyesi ile baktığımızda, Türkiye'nin en gelişmiş kenti sayılır.

Kent, geçmişten günümüze kadarki süreçte bir takım değişmelerle evrilmiş ve bu değişimler neticesinde bugünkü şeklini almıştır. Kentin kültürel dokusunda yer alan çeşitli sanatsal çalışmalar ve sanat ürünü olarak sayılabilecek öğeler araştırılmış ve görsel açıdan çeşitli materyallerle desteklenmiştir.

“Yapılan araştırmada; ilgili literatür taramaları yapılmış olup toplanan veriler doğrultusunda değerlendirmeye uygun İzmir ilinde bulunan kamusal sanat uygulamalarının yapıldığı alanlar genel anlamda belirlenmiştir. Bu doğrultuda kent kimliğinin oluşmasına yönelik yapılabilecek kamusal sanat uygulamaları için çeşitli öneriler geliştirilmiştir.”

Amaç

Medeniyet tarihinde sanatsal üretimin sıklıkla görüldüğü kamusal alanlardaki sanat çalışmaları diğer sanat alanlarına göre toplum yaşayanlarıyla her zaman daha fazla etkileşim göstermektedir. Sanatsal üretimlerin tüm yerleşim birimlerinin kamusal alanların da yüzyıllardır varlığını sürdürdükleri için kendine ait önemli bir yer edindiği görülmüştür. Bu çalışmada, araştırmaya anlam kazandıran ve temel oluşturacak kamusal alanlar ve bu alanlardaki sanat kavramına ilişkin alt başlıkların belirlenmiş, kentsel tasarım dahilindeki kamusal alanların sanatla olan ilişkisi araştırılmış, kamusal alan oluşumunda güzel sanatlardan yararlanma imkanları değerlendirilmiştir. Ayrıca bu çalışmada İzmir ilinde mevcut kamusal alanlarda sanat çalışmalarının birey ve toplum üzerindeki etkisinin irdelenmesi ve yeni biçimsel ifade imkanlarının araştırılması amaçlanmıştır. Kamusal alanda sanat çalışmaları topluma sunulurken çevreyle ilişkilerini belirlediği ve yön verdiği toplumsal ve fiziksel önermeleri ortaya koymaktadır. Bu öneriler doğrultusunda çevresiyle ilişkisini iyi kuran kamusal alanda uygulanan sanatın, sanatsal anlamda etkisini artırmıştır.

Bu araştırmanın amacı; İzmir ili bütününde kamusal alanda sanatın gelişimi ve uygulama imkanlarını saptamak, çevre ve sanat kavramlarının bir araya geldiği sanat çalışmalarının tarihsel gelişimini ortaya koymak, sanat çalışmalarının kamusal alanlarda karşılaştığı zorlukları saptamak, konuyla ilgili ulusal ve uluslararası sanatçı ve yapıtlardan örnekler sunmak, bu alana ilişkin daha sonra yapılacak yapıt ve araştırmalara kaynaklık etmek olarak belirlenmiştir.

Sanatçı-izleyici ve kamusal alana yönelik sanatsal bilgileri sunmak, bu alanlarda gerçekleştirilen anıtlar, enstelasyonlar, murallar, grafitiler, heykeller, sokak performansları gibi sanat çalışmaları özelinde inceleyip ortaya koymaktır. İzmir ili merkezinde bu tür çalışmaları inceleyip, farklı sanat biçimlerinde verilerek kamusal alanda sanat performanslarını görsel sanat biçimleri ile sunmaktır.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Tezin konusu İzmir ilindeki kamusal alanlarda sanat çalışmalarını zaman, mekan, üslup özelliklerini göz önünde bulundurularak analiz edilmesi sonucunda tezin kapsamını ve sınırlılıklarını oluşturmaktadır. İzmir, kültür birikimi ve sosyal yapısı itibariyle farklılıkları bünyesinde barındıran özel bir ildir. Ayrıca tarım, lojistik, turizm hareketliliği ile birlikte liman ticaretiyle Ege'nin incisi sayılan kent, dünya coğrafyasında önemli bir yere sahiptir. Kent ölçeğinde birçok semte sahip olup bu semtlerin dizayn edilmesinde yerini alan park, bahçe, açık arazi olarak bilinen kamusal alanların, modern bir görsel algıya hitap eden sanatsal çalışmalar mevcuttur. Daha kaliteli, nitelikli ve kullanılabilir alanların oluşması ve bu alanlarda yerleştirilen sanat objelerin daha uzun süreli kalıcılığını artırmak için, uygunluk ve yerleştirilmelerine yönelik alternatiflerin sunulması ile kamusal alanlarda bulunan mevcut sanat çalışmalarının zarar görmesini önlemek adına, çözüm odaklı önerileri, örneklerle ortaya konulmaya çalışmaktadır.

Sonuç itibariyle, değerlendirmede çıkan verilere göre, alanların işlevsel özelliklerine bağlı kalarak sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan oluşturduğu günlük yaşam alışkanlıkları irdelenerek ve bu alışkanlıklara istinaden ideal bir kamusal alan ve objelerin yerleşimi, kalıcılığı, yaşam uygulaması içindeki gerçekliği ile nasıl olması gerektiği sorusuna cevap aramaktır.

Yöntem

Tezin konusu doğrultusunda yapılan araştırma sonucunda çıkan bilgilerden hareket ederek, toplumsal sorumluluğun temellerini oluşturmak adına kamusal alanda sanat eseriyle katılım, paylaşım, iletişim ve etkileşim süreçleri yaratmak gerekir. Bu bağlamda İzmir ili merkezindeki kamusal alanlarda, gerçekleştirilmiş olan sanatsal çalışmalar tespit edilerek, sanatçı-eser ilişkileri üzerinde araştırmalar

gerçekleştirilmiştir. Çıkan bilgiler doğrultusunda eserlerin birey ve toplum üzerinde etkinin olduğu ve topluma ne derece yansıdığı, ilgili literatür verilerin ışığında değerlendirilmeye alınmış ve tartışılmıştır.

Araştırmada kültür, sanat ve toplum ilişkisi, kamusal alana yerleştirilen sanat eserinin önemini ortaya koyan ulusal ve uluslararası literatüründe yazılı ve görsel kaynaklar, çeşitli kurumsal ve bireysel sanatçı etkinlikleri ve yapılmış bilimsel araştırmalar irdelenmiştir. Kamusal alanına yerleştirilen sanat yapıtları kişisel çabalara oranla daha etkin bir tüketim sürecine girdiği için medya üzerinden yayımlanan haberlere de yer verilmiştir (Parlakalay, 2020: 1159).

İzmir ili, geçmişten günümüze dek geçirdiği tarihsel süreç içinde birçok değişimlere sahne olmuştur. Bu değişimler sonucunda İzmir kenti şimdiki son halini almıştır. Kent merkezi bütününde yerini alan kamusal alanlar ve üzerine yerleştirilen sanatsal çalışmalarla değişime paralel olarak evrilmişlerdir. Sanatın merkezi sayılan İzmir ili, yeri ve önemi olduğu kadar, kent dokusunda yer alan çeşitli plastik çalışmalarda değerini göstermektedir. Bu çalışmada sanat ürününü olarak değerlendirilebilecek ögeler araştırılmış, çalışmanın ana materyalini tez, kitap, dergi, internet vb gibi kaynaklar ile desteklenmiş olup bu yöntemlerle söz konusu tezin araştırılması tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMUSAL ALAN VE SANAT

1.1 KAMUSAL ALAN

İnsanların geçmişte yaşadıkları tarihi süreç içinde göçebelik durumundan yerleşik düzene ve daha sonraları ise kentsel yaşantıya geçmesiyle kent alanları ve bunun sonucu olarak kamusal alanlar oluşmuştur. Kentleşmenin giderek modernize oluşu sonucunda kentte yaşayanlarının değişim sürecine paralel olarak ihtiyaca binayen bir araya gelerek bulunduğu, etkinlikte bulunduğu alanlar ortaya çıkmıştır.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde anlam olarak kamu; devletin yönetimine katılan veya onun denetimi altında bulunan kişi ve kuruluşların tümü, halk, millet olarak tanımlanmaktadır. Kamu, toplumun ortak çıkarlarını koruyan ve geliştiren bir kavramdır. Kamu hizmeti ise kamu yararına yönelik olarak devlet veya diğer kamu kurumları tarafından yürütülen faaliyetlerdir. Kamu hizmetinin niteliği, kapsamı ve ölçütleri yasalarla belirlenir. Kamu hizmetinin amacı, toplumun ihtiyaçlarını karşılamak ve refahını artırmaktır. Kamu hizmetinin sunumu sırasında kamu görevlileri, kamu etiği ilkelerine uygun davranmak zorundadır. Kamu etiği ilkeleri arasında adalet, tarafsızlık, şeffaflık, hesap verebilirlik, liyakat ve hukuka saygı sayılabilir. Yine Türk Dil Kurumu sözlüğünde anlam olarak alan: Düz, açık ve geniş yer, meydan, saha olarak anlamlandırılmış görünüyor. Bu anlamları bütünleştirip Kamusal alan kavramına uyarlandığında, halka ait toplu kullanım alanları olarak çeşitli etkinliklerin düzenlenebileceği ortak yaşam alanları olarak söyleyebiliriz(T.D.K.).

<https://sozluk.gov.tr>

Görsel:1 İzmir’de Kamusal Alan

<https://twitter.com/izmirgeyik/status/1015716327045128192>

Kamusal alan kentin sosyal, kültürel ve estetik dokusunu doğrudan ilgilendiren sanat öğelerin anlamı ve derinliği açısından bakımından tez bütünlüğü içerisinde önemli bir yere sahiptir.

Kamusal alan kavramı, Jürgen Habermas'ın 1962 yılında yayımlanan "*Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*" adlı eserinde ilk defa ortaya atılmıştır. Habermas'a göre, kamusal alan, özel bireylerin, kendilerini ilgilendiren ortak meseleler üzerine akılcı bir biçimde tartıştıkları, fikir alışverişinde buldukları ve bu sayede kamuoyunu oluşturdukları yaşam alanını ifade eder. Kamusal alan, toplumsal yararın belirlendiği ve hayata geçirildiği alanlardır. Modern toplum teorilerine göre de, kamusal alan, toplumun ortak çıkarlarına yönelik düşünce, söylem ve eylemlerin üretildiği ve geliştirildiği toplumsal faaliyet alanını tanımlamak için kullanılan bir terimdir (Dilmaç, 2019: 1254).

Kamusal alan, modern toplum kuramlarında, toplumun ortak yararını belirlemeye ve gerçekleştirmeye yönelik düşünce, söylem ve eylemlerin üretildiği ve geliştirildiği ortak toplumsal etkinlik alanına işaret etmek için kullanılan bir kavramdır. Kamusal alanlar aynı zamanda kamusal mekanlar olarak da ifade edilmektedir. Daha çok konut gibi özel mekanların dışında kalan ortak alanlar kamusal alan için örnek teşkil eder. Bu alanlar ortak şekilde halkın rahatlıkla ve güvenli şekilde kullanabileceği yapılardır. Kamusal alanlara örnek olarak yollar, parklar, dinlenme alanları, bahçeler, meydanlar vb. verilebilir.

Görsel:2 İzmir ‘de Kamusal Alan

https://tr.wikipedia.org/wiki/Kordon_%28İzmir%29

Kent yapılanması bilinci ile kentin yapıları arasında yer alan kamusal mekanların dikkate alınması gerekir. Kamusal alan sayılan bu mekanlar, kentin yerel yönetimleri tarafından yapılan peyzaj düzenlemesi sonucunda, sanat objelerini uygun alanlara yerleştirerek kent bütünü içerisinde halka açık alanlar oluşturmaktadırlar.

Bu mekanlar kentte yaşayan insanın ihtiyaç duyduğu ve öneminin farkına varılması gereken yaşamsal niteliklere sahip olmalarından dolayı kamuoyuna mal olmuş bu alanlar, bir şekilde toplumun nabzına en çabuk ulaşılan, toplum tarafından alınması istenen mesajların çabuk ve kalıcı bir biçimde alıcı bulacağı yerler olarak özelliğini koruması, ticari reklamlar, politik mesajlar ve kentin sanatsal yapısına ve estetik dokusuna katkı sağlayacağı düşünüldüğünde stratejik ve isabetli sahalara önem kazandırmaktadır. Hatta kamusal alanlar toplumun hafızasında yer alma düşüncesiyle istenen sanat objelerinin yerleşim adresleridir.

Yüzyıllardır kamusal alanlarda varlığını sürdürmekte olan sanat, günümüzde düzensiz kentleşme ve yerel yönetimlerin kamusal alanların rant adına yok edilmesine göz yumulması sonucunda pek fazla istenilen düzeye ulaşmamıştır. Aslında kamusal alandaki sanatı toplumsal kültürde üslendiği görev, yerine başka bir şey konulmayacak kadar büyüktür. Kent yaşayanları için kamusal alan ne kadar önemliyse, kamusal alanda uygulanan sanatta o kadar önemlidir. Bu bağlamda alanlara kültürel ve estetik değerler katan sanat, kamusal alanın önemini artıran bir özellik olmuştur (Çil, 2010: 6).

1.1.1 Kamusal Alan ve Kent İlişkisi

Kamusal alanlar, toplumun kültürel değerlerine sahip olan ve bu değerlerden beslenen sanatsal objeleriyle veya tarihi kültürel dokusuyla ister planlı ister plansız kent varlığını oluşturan, kentin bütününde ev sahipliği görevini üstlenen, kent tarihi ve kültürünün yansıdığı alanlardır.

Özellikle gelişim düzeyleri yüksek olan şehirlerde, kendi kültürel birikimini kamusal alanlara yansıtan, toplum yapısına kültürel anlamda değer katan bir şekilde kent silüetine yerleştiği görülmektedir. Bu şekilde kamusal alanlar bir nevi kentin simaları sayılır. Buna en güzel örnekleme olarak üç büyük illeri (İstanbul, Ankara, İzmir) verebiliriz.(Görsel: 3)

Görsel: 3 Taksim Meydanı, İstanbul

<https://www.boldrentacar.com/blog/Taksim-Meydani>

Kentin hemen hemen her yerinde bulunan ve kentin açık mekanları olarak sayılan kamusal alanların, toplumsal yaşama etkisi son derece büyük ve önemlidir. Gelişen, çağdaş ve sosyal hayata paralel olarak kentlerin gelişimi ve planlamasında kamusal alanlar önemli bir yer tutar ve günümüzde sayıca artmıştır. Kamusal alanların içerisinde barındırdığı tüm sanat objeleri heykel, anıt, duvar resimleri, grafiti ve sokak çalışmaları toplumsal yaşamda doğrudan etkili özelliğe sahiptir. Bu alanlar büyük sayıda insanların yaşantılarından kaynaklı sürekli bir şekilde karşılaşmalarını ve yine bir şekilde irtibatla bulunmaları mümkün olacağı alanlardır. Bu sebeple, bu alanlar şehir yapılanmasında önemli yer tuttuğu söylenebilir (Çil, 2010: 7).

1.1.2 Kamusal Alan, Mekan ve Sanat İlişkisi

Bir sanatı diğer sanat çeşitlerinden ayıran en belirgin özellik teşhir ettiği mekanlarla ilgilidir. Kamusal alanda uygulanan sanatı diğer sanatlardan ayıran ise sanatın kamusal mekanlarda gerçekleştirilmesidir. Bu nedenle kamusal sanatı araştırırken öncelikle kamusal mekan ve sanat kavramları ayrı ayrı bir şekilde irdelenmeli, ona göre bir değerlendirme yapılmalıdır. Bu durumda önce kamusal alan sonra kamusal mekan kavramlarının gündeme alınması, araştırılması ve tartışılması gerekir. Bunların sonucunda sanatın, kamusal mekanla kurduğu ilişkiyi ortaya çıkarmak ve tüm bunların neticesinde oluşan kavramının tartışılması sonrasında sanat uygulamaların gerçekleşmesi daha doğru olacaktır(Okumuş, 2016: 35).

Habermas'ın dediği gibi, "Kamusal alan, toplumun ortak yararını belirlemeye ve gerçekleştirmeye yönelik düşünce, söylem ve eylemlerin üretildiği ve geliştirildiği ortak toplumsal etkinlik alanıdır". Bu tanıma göre, kamusal alan sadece fiziksel bir mekanın değil, aynı zamanda toplumsal bir olgudur. Kamusal alan, insanların günlük yaşamlarında paylaştıkları deneyimlerin, fikirlerin ve ilişkilerin bir ifadesidir. (Oktay, 2003: 54-61).

Kamusal alanlar, hangi kültürden, dilden ve sosyal statüden olursa olsun, her bireye sunulmuş veya açılmış alanlardır(Gökgür, 2008: 11).

Günümüzde ilerleyen bilim ve teknolojinin etkisiyle iletişim araçlarında artışlar meydana gelmiştir. Bu artışlara paralel olarak yeni iletişim olanakları ve alanları oluşmuştur. Son zamanlarda toplumda internet kullanımının fazla ve çok daha hızlı bir şekilde artması ile sınırların genişlemesi neticesinde yeni kamusal alanlar oluşumuna neden olmuştur.

Kentsel sosyoloji açısından baktığımızda kamusal alanın tanımını; demokrasinin merkezi oluşumunu ve bireylerin gelişimini sağlayan bir ana ögesi olduğu kabul edilebilir. Kamusal mekan ise bir ayrım olmaksızın herkesin ulaşabildiği, bireylerin hem birbirleriyle hem de çevreyle irtibata geçtikleri kamusal hayatın içinde yaşandığı fiziksel mekanlardır. Toplumda herkese açık olan bireyleri bir araya getiren ortak kullanım alanı olarak belirtilen kamusal mekanların, toplayıcı özelliği de bulunmaktadır.

Görsel: 4 Claes Oldenburg, Elbise mandalı, 1976, Philadelphia.

<https://arsiv.pilli.com>

Sanat, insanların duygu ve düşüncelerine hitap eden bir olgu, bir süreç veya kendini ifade etme biçimiyle bir iletişim şeklini teşkil etmektedir. Bu açıdan bakıldığında iletişimin esas özelliği ilişkide olan kamusal alanla ve bu alanın zeminini oluşturan kamusal mekan ile direk ilişki içerisinde olma durumudur(Okumuş, 2016: 36).

XX. yüzyılın hemen başlarında farklı dillerde kültür, sanat ve politikadan esinlenerek gelişen hareketler, kamusal alan ile değişken ve yenilikçi özelliklere sahip güncel sanatlar arasındaki ilişkiler daha anlamlı kavramsal sanatı ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu yenilikçi gelişmeler doğrultusunda pek çok sanatçıda farklı yaklaşımlar sergilemiştir (Boynudelik ve Eğrikavuk, 2006: 116).

Kavramsal sanatın oluşumunda pay sahibi olarak bilinen Dadaistler, salon sergilerini pek yeterli görmeyip, olanlara bir karşılık olarak kamusal sanat etkinliklerini yavaş yavaş gerçekleştirmeye başlamışlardır. Dadaistler ilk olarak Cabaret Voltaire'deki gösterileri örnek almıştır. 1960 yıllarında kendilerini yeterli gören bazı sanatçılar, müze ve galerilerin kamusal alanı yeterince temsil

etmediklerini ve sanatın artık beyaz kutunun dışına taşınması gerektiğini savunmuşlardır(Tan ve Boynik, 2007: 15).

Görsel: 5 Louise Bourgeois 'Maman 'Anne,1999, Ottawa- Kanada

<https://blog.artsper.com/en/a-closer-look/3826/>

Kamusal alanda son 25 yıl içinde hem Batı ülkelerinde hem de ülkemizde sanat etkinliklerinin gerçekleşmesi ve yaygınlaşması, bir takım ortak nedenlere dayanmaktadır. Günümüzde müze ve sergi alanları gibi sanat kurumların içinde bulunduğu sorunların neticesinde, sanatçılar adres değişikliği yaparak sanat etkinliklerini kamusal açık alanlara taşımışlardır. Bunun yanında kamusal alanın yapısında olan değişim ve fragmanlaşma sorununa kamusal sanat hem yere ait bir kimlik kazandırmak hemde çok kültürlü çevrelerde yattığı diyalog ve tartışma ortamı sayesinde cevap verilebilmektedir.

Kamusal sanat, kullanıcıları da dahil olmak üzere mekanın tüm bileşenleriyle etkileşim içine giren ve mekanda sanat olgusunu güçlendiren, kamusal yaşamdan ayrı olarak düşünülmeyen bir anlayışa sahiptir.

Görsel: 6 Alexander Calder, Flamingo, Monumental Works,1974, Chicago.

<https://www.wikiart.org/en/alexander-calder/flamingo-1973>

Kamusal mekan ile sanat arasındaki ilişkiye farklı bir açıdan baktığımızda, kamusal mekan, sanat için farklı iletişim olanakları sağladığı gibi, sanat da kamusal mekana aynı şekilde olumlu katkılar sağlamaktadır. Bu etkileşim sonucunda karşılıklı katkıların mekana güç hissini, kaliteli tasarım artırımı ve iyi bir imaj yarattığını söyleyebiliriz. Görülüyor ki sanat ile kamusal mekan arasında karşılıklı veya ikili bir ilişki bulunmaktadır (Okumuş, 2016: 37).

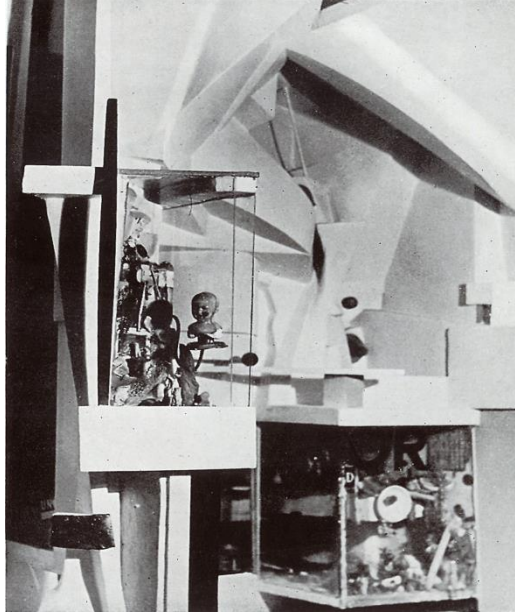
1.1.3. Kamusal Alanda Enstalasyon

Enstalasyon sözcüğün İngilizcede karşılığı kurmak, düzenlemek, yerleştirmek anlamına gelmektedir. Düzenleme yada yerleştirme olarak ifade edilen enstelasyonun günümüzde birçok tanımı yapılmıştır. En sade ve anlaşılır tanımı olarak enstalasyon; anlam ve algı düzleminde birbirleriyle ve içinde buldukları mekanla ilişkili nesnelerin bir arada sergilenmesidir (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedi, Cilt-3,1997: 1936).

Kamusal alanda enstalasyon, sanatçıların belirli bir mekan veya ortam ile etkileşime giren ve izleyicilerin deneyimine katkıda bulunan sanatsal yapıtlar oluşturmasıdır. Enstalasyonlar genellikle insanların günlük yaşamlarında karşılaştıkları mekanları ve olayları sorgulamalarını, farklı bakış açıları kazanmalarını ve sanatın toplumsal işlevini görmelerini sağlamaktır. Kamusal alanda enstalasyon yapmak, sanatçılar için hem bir meydan okuma hem de bir

fırsattır. Meydan okuma, çünkü kamusal alanda enstalasyon yapmak, izleyicilerin beklenti, ilgi ve tepkilerini dikkate almayı, mekanın fiziksel ve tarihsel özelliklerini gözetmeyi ve kurumsal veya yasal engellerle başa çıkmayı gerektirir. Fırsat ise, sanatçılara geniş bir kitleye ulaşma, sanatın sınırlarını genişletme ve toplumsal sorunlara dikkat çekme imkanı sunar.

Enstalasyon sanatının öncü ismi Kurt Schwitters'tir. Kurt Schwitters'a göre önemli olan sanatçının vermek istediği mesajdır. Sanatçının "Merz Yapısı" adlı çalışmasında; evinin üç katındaki odaları alçı, tahta parçası, atık malzemeleri birbirine ekleyip yapıştırarak oluşturmuştur. Schwitters, sıradan görünen bu nesnelere yorumlarken buldukları çevre dışında yorumlayıp, mekan olarak seçtiği evini sanatın bir parçası haline getirmiştir (Lynton, 2004: 127). (Görsel:7)

Görsel: 7 Kurt Schwitters, "Merz House"

<https://merzbarnlangdale.wordpress.com>

Enstalasyon, içerik bakımından çok yönlü oluşu, plastik sanatların bir çok dalını bünyesinde barındırması, mekanların dokusu, belleği ve tarihi sürece yönelik etkin ilişkilendirmeleri ile kamusal alan sanatı için büyük önem teşkil etmektedir.

Kısaca enstalasyon seçilen bir mekan için üretilen, hem mekanda beslenen, hemde mekanı besleyen, izleyicinin katılımıyla temel bütünlüğü teşkil eden ve gerekliliği olan bir sanat türüdür. Objelerin kendilerine özgü mekanları ile sergilendikleri mekanlar arasında bir bağ kurulmasıyla farklı anlamlar doğuran enstalasyon, izleyicinin de katılımı ile anlam bütünlüğünü tamamlamış olur.

1960 yılından sonrası müze ve galeri kavramlarının sorgulanması neticesinde, sanatı farklı mekanlara sergileme düşüncesinin oluşumundan sonra daha geniş ve çeşitli bir kitleye ulaşmayı ve sanatın demokratikleşmesine katkıda bulunmayı hedefler. Çağdaş sanatın önemli bir sunum biçimi olarak, sanat eserlerinin mekanla kurduğu ilişkiyi ve izleyiciyle etkileşimini güçlendirmeyi amaçlar. Estetik anlayışlarından farklılaştığı, nesnenin resmi dahil olması durumu, bu dönemde kendini göstermesi, gerçek hayatta alınan nesnelere, gerçeküstü anlatımlarla kullanılmaya başlamıştır (Okumuş, 2016: 2).

1.2. KAMUSAL SANAT

Toplumun ortak değerlerini, sorunlarını ve hayallerini yansıtan, genellikle açık alanlarda sergilenen bir sanat türüdür. Kamusal sanatın amacı, insanları sanatla buluşturmak, kamusal alanları canlandırmak ve toplumsal farkındalık yaratmaktır. Kamusal sanat eserleri, çeşitli malzeme, teknik ve biçimlerde üretilebilir. Heykel, duvar resmi, yerleştirme, performans ve ışık sanatı gibi örnekler verilebilir.

Kendi oluşturduğu sanat dilini sürekli yenileyerek, yeni ifadeler ekleyen bir anlatım biçimini oluşturan ve geliştiren sanat, zaman içinde bu gelişmelere, kamusal alanlarda dahil olmuş ve birer sergi alanları haline almıştır. Böylece izleyicilerin bu gelişmenin birer parçası olarak sayılabilmeleri için sadece gümlük yaşantılarına devam etmeleri yeterli olacaktır. Bu özellik, farkındalık yarattığı kadar katılımlarında beslemektedir.

Müze, galeri veya evler gibi özel mekanların aksine, kamusal sanat, herkesin özgürce ve rahat ulaşabileceği meydanlar, caddeler, parklar, bina cephelerinde yapılan sanat çalışmasıdır. 21. yüzyılın sonlarına doğru çok çeşitli açıdan tasvir edilen ve farklı yorumlanan kamusal sanat, değişimlere paralel olarak bugün, geçmişe nazaran daha fazla ve daha farklı anlamlar yüklenmektedir(Okumuş, 2016: 38).

Kamusal sanat, galerilerde ve müzelerde yapılan geleneksel anlamda sergilenme etkinliklerinden farklı, sanat yapıtının izleyicisine günlük kamusal yaşamın içinde doğrudan ulaşmasıdır. Kamusal sanat, herkesin erişebileceği ve etkilenebileceği bir sanat deneyimidir. Kamusal mekanda yapılan sanat, hem mekanda hem de izleyicilerde farkındalıklar oluşturur.

İster açık alanda ister kamusal alanda, açık bina ve yerleşkelerde teşhir edilen sanat eserleri “kamusal sanat” olarak değerlendirilir. Her sanat eserinin bir mesaj veya anlatmak istediği bir kaygı içerdiğini düşünürsek, toplumda iletişimi diğer sanat türlerinden daha hızlı ve daha fazla kişilere ulaştığını görürüz. Bu bağlamda kamusal alanların önemi daha artar ve ön plana çıkarmış olur.

Görsel: 8 Alexander Liberman, Iliad (1974-1976), New York

<https://www.artsy.net/artwork/alexander-liberman-iliad>

Kamusal alanlar, tartışmaların gerçekleştiği, ortak düşüncelerin oluştuğu, iletişimin kurulabileceği, sosyalleşerek ortak bir yaşam kültürünün oluşmasına neden olan alanlardır. XX. yüzyılda sanat ve uygulamaları, diğer teknoloji ve kültürel değişimler gibi araç ve yöntemlerde yenilikler oluşmuştur. Özellikle 1940’lı yıllardan sonra sanat anlayışlarından kaynaklı malzeme ve tekniklerde farklılık göstermiştir. 1912 yılında Picasso ve sonrasında Braque resimlerinde atık materyalleri kullanarak sanat çalışmalarında farklılık yaratmıştır.(Görsel: 9) Marcel Duchamp, pisuvar sanat eseri olarak ilan ederken, Marina Abramoviç performansları ile bedenini sanatın bir malzemesi olarak değerlendirmiş ve izleyicilerin düşüncelerini etkilenmiştir. 1960’lı yıllar ise sanatta sınırsız akımların ve hareketlerin birbiri ardına gerçekleştiği bir dönemdir. Bu süreçte sanat sokağa sıçramış ve halka ait mekanlarda sanat eserleri etkili ses getirerek kamusal alanda varlığını göstermiştir (Bingöl ve diğ, 2021: 15)

Görsel: 9 Picasso heykeli, 1967, Chicago

<https://medium.com/wright-auction/after-pablo-picasso>

Galeri olarak sokakları seçen sanatçılar, halkla doğrudan iletişim kurmayı tercih ederler. Kamusal sanatta sokak sanatını anlamak için önce sokak kültürünü anlamak gerekir. Sokak kültürü izlediğimiz, dokunabildiğimiz, kokladığımız, gördüğümüz, satın aldığımız, giydiğimiz, indirdiğimiz vs. her şeyi etkilemektedir. Sokak kültürü kentsel çevrenin sokaklarından doğan, kendine ait görsel diline sahip olan etnik, disiplinli, tamamıyla doğal(orijinal), benzersiz bir görünüm ve hissi olan bilinç akışıdır. Sokak sanatını anlamak için önce ‘sanat’ olgusunun toplum üzerindeki etkisini bilmek gerekmektedir. İnsanlığın evrilmesi sürecine paralel olarak sanata yüklenen roller de aynı şekilde farklılık göstermiştir. Sanat bazen bir süs, bazen bir büyüleme aracı, bazen kalıcılığı sağlayan bir dil veya düşünceyi, bilimi, tekniği yayan bir iletişim aracı bazen de yalnızca bireysel bir ihtiyaç olarak insanlık tarihinde var olmuştur (Cansız, 2012: 18).

Kamusal sanatın işlevlerinden biri de kamusal alanlara kimlik kazandırmaktır. Kamusal sanat eserleri, buldukları şehrin veya bölgenin kültürel, tarihsel ve coğrafi özelliklerine göre şekillenir ve izleyicilerin zihninde yer edinir. Kamusal sanat ayrıca bir iletişim biçimidir. Sanatçı ile izleyici arasında bir diyalog oluşturur ve izleyicinin etkileşimini teşvik eder. Kamusal sanat eserleri, toplumun değer

yargılarını eleştirmeye, yeni perspektifler geliştirmeye ve farklılıklara saygı göstermeye yönlendirir.

Görsel: 10 Henry Moore'a ait bir figür çalışması, 1984, Singapur
<https://23princessroad.wordpress.com/2011/04/14/190>

1.2.1. Kamusal Sanatın Tarihsel Gelişimi

Kamusal sanatın tarihsel gelişimi, insanlık tarihi kadar eski ve çeşitlidir. Kamusal sanatın kökeni, antik çağlara kadar uzanır. Mısır piramitleri, Yunan heykelleri, Roma anıtları ve mozaikleri, kamusal sanatın erken örnekleridir. Bu eserler, hem dini hem de siyasi otoriteyi temsil eder ve toplumun değerlerini yansıtır. Orta Çağ'da, kamusal sanat daha çok kiliselerde ve manastırlarda görülür. Dini temalı freskler, vitraylar, heykeller ve mimari detaylar, kamusal sanatın başlıca formlarıdır. Bu eserler, hem inançlıları eğitmek hem de duygusal olarak etkilemek için kullanılır. Rönesans döneminde, kamusal sanat daha da gelişir ve çeşitlenir. Sanatçılar, hem dini hem de seküler konuları işler ve kamusal alanları süsler. Örneğin, Michelangelo'nun Sistine Şapeli tavanı, Leonardo da Vinci'nin Son Akşam Yemeği tablosu, (Görsel: 11) Donatello'nun Davut heykeli ve Brunelleschi'nin Floransa Katedrali kubbesi, kamusal sanatın ünlü örnekleridir.

Görsel: 11 Leonardo da Vinci'nin Son Akşam Yemeği tablosu, 1495-1498,
Milano

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Son_Akşam_Yemeği_\(tablo\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Son_Akşam_Yemeği_(tablo))

II. Dünya savaşı sonrasında Avrupa ve Amerika'da şehirlerin yeniden yapılanması ve gelişmesi konusunda gündem oluşturulmuş ve bu süreç içinde kamusal sanat sadece estetik açıdan değil, kentlerin yenilenmesi açısından da katkı sağlanacağı savunulmaya başlamıştır(Hall, Robertson, 2001: 5-6).

Modern çağda, kamusal sanat daha da yaygınlaşır ve farklı biçimler alır. Sanayi Devrimi ile birlikte, kentleşme ve toplumsal değişimler kamusal sanatın işlevini ve anlamını etkiler. Kamusal sanat, hem toplumsal eleştiri hem de toplumsal katılım aracı olarak kullanılır. Örneğin, Eiffel Kulesi, Fransız Devrimi'nin 100. yılını kutlamak için inşa edilir; Rodin'in Düşünen Adam heykeli,(Görsel: 12) insanın varoluşsal sorunlarını simgeler; Guernica tablosu, İspanya İç Savaşı'nda yaşanan katliamı protesto eder; Berlin Enstalasyon, içerik bakımından çok yönlü oluşu, plastik sanatların bir çok dalını bünyesinde barındırması, mekanların dokusu, belleği ve tarihi sürece yönelik etkin ilişkilendirmeleri ile kamusal alan sanatı için büyük önem teşkil etmektedir.

Kısaca enstalasyon seçilen bir mekan için üretilen, hem mekanda beslenen, hem de mekanı besleyen, izleyicinin katılımıyla temel bütünlüğü teşkil eden ve gerekliliği olan bir sanat türüdür. Objelerin kendilerine özgü mekanları ile sergilendikleri mekanlar arasında bir bağ kurulmasıyla farklı anlamlar doğuran

enstalasyon, izleyicinin de katılması ile anlam bütünlüğünü tamamlamış olur. Berlin duvarı'ndaki grafitiler, Doğu ve Batı Almanya arasındaki bölünmeyi ifade eder.

Görsel: 12 Rodin, Düşünen Adam heykeli, 1904, Paris

<http://4.bp.blogspot.com/>

Bazı ülkelerde yerel yönetim ve merkezi yönetimlerce herhangi bir politik görüşe ait olmayıp tek amaçları sadece sanatı desteklemek, teşvik etmek, sahiplenmek ve yapılan etkinlikler sonucunda hak edilen sanat ödülleri dağıtmak, gerek yurtiçinde ve gerekse yurtdışında sanatsal gösteriler yapmak ve bu görevleri rahat bir şekilde yerine getirecek ortamların oluşması sağlanmıştır. Bu düşünceden hareket ederek Sanat Konseyleri oluşturulmuştur. Bu konseyler kesinlikle kar amacı gütmeyen sadece sanat odaklı organizasyonlar olarak etkinlik göstermişlerdir. İngiltere ve özellikle Amerika'da daha çok rastlanan yerel organizasyonlara bakıldığında hepsinin ortak amacı kentsel kamu mekanlarını, sanatın etkisiyle güçlendirmek, şehirleri uluslararası düzeye çıkarmak bu düşüncüyü diğer şehirlerde de gerçekleştirerek gelen ziyaretçi sayısını artırmak, şehirlere cazibe kazandırmak ve tüm bunlara ilave olarak ekonomik alanda kalkınmayı sağlamaktır. Bu gelişmeleri gerçekleştirmek için sanat konseyleri, sanatçı desteği, eğitim ve danışmanlık hizmetleri, yarışmalar, proje destekleri vb. konularda etkinlikler göstermişlerdir(Okumuş, 2016: 40).

Bu politikalar neticesinde genel olarak kamusal sanat projelerden ve bu projeleri biri olan ‘Sanat için Pay’ yerel yönetimlerde kayde değer bir oranda artış görülmüştür. Sanat için Pay uygulamasının amaçları; daha zengin bir görsel çevrenin yaratılması, daha iyi bir sosyal çevrenin gelişmesine yardım edilmesi, güncel sanatın daha iyi bir çevreye ulaşılabilmesi, sanata olan desteğin ve sanatçıların iş imkanlarının artmadır. Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen, Sanat için Pay politikası çeşit ülkelerde de fazlasıyla eleştiriler almıştır. Eğitim ve sağlık vb. gibi önemli projeler dururken sanat için böyle bir kaynak ayrılması toplumun bazı kesimlerinin tepkilerine neden olmuştur. Diğer taraftan yerel yönetimlerin kamusal sanatı, sosyal, kültürel, ve ekolojik hayata zarar veren kentsel yenileme ve gelişme çabalarının uygulamasında çeşitli eleştirileri de beraberinde getirmiştir(Hall, Robertson, 2001: 25-26).

Geçmişten günümüze gelişmelerin sonucunda kamusal sanat, kent yapılanma sürecinde gerçekleşen plan ve tasarımlarda bütünün bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde, kamusal sanat daha da çeşitli ve yenilikçi hale gelmiştir. Kamusal sanatçılar, hem geleneksel hem de alternatif malzeme ve teknikler kullanarak kamusal alanlara müdahale eder. Kamusal sanat, hem fiziksel hem de dijital ortamlarda gerçekleştirilir. Bireysel ve kolektif bir ifade biçimi olmakla beraber estetik ve etik bir değer yaratmaktır. Kamusal sanatın geleceği ise henüz keşfedilmeyi beklemektedir(Okumuş, 2016: 42).

1.2.2. Kamusal Sanat Çeşitleri

Sanatın başlı başına bir yaratıcılık olduğu düşünüldüğünde, kamusal mekanda yapılan sanat çeşitlerini kategorize etmek, sınıflara ayırmak, belirli kalıplar içerisinde tanımlamak çok uygun olmayacaktır. Çünkü kamusal mekanda sanat yapan bir sanatçı, yaratıcılığı sayesinde mekanın tüm öğelerini istediği şekilde kullanabilme özgürlüğüne sahiptir. Bu nedenle çeşitleri çok fazla olacağından kamusal sanatı incelerken en sık görüldüğü biçimleri ortaya koyabiliriz.

Kamusal sanatın en yaygın biçimlerinden biri *heykeldir*. Heykel, kamusal mekanın bir parçası haline gelerek mekana anlam katmakta ve izleyicilerle etkileşime girmektedir. Heykelin yanı sıra kamusal sanatın diğer biçimleri arasında *anıt, heykel, duvar resmi(mural, yerleştirme(enstalasyon), performans, video*

projeksiyonu, ses sanatı ve ışık sanatı sayılabilir. Bu biçimler kamusal mekanın farklı yüzeylerini, hacimlerini ve zamanlarını kullanarak sanatsal ifadeye dönüştürmektedir.

Kamusal sanat çeşitleri arasında ortak olan nokta ise kamusal mekanla kurulan ilişkidir. Kamusal sanat eserleri mekanın fiziksel ve sosyal özelliklerini dikkate alarak oluşturulmakta ve mekanla uyumlu veya uyumsuz olmak üzerine tartışmalar yaratmaktadır. Kamusal sanat eserleri aynı zamanda izleyicilerin mekanla ilişkisini de değiştirmekte ve onlara yeni bakış açıları sunmaktadır. Kamusal sanat eserleri izleyicilerin katılımını da teşvik ederek onları pasif gözlemcilerden aktif katılımcılara dönüştürebilmektedir.(Okumuş, 2016:43).

Sanat, kentin genelinde *açık alan ve mekanlarında yerleştirme, binaların yüzeylerini boyama, kent mobilya tasarımlarını gerçekleştirme ve alan sergilerini açma* gibi özellikler olarak görülebilir. Ama hepsinin ortak yanları ise kent mekanlarıyla direkt ilişki içerisinde olmalarıdır. Bu da kamu alanların getirdiği avantajla etkileşiminin daha da açık almasını sağlar(Ögel, 1997: 18-20).

1.2.3. Kamusal Sanatın Uygulama Alanları

Kamusal sanat, kent mekanlarında sanatın varlığını ve etkisini artırmak, kamusal alanların estetik ve kültürel değerini yükseltmek ve toplumsal katılımı sağlamak amacıyla gerçekleştirilen sanatsal faaliyetlerdir.

Kamusal sanatın uygulama alanları, kamusal sanat kavramının tarihsel gelişimi ve anlam değişimi ile birlikte çeşitlenmiş ve genişlemiştir.

. Geleneksel kamusal sanat; Kent mekanlarında yer alan heykel, anıt, duvar resmi gibi sabit ve kalıcı sanat eserleridir. Bu eserler genellikle devlet veya belediyeler tarafından sipariş edilir ve kent kimliğini, tarihi veya kültürel değerleri yansıtır. Örneğin, Kuzgun Acar'ın "Yürüyen İşçiler" heykeli veya Prof. H. Karayığitoğlu ve G. Karayığitoğlu'nun "Sevgi ve Barış Anıtı" geleneksel kamusal sanat örneklerindedir.(Görsel: 13)

. Eleştirel kamusal sanat; kent mekanlarında yer alan geçici veya hareketli sanat eserleri veya performanslardır. Bu eserler genellikle sanatçıların kendi inisiyatifleriyle üretir ve kent sorunlarına, toplumsal meselelere veya politik

konulara dikkat çekmeyi amaçlar. Örneğin, Selim Birsal'in "Kurşun Uykusu" veya Murat Şahinler'in "Bu da Geçer Ya Hu" eleştirel kamusal sanat örneklerindedir.

. Yeni tip kamusal sanat; kent mekanlarında yer alan katılımcı, işbirlikçi ve interaktif sanat eserleri veya projelerdir. Bu eserler genellikle sanatçıların kent sakinleriyle ortaklaşa üretir ve kamusal alanda diyalogu, paylaşımı ve öğrenmeyi teşvik eder. Örneğin, Superflex'in "Supergass" veya Kültürel Aracılar-Gülsuyu-Gülensu Projesi yeni tip kamusal sanat örneklerindedir.

Görsel: 13 Prof. H. Karayığitoğlu ve G. Karayığitoğlu'nun Sevgi ve Barış Anıtı

Kaynak: Eczacıbaşı sanal müzesi

<https://evetbenim.com/hakki-karayigitoglu-sevgi-ve-baris-aniti-2/#prettyPhoto>

Kamusal sanatın, yapılan çalışmalar sonrası, uygulandığı alanlara ve ilgili araştırmalara baktığımızda kamusal sanatın bir araç olarak kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Nasıl bir araç olduğu, neden ve niçin araç olarak kullanıldığı soruların yanıtını kısaca beş ana başlık altında toplayabiliriz. Bunlar mekanlarda uygulanan tasarım, toplumsal müdahale, sanat, politika ve kültür endüstrisidir. Kamusal sanat, mekanlarda uygulanan tasarımın aracı olmasıyla kentsel tasarım uygulamaları, toplumsal hareketlilik aracı olması kentsel dönüşüm projeleri, politika aracı olmasıyla aktivist eylemler, sanatın aracı olmasıyla eğlence kültürü ve bir endüstri aracı olmasıyla da ekonomik gelişme anlamında kullanılmaktadır(Okumuş, 2016: 43).

1.2.4. Kamusal Sanat İçinde Yerleştirme

Kamusal sanat, kent mekanlarında sanat eserlerinin yer alması ve toplumla etkileşime girmesi olarak tanımlanabilir. Kamusal sanatın amacı, kent estetiğine, kültürel gelişime ve sosyal bütünleşmeye katkı sağlamak, kamusal alanları canlandırmak ve mekansal aidiyet duygusunu artırmaktır. Kamusal sanatın bir alt türü olan yerleştirme ise, belirli bir mekanın fiziksel, tarihsel veya kültürel özelliklerini dikkate alarak o mekana özgü bir sanat eseri oluşturma sürecidir. Yerleştirme, mekanla sanat eseri arasında güçlü bir bağ kurar ve mekanın anlamını değiştirir veya zenginleştirir. Yerleştirme, kamusal alanda sanatın sadece bir karşılaşma kipi değil, aynı zamanda sanatın yapısına dair bir farklılık yarattığını gösterir. Yerleştirme yapan sanatçılar, müze duvarlarının ötesine geçerek, kent mekanlarında potansiyelini ortaya çıkarır ve toplumsal sorunlara dikkat çeker. Yerleştirme, kamusal alanda sanatın demokratik ve katılımcı bir paylaşım alanı yaratmasına olanak sağlar.

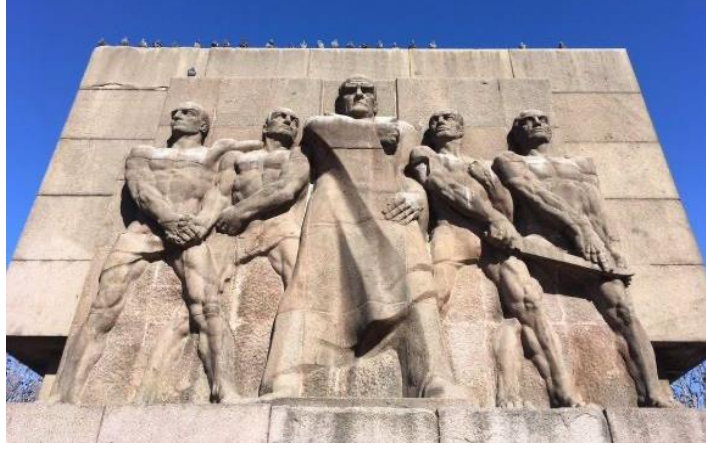
Kamusal sanat sayılabilecek olan ve en çok kullanılan türleri anıt ve heykeldir. Merkezi ve yerel yönetimler sahip oldukları ideolojiler doğrultusunda kamusal alanda kendi hakimiyelerini sürdürülebilir durumda olmalarını ve kudretlerini temsil eden yapıtlar ile kendi meşruiyetlerini pekiştirmek adına heykel sanatını, kamusal alanlarda kullanmışlardır.

Bu açıklamalara paralel olarak Türkiye'ye baktığımızda; Cumhuriyetin kurulmasından bu yana, il ve ilçe merkezlerindeki önemli kamusal alanlara ve uygun meydanlara yerleştirilen Atatürk heykelleri ve anıtları, cumhuriyetten önceki dönemde yaşayanları, savaşları ve kahramanlıkları akıllarda her daim canlı tutma adına ulusal egemenlik, zafer, özgürlük ve bağımsızlık sembolleriyle donatarak bir ulus yaratmanın önemini ifade etmişlerdir.

Örneğin; Türkiye'deki hemen hemen her ilin merkezinde bulunan fakat birbirine yakın olmamakla birlikte sembol haline gelmiş olan anıtlar vardır. Bunlara örnek olarak Ankara'nın merkezinde Kızılay Meydanı'ndaki Güven Anıtını,(Görsel: 14) İstanbul'un merkezinde Taksim Meydanı'ndaki Zafer Anıtını ve İzmir Cumhuriyet Meydanı'ndaki Atatürk Anıtını gösterebiliriz.

Kavramsal sanatın 60'lı yıllarda gelişmeye başlamasıyla birlikte, simgesel sanat çalışmaları gerçekçi formlardan soyut formlara doğru bir değişim göstermiştir. Bu

değişimle birlikte sanat eserleri, ışık, su gibi farklı görsel etki yaratan unsurlarla desteklenen ve farklı malzemelerin kullanıldığı bir sanat dalı haline gelmiştir.

Görsel: 14 Ankara Kızılay Meydanı'ndaki Güven Anıtı

<https://www.tazeyorum.com>

Özellikle gelişmiş ülkelerdeki kentlerde kamusal sanatın en yaygın örnekleri plazaların önündeki yüksek ofis binalarında bulunan soyut heykel çalışmalarıdır (Oktay, 2003: 54).(Görsel 15)

Görsel:15 İlhan Koman Akdeniz, 1980, Zircirlikuyu, İstanbul.

<http://kiy.com.tr/bilim-ve-sanati-heykelle-bulusturan-buyuk-usta-ilhan-koman/>

Yapılan sanatsal çalışmaları sonrası oluşan yerleştirme sanatının, bir takım dünceleri temsil etmekten çok, insanlar üzerinde değişken etkiler bırakmayı ve değişik duygular uyandırmayı amaçladığı söylenbilir. Çoğu zaman ait oldukları alanlarla direk etkileşim içerisine girer ve onlarla bütünleşir. Heykel, anıt ve benzeri sanatsal yapıtlar çevresini değiştirebileceği gibi, evre de onlara gerçek anlamını verebilmelidir(Ögel, 1977: 20-21).

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHSEL SÜREÇTE İZMİR

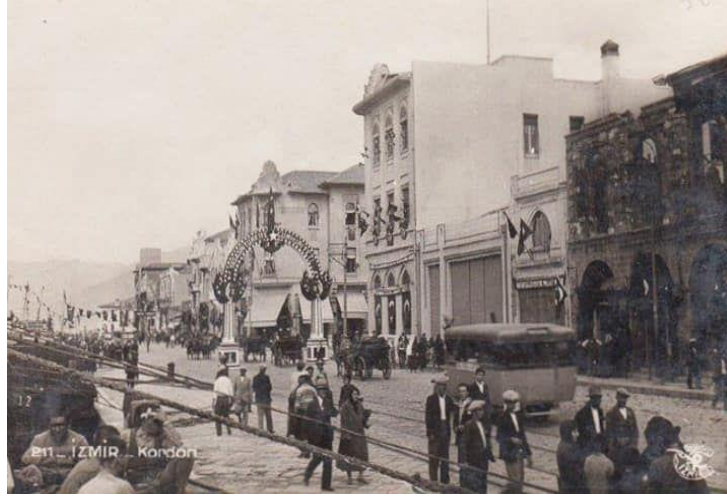
Çalışmanın içeriğini oluşturan İzmir ili bütününe ilişkin yapılan araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda, ilin özünü oluşturacak değerlendirmeler tespit edilmiştir. Bu bağlamda İzmir ilinin fizyolojik yapısını ve ilin tarihsel süreç içindeki gelişmeler ele alınarak, İzmir'in genel yapısı irdelenmiştir. Son olarak İzmir ilinde sanatsal çalışmaların etkileri araştırılarak, kentin sanatsal dokusunun oluşumunda önemli bir yer tuttuğu ortaya konulmuştur.

2.1. İZMİR İLİNDE TARİHSEL SÜREÇTE SANAT

Türkiye'nin batısında yer alan, Ege kıyılarının bir bölümünü kaplayan ve kıyı kent özelliğine sahip olan İzmir, pek çok kültürü bir arada, ard arda veya eş zamanlı barındıran önemli bir kenttir. Aynı zamanda İzmir, kuruluşundan bugüne kadar kıyıkent olması itibarıyla hem ticaret, hem de savaş gemileri için doğal bir sığınak özelliğine sahip olan limanın ve tersanelerinin varlığıyla önemli bir liman kenti de olmuştur. Zaman içinde değişkenlik göstererek büyüye kent, Tepekule(Smyrna)'den başlayarak İç Liman ve Alsancak gibi konumlara sahip olmasından mütevellit ticaret kenti olma özelliğini de göstermiştir.

Geçmiş tarihlerde Tepekule'de yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkan yerleşme katmanları, farklı ev biçimiyle oval ve tek mekanlı oda şeklinden, yine tek mekanlı oda ama sıralı ev düzenindeki megarona geçmiştir. Sonrasında çok mekanlı odalar ve katlı geometrik düzen biçimleme şekilleri görülmüştür. Kazılar sonucunda Smyrna'nın yerleşik şekli, surları, tapınağı ve limanı ile diğer yerleşim şekillerinde farklı bir şehir devlet(polis) olduğunu göstermektedir. Bazı saldırılar ve savaş sonrasında yıkılan ve dağılan Smyrna, Büyük İskender'in rüyası Paus dağı eteklerinde yeniden kurulmuştur. Helenistik dönemde gelişerek büyümüş, sonra Roma İmparatorluğu döneminde oldukça önem kazanmıştır (Öztürk, 2007: 103).

Roma döneminde kültürel alanda gelişmeyi sağladığı kadar mimari alanda da varlıklı bir kent olma özelliğini gösteren İzmir, Ege Bölgesinde pek çok yerleşim birimlerinde yıkan depremler ve ardı sıra gelen yangınlarla sürekli yıkıma uğramış ve her defasında yeniden inşa olmayı başarmıştır. İlerleyen zaman sürecinde, gerek arkeolojik kazılar, gerek yazılı kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda İzmir'in, yaşadığı onca felaketlere rağmen yeniden kurulduğu ve büyüyerek agoraları, tiyatrosu, tapınakları ve su kemerleriyle; Kadifekale'den, günümüzde Kemeraltı olarak bilinen alan içinde kalan, bir iç liman etrafında yayıldığı görülmektedir(Öztürk, 2007:104).

Görsel: 16 Geçmişte Kordon, İzmir

<https://tr.pinterest.com/pin/615867317773202127>

Anadolu Beylikler döneminde mevcut siyasal otoritenin etkisini yitirmiş olması ve yolların sadece beylik merkezlerini birbirine bağlayan kervan yollarında oluşması nedeniyle bu dönemde İzmir uluslararası ticarete pek fazla varlık gösterememiştir.

Gerek denizden ve gerekse karadan sık sık saldırılara maruz kalan kent, Cenevizliler ve Venediklilere verilen imtiyazlarla güçlenirken, Havarilerin yedi kilisesinden birine sahip olması nedeniyle imparatorluğun ikinci büyük kenti olarak önem kazanmıştır. İzmir, Yedi Kiliseler sıralamasında Efes'ten sonra ikinci kilisedir. Bu dönemde kent, İç liman ve kuzeyde daha sonra 'Frenk Mahallesi' olarak adlandırılacak olan alanda yerleşen Hıristiyan cemaati ile, Kadifekale ve

çevresinde yerleşmiş olan Türklerden oluşan ikili bir yapıya sahip olmuştur(Öztürk, 2007:104).

XIX. yüzyılda modernleşme süreciyle başlayan değişimlerin etkisiyle kent merkezinin yeri değişmiştir. İzmir, daha önce Aydın Eyaleti'ne bağlı bir sancak iken, sonraki yıllardan itibaren Eyalet'in merkezi durumuna gelmiştir. Kent merkezi de iç liman çevresinden, yeni yönetim mekanının yer aldığı Katipzade Konağı'nın olduğu Konak Atatürk Meydanına kaymıştır. Katipzade Konağı ahşap olması nedeniyle dönemin valisi Mehmet Sabri Paşa tarafından yıktırılmıştır. Yerine denizi karşıdan görünecek şekilde inşa edilmiş hükümet konağı(yeni konak) binası İtalyan mühendisi Rofo'ya yaptırılmıştır.

Görsel: 17 Geçmişten bir görünüm, Saat Kulesi, İzmir
https://twitter.com/nostalji_izmir/status/844274317454180352

Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra, yeni düzenlemeyle değiştirilen imara uygun olarak yapılan ve sonrasında liberal bir toplum olma düşüncesiyle 1960 yılında yıkılmıştır. Konak Atatürk Meydanı ise 1901 yılında oryantalist üslupta inşa edilen ve değişen zamanın bir göstergesi olarak sayılan Saat Kulesi ile modern kamusal mekanı haline gelmiştir.(Görsel: 17)

Görsel:18 Geçmişten bir görünüm, Asansör binası, İzmir

<https://www.neolacakki.com/seyahat/izmir-tarihi-asansorun-ilginc-hikayesi-398>

I. Dünya savaşı sırasında, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanına kadar geçen süre içinde yaşanan olumsuzluklardan İzmir de nasibini almıştır. İl, neredeyse tümüne yakını yok eden bir yangın sonrasında yaşananlar ile fiziksel, toplumsal ve kültürel bir yapı oluşumunda, tekrardan var olma çabası ile karşı karşıya kalmıştır. Türkiye, savaş sonrası zor imkanlara rağmen hızlı kalkınma sürecine uygun olarak, çağdaş ve müreffeh bir toplum oluşturmayı amaçlayan ve ileriye dönük bir kent yaklaşımı ile İzmir'de , yaşanan bir kent ortamının yaratılması için, olağanüstü bir çaba ile kentin fiziksel görüntüsünü ve alt yapısını zamanın modern bir kent anlayışına uygun olarak düzenlemiştir. Öyleki su, kanalizasyon gibi altyapı çalışmaları, hastane ve sağlık tesislerin inşası, düzenli yolları yapımı, bulvarları modernizme bir şekilde düzeltmek, parkları, açık alanları dizayn etmek, çocuk oyun alanları yapmak, kentin aydınlatmasını sağlamak, düzenli bir ulaşım sistemini geliştirmek ve modern ulaşım araçlarını sağlamak gibi temel ve yapılması gerekenler arasında yer almıştır. 1934 yılında alınan kararlarla gerçekleştirilen **Kültürpark**, çağı yakalamış ve tüm Türkiye'ye örnek olan bir uygulama olmuştur(Öztürk, 2007: 105).

2.2. İZMİR İLİNDE SANAT MERKEZLERİ

Sanat Merkezleri, ziyaretçilere, sanatçılarla tanışıp konuşma ve sanatçı pratiklerinin arkasındaki sürece tanıklık etme imkanı sunar. İzmir halkı sanata ilgi

duyduğu ve sanatı desteklediği için bazı yerleşim bölgelerinde, sanatın devamlılığını sağlama adına sanat merkezleri kurulmuştur. İzmir İli merkezinde bulunan önemli sanat merkezleri tezin devamında araştırma sonucunda açıklamalarıyla sunulmuştur.

2.2.1. Arkas Sanat Merkezi

Arkas Holding'in başkanı Lucien Arkas'ın sanatsal düşünceye yatkınlığı doğrultusunda, profesyonel bir yaklaşım sergilemesi ve kişisel çabası neticesinde Arkas Sanat Merkezi kuruldu. 1906 yılında inşa edilen ve bugün Fransa Fahri Konsoloslugu olarak kullanılan, dönemin en iyi yapılarında biri olarak kabul edilen tarihi binanın denize bakan bölümünü Fransız Hükümeti tarafından, sanat ve kültür amaçlı kullanılmak üzere 20 yıllığına Arkas Holding'e tahsis etmiştir. Arkas Holding ise bu bölüme detaylı bir restorasyon yaparak sanat severlerin hizmetine sunmuştur.

Arkas Sanat Merkezi, İzmir'e kazanılmış tarihi bir bina olmasının yanında, uluslararası düzeydeki bir çok sanatçının eserlerinin sergilendiği ilk sanat merkezi olma özelliğine sahiptir. Çağdaş ve modern donanımlı bir sanat merkezi olan bu tarihi bina iki katlı olup, 10 adet sergi odasına sahiptir. Başta İzmir olmak üzere, ülkemize sanatsal ve kültürel yapıya katkı sağlayabilmesi ve İzmir'in sanat ve kültürel kimliğini uluslararası düzeye çıkarılması ve yediden yetmişe herkese sanatı sevdirmeyi hedeflemektedir. (<https://arkassanatmerkezi.com/hakkimizda>)

2.2.2. Ahmed Adnan Saygun Sanat Merkezi

Sanat için uzun soluklu ve meşakkatli bir uğraştan sonra 2000 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesinin açmış olduğu bir proje yarışması sonucu 27 Aralık 2008'de Ahmet Adnan Saygun Sanat Merkezi (AASSM) olarak hayata geçirildi.

Bir zamanların trolleybüs garajı ve bakım atölyesi olarak faaliyet gösteren sonradan bir sanatsal aktiviteler merkezi haline dönüştürmeyi başaran projenin mimarı Tevfik Tozkoparan, Bu sanat merkezi yapılırken İzmirliilerin kültür seviyesi ve yaşama düzeylerine uygun özellikleri göz önünde bulundurulmuştur.

Toplamda 29,500 m2 alana sahip olan Ahmet Adnan Saygun Sanat Merkezi, içerisinde 1130 kişilik büyük bir salon, 244 kişilik küçük bir salon, 5 adet sergi

salonu, açık hava etkinliklerin yapılmasına uygun olması, ayriten de teknik ve akustik bakımdan da Türkiye'nin en iyi sanat merkezidir. Açılışında verilen konserlerle ve İstanbul Modern Sergisi ile sanatseverlere merhaba diyen AASSM, o günden bu güne dek sanatseverlerin ilgisini çekebilecek bir çok etkinliğe ev sahipliği yapmıştır. İzmir Devlet Senfoni Orkestrasının haftalık konserleri, İzmir Opera Balesi'nin seçkin etkinlikleri, İzmir Kültür Sanat ve Eğitim Vakfı'nın gerek ulusal gerekse uluslararası basında büyük ses getiren İzmir Avrupa Caz Festivali ve Uluslararası İzmir Festivali'nin çeşitli etkinlikleri AASSM 'nin eşsiz atmosferinde can bulmuştur.

<https://kultursanat.izmir.bel.tr/EtkinlikMerkezleri/Ahmed-Adnan-Saygun-Sanat-Merkezi>

2.2.3. Selçuk Yaşar Resim Müzesi ve Sanat Galerisi

Eski bir İzmir evinin restore edilerek aktif bir sanat merkezi haline getirildikten sonra, Selçuk Yaşar Resim Müzesi adı verilerek, 1985 yılında sanat severler kapılarını açmıştır. Türkiye'nin ilk özel Resim Müzesi ve Galeri sıfatını alan yapıdır.

Vakfın amaçları arasında, sanat ve kültür hizmetleri için sanat galerilerin açılması, müzelerin kurulması ve bunların düzenli bir şekilde çalıştırılması önemli yer almaktadır. Selçuk Yaşar Resim Müzesi bu amaçların gerçekleştirildiği mekan olarak güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı işletmelerinden biri olan Selçuk Yaşar Sanat Galerisi'nde, DYO resim yarışmalarında ödül alan eserlerden oluşan koleksiyonla ve yıl boyunca resim sergileri düzenlenmekte olup Türk Resim Sanatındaki yarım yüzyılın bir panoramasını sunabilecek düzeye erişmiştir. Galeri, 1990 yılında müzenin alt katında hizmete girmiş olup galeride yıl boyunca resim sergileri düzenlenmekte, Selçuk Yaşar Resim Müzesi ve Sanat Galerisi, açılışından bu yana 300 sergiye yakın ev sahipliği yapmıştır.

<https://yasarvakfi.org.tr/sayfa//selcuk-yasar-resim-muzesi-ve-sanat-galerisi>

2.2.4. Dokuz Eylül Üniversitesi Sabancı Kültür Merkezi

Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Valiliği ve Sabancı Vakfı'nın katkılarıyla, üniversiteye tahsis edilen arsa üzerine inşa edilen Sabancı Kültür Sarayı, toplamında 500 m2 kapalı alanda iki ana bölüm içeren tek blok halinde yapılmıştır.

548 kişilik ilk bölüme, Hasan Tahsin Salonu adı verilerek hizmete açılmıştır. Salon, en gelişmiş tekniklerin uygulandığı sahnesi ve geniş fuayesi ile tiyatro, bale, opera, konser ve sergi gibi her türlü kültürel ve sanatsal gösterilere imkan sağlayabilmektedir. Açılır kapanır orkestra çukuru, 12x16 m. boyutunda ve 250 metre kare alana sahip sahneye 6x8 m. sinevizyon perdesi ile çıkış ve iniş kolaylığı sağlayan sahneye bağlı yük asansörü bulunmaktadır.

İkinci bölümde ise 138 kişilik kapasiteye sahip ve Yüzbaşı Şerafettin adını alan salon 75 m2 sahne alanına sahiptir. Akustik mimari yapısı, etkileyici ışık donanımı ile hizmet sunmaktadır. Ayrıca toplantı ve seminerler için 30 kişilik salon da mevcuttur.

Konak kıyı şeridinde bulunması itibariyle hem denizden hem de karadan rahat ulaşabilen özelliğe sahip olan Sabancı Kültür Sarayı, konservatuar öğrencilerinin modern koşullarda öğrenim yapmasını amaçlamaktadır. Konservatuarların bale bölümü için özel derslikler, çalışma odaları, bale stüdyoları, yönetim ve öğretim görevlileri için odalar bulunmaktadır.

Kültür sarayı İzmir'de gerçekleşen tüm kültür ve sanat etkinliklerine, ünlü tiyatrocular ve tiyatro gruplarının oyunlarına, çeşitli panel, konser ve özel etkinlikler ev sahipliği yapabilecek donanımına ve kapasiteye sahiptir.[\(http://sks.deu.edu.tr/sosyal-tesislerimiz/sabanci-kultur-merkezi/\)](http://sks.deu.edu.tr/sosyal-tesislerimiz/sabanci-kultur-merkezi/)

2.2.5. İzmir Ege Üniversitesi Atatürk Kültür Merkezi

1982 yılında kurulan ve üniversitenin sosyal, kültürel ve sanatsal faaliyetlerine ev sahipliği yapan bir birimdir. Merkez, 750 kişilik konferans salonu, 250 kişilik tiyatro salonu, 100 kişilik sinema salonu, sergi salonu, kütüphane ve atölyelerden oluşmaktadır. Merkez, ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli etkinliklere imza atmıştır. 2005 yılında UNESCO tarafından düzenlenen "Atatürk ve Barış" konulu uluslararası sempozyum, 2008 yılında Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen "Atatürk'ün İzmir'deki İzleri" fotoğraf sergisi,

2010 yılında Ege Üniversitesi tarafından düzenlenen "Atatürk ve Ege" konulu ulusal sempozyum örnek olarak verilebilir. Merkez, aynı zamanda üniversitenin akademik birimleri ile işbirliği içinde çeşitli seminerler, konferanslar, paneller, sertifika programları, kurslar ve atölyeler düzenlemektedir. Merkez, üniversitenin misyonuna uygun olarak Atatürk ilke ve devrimlerini yaşatmak ve yaymak amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir

(<http://akm.ege.edu.tr>).

2.2.6. İzmir İsmet İnönü Sanat Merkezi

Kültürpark'ta bulunan ve İzmir Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı olan bir kültür ve sanat mekanıdır. Merkez salonu, konser, seminer, konferans ve tiyatro gösterilerinin yanı sıra ulusal ve uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapmaktadır. Merkez, 2022 yılında baştan sona yenilenmiş ve en yeni akustik, ses, ışık ve görüntü sistemleri ile donatılmıştır. Merkezin sahnesi, her oturduğunuz koltuktan son derece net görülebilen amfi düzenine sahiptir. Merkezde ayrıca bir kafeterya da bulunmaktadır. İzmir İsmet İnönü Sanat Merkezi, İzmir'in kültür ve sanat hayatına önemli katkılar sağlayan bir merkezdir. (<http://kultursanat.izmir.bel.tr/EtkinlikMerkezleri/Ismet-Inonu-Sanat-Merkezi>)

İzmir'de ayrıca Bornova Uğur Mumcu Kültür ve Sanat Merkezi, Buca Belediyesi Kültür Sanat Merkezi, Karşıyaka Belediyesi, Ziya Gökalp Kültür Merkezi, Narlıdere Belediyesi Atatürk Kültür Merkezi, Güzelyalı Kültür Merkezi gibi daha pek çok yazılmayan sanat merkezleri bulunmaktadır.

2.3. İZMİR İLİNDE SANAT MÜZELERİ

2.3.1. Resim ve Heykel Müzesi

09 Eylül 1952 yılında Kültürpark içerisinde önceleri galeri olarak açılan İzmir Resim ve Heykel Müzesi, daha sonra Atatürk Bulvarındaki yerine taşındıktan sonra plastik sanatlar alanında hizmet vermeye başlamıştır. Gerçekleşen bu hizmet devlet tarafından İzmir'e yapılan ilk hizmettir.

Galerinin açılmasıyla İzmir'deki sanatçılara, eserlerini sanat severlerle sunma imkanı bulmuştur. Ayrıca her yıl düzenlenen Devlet sergileri, İzmir'de de sergileme imkanı yakalamış oldu. Kurulduğu yıldan itibaren sergi düzenlenmesi ile birlikte amatörler için resim kursları verilmesi, Galeri ve kentin sanat hayatına canlılık kattığı ve önemli katkılar sağladığını da göstermiştir. Resim Heykel galerisi, 1973 yılında önemli değişiklikler yapıldıktan sonra dönemin kurum müdürü olan Turgut Pura'nın kişisel çabasıyla müzeye dönüştürüldü. Sonrasında Konak'taki binasına taşındıktan sonra etkinliklerine devam etti. Müzenin bugün, zengin heykel ve resim koleksiyonuna sahip olmasında Turgut Pura'nın büyük emeği vardır.

Resim ve Heykel Müzeleri genelde, müze teşhir salonu, periyodik sergilerin düzenlendiği galerileri, sanat atölyeleri ve sanat kitaplığı ile akademi düzeyde faaliyet gösteren yerlerdir. İzmir Resim ve Heykel Müzesi de Konak'taki binasında kurulduğu yıldan beri kesintisiz bir şekilde bu işlevleri sürdürmektedir.

Görsel: 19 İzmir Resim ve Heykel Müzesi

<https://muzeler.org/tc-kultur-bakanligi-resim-ve-heykel-muzesi--837490>

Müzenin koleksiyonunda yaklaşık 3.000 eser bulunmaktadır. Bunlar arasında Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine kadar uzanan Türk resim ve heykel sanatının önde gelen isimlerinin yapıtları yer almaktadır. Koleksiyonda Şeker Ahmet Paşa, Hoca Ali Rıza, Hikmet Onat, İbrahim Çallı gibi büyük ustaların eserlerinin yanında çeşitli dönemlerden seçkin sanatçıların eserleri de bulunmaktadır. Bu şekilde koleksiyon her geçen gün daha da zenginleştirilmektedir.

İzmir Resim ve Heykel Müzesi bünyesinde, sanat ve sanat tarihine ait çok sayıda kitapların bulunduğu kütüphane, araştırmacılar ve öğrenciler için zengin bir kaynak teşkil etmektedir. Müzede iki sergi salonu ile plastik sanatların en iyi sanatçılarının eserlerini sanat severlerin izlenimine sunmaktadır. Resim, baskı resim, heykel, seramik, Türk süsleme sanatları kursları düzenlenmektedir. Her yıl yaz aylarında düzenlenen Güzel Sanatlar Fakültesine hazırlık kurslarına oldukça yoğun katılım sağlanmaktadır. Sanat atölyelerinde yeni sanatçıların sanat dünyasına katılımının sağlanmasının yanı sıra gençlerin, güzel sanatlar kursları ile üniversitelere girmesi sağlanmıştır. 05-12 yaş grubu çocuklara resim eğitimi verilmekle birlikte, müze ile kaynaşp, müzeyi sevmeleri amaçlanmaktadır. (<https://izmir.ktb.gov.tr/TR77102/resim-ve-heykel-muzesi.html>)

2.3.2. İzmir Arkeoloji Müzesi

İzmir'de, üç yıl içinde toplanan eserleri derleme çabalarından sonra 1927 yılında Basmane semtinde bulunan Ayavukla (Gözlü) Kilisesi'nde ilk arkeoloji müzesi olarak ziyarete açılmıştır. Ancak çevredeki antik kentlerden gelen tarihi eserlerin yoğunluğundan dolayı yeni bir müzeye ihtiyaç duyulmuştur. Bundan dolayı Konak'taki Bahribaba parkı içinde 5000 metre karelik bir alan üzerine , yeni ve modern bir müze yapılarak 1984 yılında ziyaretçilere açılmıştır.

Teşhir salonları, depoları, kitaplığı, fotoğrafhanesi, konferans salonuna sahip olan müze, her türlü sanatsal isteğe cevap verebilecek şekilde düzenlenmiştir. Müze binası içinde ve bahçede 5000'in üzerinde eserler mevcuttur. Bina üç katlı olup her katta teşhir salonları bulunmaktadır. Müzenin en üst katında Batı Anadolu'nun çeşitli yerlerinde bulunan cam, bronz, yüzük taşları ve pişmiş topraktan yapılmış heykelcikler, çanak çömlek ve kandil gibi küçük boydaki eserler, gruplara ayrılıp vitrinlerde sergilenmiştir. Bunlar tarih öncesi dönemlerden Bizans'ın son dönemine kadar kronolojik bir sıralama düzeninde yer almıştır. Eserlerin buluntu yerleri belli olmamasına rağmen bu eserler bağış, müsadere ve satın alma yollarıyla müzeye kazandırılmıştır.

Eski İzmir, Çandarlı, Foça, Myrina, Erythrai, Lasos antik kentlerde yapılmış olan arkeoloji kazılar sonucunda ortaya çıkan eserler, bilim adamları tarafından yapılan araştırma ve inceleme sonucunda eğitici ve öğretici olması düşüncesiyle kronolojik

düzen içerisinde sergilenmiştir. Aynı zamanda aynı katta hazine dairesinde ise altın, cam, bronz, mezar hediyeleri ve Halikarnas'ta bulunan bronz Demeter'i görebiliriz. Vitrinlerin bir kısmına ise Yunan ve Roma devirlerine ait sikkelerle düzenlenme yapılmıştır.

Görsel :20 İzmir Arkeoloji Müzesi

<https://gezigezini.com/konak/izmir-arkeoloji-muzesi>

Müzenin orta katta olan ve aynı zamanda giriş katı sayılan kısmında, mermer taşından yapılmış heykel, büstler ve heykel başı portreler sergilenmektedir. Salonda bulunan 8 adet vitrin içinde, yine mermer taştan yapılmış küçük boyutlardaki eserler kendi içerisinde gruplara ayrıştırılarak, kronolojik bir düzen içinde teşhir edilmiştir. Bu salonda teşhir edilen eserler Batı Anadolu'yu tam anlamıyla temsil etmektedir.

Müzenin alt katı ise tamamen mezar kültürüne ayrılmıştır. Çeşitli tarihlerde pişmiş toprak ve mermer taşında yapılmış lahitler, mezar stelleri ve geç Helenistik dönemine ait mezar stelleri mevcut olup özellikleri açısından dünyanın en zengin koleksiyonlarından. Ayriyeten bu salonda Helenistik dönemin en önemli yapılarından "Belevi Mezar Anıtı" da bulunmaktadır. Dolayısıyla İzmir Arkeolojik Müzesi, Batı Anadolu'nun Prehistorik dönemlerinden bugüne kadar geçirdiği uygarlıklar ve kültürleri hakkında yeterince bilgi verecek şekilde bir öneme sahip olmuştur. Ayrıca antik dönemlerin sanat anlayışını örneklerle sergileyen Türkiye'nin belli başlı müzeleri arasında yerini almıştır(<https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77099/izmir-arkeoloji-muzesi.html>).

2.3.3. İzmir Etnografya müzesi

Görsel :21 İzmir Etnografya müzesi

<https://www.rotasenin.com/izmir-archaeology-and-ethnography-museum>

Bina, XIX. yüzyılda eğimli bir teras üzerine neoklasik tarzda inşa edilmiş olup, önceleri hastane olarak kullanıldığı, sonraları ise 1845 yılında Fransızlar tarafından tamir edilerek onarılarak bakımevine dönüştürülüp hizmet vermiştir. Daha sonra aynı bina bir süreliğine Sağlık Müdürlüğüne hizmet binası olarak kullanımına verilmiştir. 2 Aralık 1984 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığına Etnografya Müzesi olarak düzenlemek üzere devredilmiştir.

Bina, zemin üzerine 3 kat yapılarak, 1. ve 2. katları teşhir salonları 3. kat ise İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne hizmet için verilmiştir. Müze binasındaki etnografik eserler daha önceleri İzmir Atatürk ve Etnografya Müzesi'nin alt katında teşhir edilirken sonraları 1985-1987 yıllarında İzmir Etnografya müzesi olarak restore edildikten sonra bu binada teşhir edilmeye başlamıştır. Teşhirinde ilaveten İzmir merkez ve yöresinin 19. yüzyıldaki sosyal yaşantılarından kesitler olarak endüstrileşme ile birlikte bugün artık yok olmaya yüz tutmuş tenekecilik, nalıncılık, çömlekçilik, göz boncukçuluğu, tahta baskıcılık, halı dokumacılığı, urgancılık, keçecilik ve saracıye gibi el sanatlarımızın sergilenerek tanıtılmasını sağlamaktadır. (Etnografya Müzesi restorasyon ve onarım çalışmaları tamamlanincaya kadar geçici olarak ziyarete kapatılmıştır).

<https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77101/izmir-etnografya-muzesi.html>.

2.3.4. Atatürk Müzesi

İzmir'de, 1. Kordon, Atatürk Caddesi üzerinde bulunan ve 1875-1880 yılları arasında halı tüccarlığı yapan, Takfor tarafından ev olarak yapılmıştır. Bir süre ev olarak kullanıldıktan sonra sahibi tarafından terk edilmiştir. Sahipsiz kalan ev doğal olarak hazinenin mülkiyetine geçirilmiştir. Kurtuluş savaşın devam edildiği sıralarda İzmir'e giren Türk ordusu burasını savaş süresince karargah olarak kullanmıştır. Savaş bittikten sonra bir süreliğine Atatürk, şahsi ve İzmir İktisat Kongresi öncesi çalışmalarını burada yürütmüştür. Kongre bitiminde karargah olarak kullanılan bu binadan taşınmış, boş kalan bina hazine aracılığıyla otel olarak kiraya verilmiştir. 16 Haziran 1926 tarihinde İsmet Paşa ile birlikte İzmir'e gelen Atatürk bu otelde kalmıştır. Sonra bina, İzmir Belediyesi tarafından satın alınmış ve bazı yeni eşyalarla birlikte Atatürk'e hediye edilmiştir.

Görsel: 22 İzmir Atatürk Müzesi

<https://gezicini.com/izmir-ataturk-muzesi>

Atatürk, İzmir'e her gelişinde bu evi kullanmıştır. 10 Kasım 1938 de vefatı üzere ev, kız kardeşi Makbule Hanım'a veraset yoluyla intikal etmiştir. Tekrar İzmir Belediyesi binayı müze yapmak amacıyla istimlak etmiş, Atatürk'ün İzmir'e gelişinin 19. yılı adına 11 Eylül 1941 tarihinde müze olarak görkemli bir törenle halkın hizmetine açılmıştır. Müze önceleri, "Atatürk İl kütüphanesi ve İzmir Şehri Atatürk Müzesi" adını almıştır. 28 Aralık 1972 Başbakanlık Kültür

Müsteşarlığı'nın 12088 sayılı yazıları ile binanın mülkiyeti İzmir Arkeoloji Müzesi'ne verilmiştir. Restore ve tanzim edilerek "Atatürk ve Etnografya Müzesi" olarak ismi değiştirilen müze, içindeki etnografya eserlerin, yeni açılan Etnografya Müzesi binasına taşındığından binanın adı kalıcı olarak "Atatürk Müzesi" olarak değişmiştir. (<https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77094/ataturk-muzesi.html>).

2.3.5. İzmir Tarih ve Sanat Müzesi

2004 yılında Kültürpark'ta hizmete giren İzmir Tarih ve Sanat Müzesi, Taş Eserler, Seramik Eserler ve Kıymetli Eserler Bölümleri olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. İzmir ve çevresinde yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılan eşsiz güzellikte ve değerdeki tarihi eserleri sunulmaktadır.

Zemin katında yani Taş eserler bölümünde Arkaik, Klasik, Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait heykeller ve mimariye bağlı plastik eserler sergilenmektedir.

Bölümün son salonu tamamıyla Smyrna'ya ayrılmış olup bu bölümde özellikle Smyrna heykeltraşlık okulunun etki ve özelliklerini adım adım izlemek mümkündür. Helenistik ve Roma dönemlerine ait mezar kültürünü yansıtan, bölgenin özelliklerini taşıyan çeşitli tiplerde lahit ve mezar stelleri birbirleri ile ilişkili olarak iki ayrı mekanda sergilenmektedir. Söz konusu mezar buluntularından sonra Agora'ya ayrılan bölüm başlar. Bu bölümde Agora'nın mimari eserlerin yanında

Görsel : 23 İzmir Tarih ve Sanat Müzesi

https://tr.wikipedia.org/wiki/İzmir_Tarih_ve_Sanat_Müzesi

heykeltraşlık eserleri be bulunmaktadır. Hemen sonrasındaki bölümde ise İzmir tarihine ışık tutacak yazıtlar sunulmaktadır. Zemin katta bulunan iki salona da, İzmir’de asırlar boyu düzenlendiği ve ilgi çektiği Gladyatörler ve Olimpiyat oyunlarından günümüze ulaşan yazıt ve rölyeflerin sergilenmesine ayrılmıştır.

İkinci kat bölümü, İzmir çevresindeki Millet, Metropolis ve Afrodisias gibi antik kentnin eserlerine ve tanrı, tanrıça, imparator ve kahramanlarına ait heykeltraşlık eserlerine yer verilmektedir. Seramik eserler bölümünde Prehistorik dönemden Bizans dönemine kadar olan zaman içindeki zengin seramik koleksiyonları, başta İzmir olmak üzere çevredeki antik kentlerde yapılan kazılar sonucu elde edilen eserlerden oluşmaktadır.

Ayrıca burada İzmir’in kara ve deniz ticaretinin geçmişteki şekli ve önemini vurgulamak için sembolik olarak, limana yaklaşan bir yük gemisi ve bu gemide getirilen malların satıldığını yer olarak dükkanların sergilendiği görülmektedir. Üst katta, İzmir kentinin Bayraklı yerleşkesine ait, yaklaşık 700 yıllık geçmişinde bulunan seramik eserlerin özellikleri ve güzelliklerini izlemek ve bilgi edinmek mümkündür.

Kıymetli Eserler Bölümünde ise üç ayrı bölümde oluşmakta, yine genelde İzmir ve çevresinde en nadide eserler sergilenmektedir. Salonunun sağ bölümünde MÖ. VI. yüzyıldan başlayarak Osmanlı döneminin sonlarına kadar altın, gümüş ve bronz sikkeler yer almakta olup salonun orta kısmında kapalı bir mekan olarak hazine dairesine ayrılmış ve burada Erken Tunç Çağı’ndan Bizans Dönemi’ne kadar olan altın, gümüş, ve kıymetli taşlardan oluşan takılar bulunmaktadır.

(Müze deprem hasarı nedeniyle geçici olarak ziyarete kapatılmış, restorasyona yönelik çalışmalar devam etmektedir).(<https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77100/izmir-tarih-ve-sanat-muzesi.html>)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İZMİR'DE KAMUSAL ALANDA SANAT

Yaklaşık 4.5 milyon nüfusuyla ve Türkiye'nin metropol kentlerinden biri sayılan İzmir, fiziksel ve coğrafi konum itibarıyla önemli bir yere sahiptir. Adeta Türkiye'nin "batıya açılan penceresi" olarak gösterilen İzmir, geçmiş yıllardan beri etkin bir liman kenti oluşu nedeniyle ülkeler ve kıtalar arasındaki ekonomik ve kültürel etkileşime destek sağlayan bir sosyal yapıya sahiptir. Çok uluslu sosyal yapısının yanı sıra, Türkiye'de farklı din ve kültürden oluşan nüfusun çok yoğun olduğu bir kenttir. Bu durum bir kent için çok önemli kültürel bir zenginliktir. Yaşamı renklendiren bu özelliklerin yansıması olarak İzmir'in merkezi genelinde kamusal alanlarda anıt, heykel ve benzeri sanat eserleride görmek mümkündür. Bu da gelenekselleşmiş bir hoşgörü ve kültürel bir ortamı yaratır.(Karabacak ve Dilmaç, 2021: 450)

3.1. ANITLAR

Anıtlar, tarihi, kültürel veya sanatsal değeri olan yapılar veya eserlerdir. Anıtlar, bir toplumun geçmişini, kimliğini ve değerlerini yansıtır. Anıtların korunması ve tanıtılması, kültürel mirasın korunması ve aktarılması açısından önemlidir. Anıtların korunması için ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli kurumlar ve yasalar vardır. Anıtların tanıtılması için ise rehberlik, müzeleştirme, restorasyon gibi yöntemler kullanılır. Anıtlar, hem yerel hem de evrensel bir anlam taşırlar. Anıtların saygıyla korunması ve ziyaret edilmesi, insanlığın ortak kültürel mirasına katkı sağlar.

Esaslı bir kamusal alan sanat çalışmaları yapmak için özellikli ve uygun kamusal alanların tespitini yapmak gerekir. Oysa kent yapılaşmasında İzmir, çarpık bir yapıya sahip olduğu için kamusal alanların tespiti konusunda mahrum kalmıştır. Dolayısıyla anıt ve heykellerin yayılış biçimi homojen olmadığı gibi dağınıktır. Çalışmalar genelde merkezde olmaları bir ölçüde doğal karşılanabilir ama bu

durum kamusal alanda sanatın toplumun her kesime ulaşması gerekliliğine ters düşer. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren, diğer illerde olduğu gibi İzmir ilinde anıtlarla tanışmıştır. Yerleşkelerde bulunan anıtlarda tema bakımında militarist düşünceye hakim bir ağırlık gözlenir.

Cumhuriyet'in mimarlık ve heykel anlayışı tamamıyla neo-klasik temele dayanır. Bir anlamda kişiye yukarıdan bakan, otoriter bir tavır izlenimi yansıttıkları için iktidarın gücünü temsil ederler. Genellikle yerleştirildiği alanla bütünleşir gibi görünür ama o meydan insandan uzaktır, bir dokunulmazlık, bir erişilmezlik içerir ve hiyerarşiktir(Kahraman, 2005: 105).

3.1.1. Cumhuriyet Meydanı Atatürk Anıtı

İzmir'de kamusal alanlarda yapılan sanat çalışmalarının ilk olma özelliğini taşıyan, Cumhuriyet Meydanı'nda eski Büyük Efes Otelinin önünde bulunan Ulu Önderimizin *“Ordular, ilk hedefiniz Akdenizdir ileri!”*komutunu simgeleyen anıt, İzmir' üç yıl süren işgalin sona ermesi neticesinde, büyük kurtarıcısına şükranlarını sunmak için, özellikle İzmir Belediyesi ve İl Özel İdare öncülüğünde, 1932 yılında klasik bir üslupta işlenmiş olarak Pietro Canonica tarafından yapılan heykel, kentin merkezinde ve en nitelikli meydanında konumlandırılmıştır.

Görsel:24 Cumhuriyet Meydanı, Atatürk Anıtı, Pietro Canonica,1932, İzmir

<https://gezigezgini.com/konak/izmir-cumhuriyet-meydani>

Aynı zamanda kentin de simgesi özelliğini almıştır. Atatürk Anıtın heykel ve etrafındaki rölyefleri, ünlü İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica tarafından yapılmış olup, kaidesi ise mimar Asım Kömürcü tarafından tasarlanmıştır. (Görsel: 24)

Yedi yolun kesişmesi sonucunda oluşan meydan, bu özelliği ile daha önem kazanmıştır. Heykel, meydanı domine eder şekilde, ön tarafı denize bakar pozisyonda yerleştirilmiştir. Bu yerleşke sonucunda heykelin izleyicisi ile daha kolay bulunmasını sağlamıştır. Yalnız heykelin konumlanan mekanın genişliği itibariyle büyük oluşu, heykelin oranının çok küçük kaldığı görünümde olduğu söylenebilir(Çil, 2010: 50).

3.1.2. Belkahve Atatürk Anıtı

Şanlı ordumuzun, Kurtuluş Savaşı'nı zaferle sonuçlandığı dönemde, Atatürk'ün savaş anında kullandığı alanı ve Atatürk'un hareketi izlediği anı temsil eden heykel, İzmir Valiliği tarafında heykeltıraş Tankut Öktem'e yapılmıştır. Heykelin kaidesi 16m. boyutunda olup Türkiye'nin en büyük heykeli durumundadır.(Görsel:25)

Görsel: 25 Bekahve Atatürk Anıtı, Tankut Öktem, 199, İzmir
<https://www.erolsasmaz.com/?oku=1162>

Şimdiye dek inşa edilen Atatürk heykelleri içinde, betimlemesinde uygulanan stil ve kaide yapılışındaki tasarımıyla ve yerleştirme uygun peyzaj

düzenlemesiyle ülkemizdeki figüratif heykellerle içinde emsal teşkil ettiği söylenebilir. Belediye bünyesindeki heykeltraşların kamusal alanlara yaptıkları heykellere sanatsal ifade gibi önemli tasarımın yerine fiziki büyüklüğü ön planda tutarak görsel etkiyi artırmak amacı taşıdığı söylenebilir. Bu figüratif düşünce eğilimi Sovyet heykellerinden esinlendiğinin bir göstergesidir(Çil, 2010:71).

3.1.3. Şehit Kubilay Anıtı

Menemen’de askerlik görevini yedek subay olarak yaparken, sorumlu olduğu takımı ile birlikte 23 Aralık 1930’da çıkan gerici ayaklanmayı bastırmak amacıyla görevlendirilmiştir. Görev sırasında yararlanmış ve yaralı iken asiler tarafından huncarca katledilerek şehit edilmiştir. Bu yaşananlar Cumhuriyet tarihine “Menemen Olayı veya Kubilay Olayı” olarak geçmiştir.

Görsel: 26 Menemen Kubilay Anıtı, Ratip Aşir Acudoğlu, 1932, İzmir

<https://www.erolsasmaz.com/?oku=592>

Sonrasında bir yandan öğretmen olarak mezun olduğu Bursa Öğretmen Okuluna bir büstü konulmuşken diğer taraftanda olayın gerçekleştiği Menemen'in yerleşim merkezi dışında, her taraftan görülebilecek yüksek ve hakim bir tepe üzerine, Mustafa Fehmi Kubilay ile birlikte şehit olan bekçi Hasan ve bekçi Şevki adına, olayın anlam bütünlüğüne uygun olarak bir anıt yapılmıştır. Bu anıtın

yapılması için açılan yarışmayı heykeltıraş Ratip Aşir Acudoğlu kazanmış ve yapıldıktan sonra anıt, 1932 yılında açılışı gerçekleşmiştir (Görsel: 26).

Bu anıt, dört köşeli dikdörtgen piramidal şeklindedir. Ana kaidesine üç basamaklı merdivenle çıkılıyor. Üzerinde geniş bir kütle hakim olan, ön yüzeyinde “Kubilay Olayı’nın” anlatıldığı mermer kaide vardır. Bu kaidenin üzerinde elinde mızrak tutan bir genç heykeli bulunmaktadır. Bu heykel, geometrik taş formuyla bütünleşmiş olarak dikkati çekmektedir. Anıtın bir bölümünü oluşturan, yukarı doğru incelenerek yapay bir perspektif izlenimi verilerek olabildiğince dik görünümü sağlamıştır.

Heykel formlarında, özellikle anıtlarda dik akslar, güç ve zaferi simgelemek için kullanılmaktadırlar. Burada heykeltıraşın, bu çeşit form kullanmasının sebebi, anılan bir kişinin kahraman gibi yüceltme isteği göstermesidir. Elindeki mızrakla otoriter bir duruş sergileyen figür, anılan kişinin askeri altyapıdan gelen kahraman olduğunu gösterir(Çil, 2010: 54).

3.1.4. İlk Kurşun Anıtı

Bu anıt, 15 Mayıs 1919’da karaya çıkan Yunan ordusunun ilk birliklerine, ilk kurşunu sıkan ve sonrasında şehit olan Gazeteci Hasan Tahsin’in anısına yapılmıştır. “İlk Kurşun Anıtı” verilen bu eser, kaidesi Mimar Harbi Hotan tarafından tasarımı yapıldıktan sonra üstüne, Heykeltıraş Turgut Pura tarafından yapılan heykeli konulmuştur. Yapıt Konak Meydanı’nda, Saat Kulesi’nin bulunduğu alana ve Belediye binasının yanına yerleştirilmiştir.

Görsel: 27 İlk Kurşun Anıtı, Konak Meydanı, Turgut Pura, 1974, İzmir

<http://www.cekirdekgezi.com/2019/11/ilk-kursun-aniti.html>

Yüksek bir granit kaide üzerine, bir elinde silah diğer elinde ise bayrakla hareketli bir şekilde betimlenen Gazeteci Hasan Tahsin Heykeli, zananın Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından, 15 Mayıs 1974 günü açılışı yapılmıştır.(Görsel 27) Anıtın heykel kısmı, betimsel bir anlayışında yapılmasına rağmen figür azda olsa deforme edilmiştir ve soyut yorum göze çarpmaktadır. Heykelin kaidesi kalın ve büyük geometrik formlardan oluşmaktadır. Bu kaide, kendi başına bir heykel gibi görünürken, figürün detaylarını gölgelemektedir.

Kaidenin yan taraflarına, o günü ve Yunanların saldırısını betimlemeye çalışılmış rölyefler, kaideye pek uymayan bir şekilde yerleştirilmiştir. Tüm bu uyum problemleriyle anıt, fazlasıyla karmakarışık bir görsele dönüşmüştür.

Oysaki kaideler kamusal alanlara yerleştirilen heykeller için çok önemlidir. Tasarlanan formu taşıyacak onu izleyiciye sunacak olan heykelin kaidesidir. Ancak yakından baktığımızda anlaşılabilen heykelin çevre ile ilişkisinin fiziksel anlamda başarılı olduğunu söylemek zordur (Öztürk, 2007: 49), (Çil, 2010: 72).

3.1.5. İnsan Hakları Anıtı

İzmir, Karşıyaka sahilinde bulunan İnsan Hakları Parkı'nda yer alan anıt, 15 m yüksekliğide olup, renklendirilmiş beton ile birbirine kaynakla bağlanmış levhalardan oluşmaktadır. Heykel çeşitli geometrik form elemanlarıyla bir kompozisyon grubunu oluşturmaktadır.

Görsel: 28 İnsan Hakları Anıtı, Karşıyaka, Bihret Mavitan, 1992, İzmir

<https://www.ntv.com.tr>

1992 yılında, Bihret Mavitan tarafından tasarlanıp yapılan anıt, sahip olduğu soyut kavramıyla İzmir’de bulunan az sayıdaki modern heykelerin arasındaki yerini almaktadır. Anıt mekana yerleştirilme konusunda başarılı bulunmuştur. Peyzaj ve çevre düzenlenmesi yapılarak alanın yeşillendirilmesi ile formlar tam bir uyum ve bütünlük içerisinde görünmektedir. Kompozisyonu oluşturan elemanlarda en büyüğü olan “kapı” formu ve onun içinde göğe doğru, sonsuzluğa uzanma izlenimini veren”yol”formudur. (Görsel: 28)

İnsan Hakları temasına uygun olan heykelin sanatçısı, betimlenmiş bir figür ya da başka bir heykel olmadan tamamıyla sembolik ifadelerle, anıtın içeriği konusunda başarılı bir anlatım göstermiştir. Sanatçı, bu iki bütünleşik ana elemanın yanı sıra, büyük yapısal forma benzer, gittikçe küçülen iki formla anıtı mekana doğru ve dengeli bir şekilde yaymayı amaçlamaktadır. Bu şekilde anıtın biçimsel ağırlığı mekana yayılmıştır. İşlenen temanın hikayesini yalın bir dille betimlemeye çalışılan, izleyicilerle daha rahat ve kolay diyalog kurduğu düşünülen heykel, fiziksel özelliği ile alana yayılan tasarımın biçimsel gücünü artırarak, kompozisyonun çevre-heykel ilişkisi açısından başarılı olduğu gözlemlenmektedir (Çil, 2010: 66).

3.1.6. Zübeyde Hanım ve Kadın Hakları Anıtı

Eserin bütünlüğünde kendisini gösteren ve çevresi kabartmalarla süslenmiş olan anıt, çalışılan kabarmalarda Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım heykeli ve Kurtuluş Şavaşı'nın kazanılmasında payı büyük olan ve koşulsuzca fedakarlık gösteren Türk kadını simgeleyen tasarımlar yer almaktadır. Anıt, Karşıyaka iskelesi yanında bulunan Anayasa Meydanı'nda bulunmaktadır.

Cumhuriyet'in 50. yılına istinaden açılan ulusal bir yarışmada birincilik ödülünü alarak yapımına karar verildikten sonra 1972 yılında Prof. Dr Tamer Başoğlu tarafından yapılmıştır. İzmir'in sayılı modern heykellerinden biri sayılan anıt 27 metre yüksekliğindedir. Konu olarak Kadın Haklarını işleyen heykel, fazlasıyla dikkat çeken fiziksel özelliği ile kolayca akılda kalabilen görselliğe sahip olduğundan kısa sürede Karşıyaka Belediyesi'nin simgesi haline almıştır.

Görsel: 29 Zübeyde Hanım ve Kadın Hakları Anıtı, Anayasa Meydanı,1972, Prof. Dr Tamer Başoğlu, Karşıyaka- İzmir

<https://tr.foursquare.com/v/anayasa-meydanı/522e33f511d2ff46515a17bc>

Anıtın etrafını saran yükseltide başta Atatürk, annesi Zübeyde Hanım, mermer taşıyan Türk kadını gibi figürler mevcuttur. Heykelin, heykel odaklı bir yapıda olduğunu gösteren bütünsel bir alan düzenlemesi görülür. Yerleştirildiği zemin üzerinde , tasarım amaçlı oluşan çizgilerle bir uyum haline getirilip, bu çizgilerin

anıtta yükseklik hissi kattığı algısı verilmek istenmiştir. Aynı zamanda kaidesi ile bir bütün olarak görünen heykelin, çevresiyle ilişkisindeki uyumu da pekiştirilmiş şekilde görülmektedir.(Görsel: 29) Sanatçı, zafer ve güç gibi simgeleri çağrıştıran sert bir dikey formla anıtın gücünü artırmayı başarmıştır. Aynı zamanda oran-mekan ilişkisinde başarılı örneklerden birisini teşkil etmektedir (Çil, 2010: 53).

3.1.7. Cumhuriyet Anıtı

Anıt, İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından, heykeltıraş Ferit Özşen'e yaptırılmıştır. Kordonda, Gündoğdu Meydanı'nda yer almaktadır. Geometrik bir formla şekillenen mermerle kaplanmış olan bir gövde üzerinde inşa edilen, Cumhuriyet'in kuruluşunu konu alan rölyeflerde at ve insan figürleri vardır. Üst kısımda ise atlı figür toplulukları ile Atatürk ve silah arkadaşlarının İzmir'in düşmanlardan kurtuluşunu işleyen, kurtuluş temalı figürleri bulunur.

Görsel: 30 Cumhuriyet Anıtı, Gündoğdu Meydanı, Ferit Özşen, Alsancak, İzmir
https://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_Ağacı

Anıta ilk baktığımızda kaidesiyle bir uyumsuzluğun içinde olduğunu görebiliyoruz. Bu uyumsuzluğu sadece üretimde kullanıldığı değişik materyallerden değil, form anlamında oluşan farklı biçimlerden meydana geldiği düşünülmektedir. Heykelin üst kısmı tamamıyla organik formlarla, alt kısmı ise geometrik bir formla şekillendirilmiştir. (Görsel: 30)

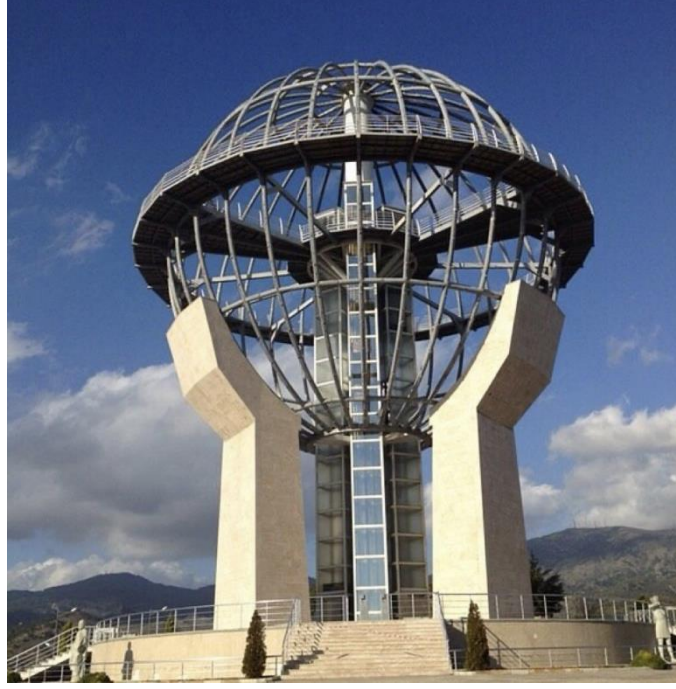
Sanatçının daha önce çalışılmış kamusal alan heykelini anımsatacak şekilde dikkat çekici bir unsur olması, kronolojik sıra gözetildiğinde sanatçı, Cumhuriyet Anıtı'na benzer yapısal formda non-figüratif heykeller uygulaması görülmektedir.

Toplumsal açıdan kolay anlaşılır görünümüyle fazla bir sorunun bulunmadığı gözlenen heykel, yerleştirildiği meydanın kentin en önemli merkezlerinden birinde yer aldığından, toplumla sürekli temas durumundaki kamusal heykellenden birinin olduğunu söyleyebiliriz(Çil, 2010: 69).

3.1.8. Dünya Barış Anıtı

Anıt, Türkiye'nin İzmir ilinin Bayraklı ilçesinde yer alan bir anıttır. Karşıyaka Belediyesi tarafından Orgeneral Nafiz Gürman Mahallesi'nde yaptırılmıştır. Ancak 2008 yılında çıkarılan bir yasa ile Bayraklı Belediyesi'ne devredilmiştir. Anıt, 2005 yılında Türk heykeltıraş Metin Yurdanur tarafından, dünyada barışın sağlanması için bir simge olarak tasarlanmıştır. Anıtın mimarı Bülent Kantarcı'dır. Anıt, 34 metre yüksekliğinde ve 220 ton ağırlığındadır. Genel amacı, dünyada barış ve kardeşlik mesajı vermek ve savaşlarda hayatını kaybedenleri anmaktır. Asıl amacı ise Sivas'ta 1993 yılında yaşanan Sivas Katliamı'nda hayatını kaybeden 33 aydının anısına yapılmış bir anıttır.

Anıtın üst kısmında, dünyayı simgeleyen bir küre bulunmaktadır. Kürenin üzerinde ise, insanların el ele tutuşarak barış içinde yaşadıklarını gösteren figürler yer almaktadır. Anıtın yanında ise Sivas Katliamı'nda ölen aydınların isimleri ve fotoğrafları yer almaktadır. Anıtın alt kısmında ise, savaşın acısını ve yıkımını anlatan sahneler işlenmiştir. Anıtın etrafında ise, farklı dillerde barış sözcüğü yazılıdır.

Görsel: 31 Dünya Barış Anıtı, 2005, Metin Yurdanur, Yamanlar/ İzmir
<https://www.tripadvisor.com>

Anıt, hem yerel hem de yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. İzmir'in kültürel ve tarihi mirasının bir parçası olarak kabul edilmektedir. Anıt, aynı zamanda çeşitli etkinliklere de ev sahipliği yapmaktadır. Anıt, aynı zamanda uluslararası bir barış platformu olarak da işlev görmektedir. Anıt, her yıl 1 Eylül Dünya Barış Günü'nde binlerce insan tarafından ziyaret edilmektedir.(Görsel: 31)

3.1.9. Narlıdere Şehitliği Anıtı

Kurtuluş Savaşı sırasında vatan uğruna canlarını veren kahraman şehitlerimizin anısına yapılmış bir anıttır. Anıt, Narlıdere ilçesinde Atatürk Kültür Merkezi'nin karşısında yer almaktadır. Anıtın yapımı 1979 yılında Ege Ordu Komutanlığı tarafından gerçekleştirilmiştir.(Görsel: 32)

Görsel: 32 Narlıdere Şehitliği Anıtı, 1979, Ege Ordu Komutanlığı, İzmir

<https://www.erolsasmaz.com/?oku=1330>

Anıtın içerisinde toplam 19 mezar bulunmaktadır. Bu mezarlardan altısı, Birinci Dünya Savaşı'nda İngiliz Deniz Topçusu'nun iki kez topa tuttuğu Sancakkale'de şehit olan subay ve erlere aittir . Diğer mezarlardan dokuzu ise 15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgali sırasında Yunan kuvvetleri ve yerli Rumlar tarafından şehit edilen 17. Kolordu Asker Alma Heyeti Başkanı ve Garnizon Komutanı Albay Süleyman Fethi Bey ve beraberindeki askerlere aittir. Kalan dört mezar ise çeşitli zamanlarda görev başında şehit olan askerlerimize aittir.

3.1.10. Halkapınar Dokuz Eylül Anıtı

Konak İlçesi Halkapınar Mahallesinde, Şehitler Caddesi üzerinde bulunan anıt, 9 Eylül 1922 günü İzmir'e gelen öncü birliklere, günümüzde Devlet Güvenlik Mahkemesi olarak kullanılan binadan zamanında açılan ateş sonucu şehit olan askerlerimizin anısına dikilmiştir.(Görsel: 33)

Görsel: 33 Halkapınar Dokuz Eylül Anıtı, 2007, Konak Belediyesi, İzmir

<https://www.erolsasmaz.com/?oku=590>

1927 yılında, Aziz Akyürek'in belediye başkanlığı zamanında yapılan anıtın çevresindeki küçük bahçe 1930 yılında oluşturulmuştur. “*Vatan -Namus Anıtı*” olarak da bilinen ve yıllar içinde bakımsız kalan anıtın; ilki 1961, ikincisi ise 1996 yılında yeniden tasarlanması yapılmış ve ikinci tasarımda ozan Necmettin Halil Onan'ın bu anıt için yazdığı "Bir Yolcuya" şiiri anıt platformuna monte edilmiştir. Anıtta, 2007 yılında Konak Belediyesi tarafından yapılan iyileştirme çalışması kapsamında Güzel Sanatlar Fakültesi tarafından tasarımı yapılan rölyef çalışmaları 18 Mart 2007 tarihinde törenle açılmıştır.

<https://www.izmir.bel.tr/tr/HalkapınarDokuzEylulAniti/131/304>

3.1.11. İzmir İktisat Kongre Anıtı

İzmir İktisat Kongre Anıtı, 17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihlerinde İzmir'de düzenlenen ve yeni Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığını ilan eden kongrenin anısına ve tarih bilinci, kent kültürünü yaşatmak ve geliştirmek adına yapılmış bir anıttır. Anıt, Konak Mahallesi'nde, kongrenin gerçekleştiği Banka-Han binasının bulunduğu alanda, Kemeraltı, Çakaloğlu Hanı ve Atatürk Bulvarı'nın kesiştiği köşede Kongrenin yapıldığı binanın yeri olarak çeyrek daire şeklinde yer almıştır.

Görsel: 34 İzmir İktisat Kongre Anıtı, 2001, İzmir Büyükşehir Belediyesi

<https://www.erolsasmaz.com/?oku=1885>

Anıtın yapımına İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından 2001 yılında başlanmış ve aynı yıl içinde tamamlanmıştır. Anıt, yaklaşık 2,5 metre yüksekliğindeki dört nikel sütundan oluşmaktadır. Sütunlar, kongreye katılan tüccar, sanayici, işçi ve çiftçi gruplarını sembolize etmektedir. Anıtın arkasındaki duvarda ise kongre binasının bir fotoğrafı ve Atatürk'ün kongre açılış konuşmasının bir bölümü yer almaktadır. Anıt, İzmir'in tarihi ve kültürel mirasına katkıda bulunan ve kentlilerin ilgisini çeken bir eserdir. (<https://www.erolsasmaz.com/?oku=1885>)

3.1.12. Bağımsız Yargı ve Danıştay Anıtı

17 Mayıs 2006 tarihinde Ankara'da Danıştay'a düzenlenen saldırı anısına, yapılan bu gerici saldırı anlayışına karşı halkın duyarlılığın bir simgesi olarak, İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından, İnciraltı'na, 29 Eylül 2007 tarihinde dikilen anıt, "Bağımsız Yargı ve Danıştay Anıtı" adı verilerek, kaidesi ile birlikte 5 metre

uzunluğunda ve yaklaşık 1.3 ton ağırlığındaki bronz anıt törenle açılmıştır. Törende konuşan dönemin İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı, ülkemizde ve dünyada nefretle kınanan bu saldırının, sadece Danıştay'ı değil, tüm yargı ve adaleti, adalet temelinde yükselen devleti, insanımızı ve çağdaşlığı hedef aldığını belirterek, "Bu anıt, Türk yargısının cumhuriyet kazanımlarını korumak ve ileriye götürmek yolundaki, sarsılmaz iradesine olan inancımızın bir ifadesi olarak dikilmiştir" demiş ve şöyle devam etmiştir: "Bu anıtın İzmir'e dikilmesi, elbette bir tesadüf değildir."(Görsel: 35)

Görsel: 35 Bağımsız Yargı ve Danıştay Anıtı, 2007, İzmir Büyükşehir Belediyesi Narlıdere,İzmir

<https://www.erolsasmaz.com/?oku=1866>

İzmir halkı, Danıştay'a yapılan saldırıya, hiç bir siyasi görüş farkı gözetmeksizin, büyük tepki göstermiştir. İzmir, çağdaş ve Laik Türkiye'nin karşılığı, tam anlamıyla bulunduğu bir kenttir. İzmir, yüce önder Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu cumhuriyetin değerlerini, net olarak ortaya koyan bir fotoğraftır. İzmirli, aydınlık yüzlü, çağdaş ve duyarlı insanlardır. İşte bu anıt da, İzmir halkının ortak duyarlılığının bir simgesi olacaktır. İzmir halkı ve bütün sivil toplum örgütleri ile birlikte Türk Yargısının yanındadır. (tr.wikipedia.org)

3.2. HEYKELLER

Heykel, sanatçının bakış açısıyla üç boyutlu olarak yarattığı eserdir. Heykeller insanların duygu ve düşüncelerini ifade etmelerine, tarihi olayları anlatmalarına ve estetik zevklerini paylaşmalarına yardımcı olmaktadır. Heykel sanatı çok eski bir tarihe sahiptir. İlk heykeller insanların tanrılara tapınmak için yaptıkları formlardır. Daha sonra heykel sanatı gelişerek insanların kendilerini, hayvanları, bitkileri ve nesnelere tasvir etmelerine olanak sağlamıştır. Heykeller hem açık alanlarda hem de müzelerde sergilenmektedir. Heykel sanatı farklı kültürlerde farklı özellikler göstermiştir.

Heykel sanatının günümüzde de önemli bir yeri vardır. İzmir’de bulunan bazı kamusal alanlara uygun yerleştirilmiş heykellerin, bir ölçüde anıt heykeller kadar kent estetik bütünlüğüne katkıda bulunmaları bir gerçektir. Bu heykeller park ve bahçede yani kamusal alanlarda yer alırken zaman zaman bulunduğu yere yalnızca dekoratif bir görünüm katmaktadırlar. Bunun sonucu olarak konu, sanatsal estetik bakımından çoğu zaman anlam barındırmayan, gelişmiş güzel yerleştirmelerin meydana geldiği görülmektedir. Anıt nitelikli heykellerde olduğu gibi park ve bahçe heykellerinde de belediye ve şehir heykeltıraşlarının ağırlığı gözlenmektedir. Bazen çağdaş sanat anlayışından uzak olan heykel uygulamaları sadece beğeniye hitap eden, kolay anlaşılabilirliğin ön planda tutulduğu anlayışı görülmektedir.

Cumhuriyet döneminde mimarlık ve özellikle heykel anlayışı neo-klasik temele dayanır. Bu bir ölçüde, kişiye yukarıdan bakan, otoriter bir tavır yansıtan yapıtlardır. Çünkü iktidarı destekleyen ve temsil eden bu eserler, genellikle içinde yer aldıkları meydanla özdeşleşirler ama o meydan, bir o kadar da insandan uzaktır(Kahraman, 2005: 105).

3.2.1. Atatürk Heykeli

İzmir ili, Buca İlçesi sınırları içinde bulunan ve Buca Belediyesi aracılığıyla heykeltıraş Harun Atalayman tarafından yapılan, Mustafa Kemal Atatürk’ün silüeti,

beton malzemesi kullanılarak rölyef tarzında inşa edilmiştir. Heykel, dağın kenarına bitişik bir iskele düzenine göre konumlandırılmıştır. Anıt, uzay sistemi içeren çelik konstrüksiyon iskelet yapısında, beton püskürtme yöntemiyle oluşmaktadır.(Görsel:36)

Görsel:36 Harun Atalayman, Atatürk Heykeli(cepheden) ve (profilden),
Harun Atalayman, 2009, Buca/İzmir

<https://talebe.org/gundem/Izmir-ataturk-heykeli-altina-egitim-merkezi-yapildi-2691>

Yapımına 2006'da başlanan 2009'da tamamlanan heykel, 42 metre yüksekliğinde olup, bu özelliği ile Türkiye'nin en yüksek heykeli, dünyada ise kabartma heykeller arasında ve büyüklük bakımından onuncu sırada yer almaktadır.

Sol alt köşesinde kabartma şeklinde, Atatürk'ün “*Yurtta barış, dünyada barış*” sözü ve imzası bulunmaktadır. 20 Eylül 2010 tarihinde, heykelin içerisinde Milli mücadele ve beraberinde İzmir'in düşmanlardan kurtuluş gününü belirten, “9 Eylül Müzesi” açılışında kısa bir süre sonra kapanmıştır. Yapılışından sonra geçen zaman içinde yıpranan heykel, 2019 yılında, önemini yitirmemek amacıyla detaylı bir onarım yapılmıştır.

Kamusal alan anıt heykelinin tasarım ilkesine uygun bir şekilde yapılmamasına rağmen, tedavülden kalkan 20 TL banknotun üzerindeki Atatürk resmini birebir kopyalanmıştır. Yapımı bittikten sonra heykel, oldukça fazla beğeni aldığı görülmektedir. Bu da, heykelin kolay anlaşılır, betimsel, herkesin beğenisini kazanmaya uygun yapılışın hedeflendiği sonucu ortaya çıkmıştır (Çil, 2010: 61).

3.2.2. Atatürk ve İnönü Heykeli

İzmir Kültürpark fuarın Lozan kapısı girişinde bulunan Atatürk ve İnönü Heykeli, İzmir'in tarihine ve kültürüne tanıklık eden bir eser olmakla beraber İzmir'in en önemli sembollerinden biridir. Bu heykel, 1993 yılında Tankut Öktem tarafından yapılmıştır. Heykel, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük rol oynayan iki liderin dostluğunu ve işbirliğini simgeler. Heykelin kaidesinde Atatürk ve İnönü'nün Lozan Antlaşması'nı imzaladıkları tarih olan 24 Temmuz 1923 yazmaktadır. Açık alanlarda heykel kullanımının niteliklere uygun olduğundan, açık alanlara yapılacak heykel tasarımlarına iyi bir örnek teşkil etmektedir.(Görsel: 37)

Görsel: 37 Kültürpark Atatürk ve İnönü Heykeli, 1993, Tankut Öktem, İzmir

<https://wowturkey.com>

3.2.3. Mevlana Heykeli

Sevginin, Dostluğun ve Barışın sembolü haline gelen ve dünyaca kabul edilen, Mevlevilerin kuruyucusu olan ünlü Mevlana'nın devasa heykeli, 2004 yılında İzmir ili, Buca ilçesi sınırları içerisinde bulunan, hakim bir tepeye (Tıngırtepe) dikilmiştir. 20 dönümlük bir arazi üzerinde yer alır ve çevresi çam ağaçlarıyla çevrilidir. Heykelin yüksekliği 23 metre, zeminden yüksekliği ise 75 metredir. Bu sayede heykel, tüm Buca ve İzmir'in bir bölümüne hakim bir manzaraya sahiptir.

Heykel, İzmirli heykeltıraş Eray Okkan tarafından 7 ayda hazırlanmıştır. Heykelin yapımında çelik konstrüksiyon üzerine fiberglasla şekillendirme ve 25 ton bakırla kaplama yöntemleri kullanılmıştır. Heykelin kaidesinin içi boş olup, burada camekanlı bir oda bulunmaktadır. Odada sema gösterileri, ney dersleri ve hediyelik eşya satışı yapılmaktadır. Heykelin çevresinde ise semazen heykelleri ve Mevlana'nın sözlerinin yazılı olduğu kaideler yer almaktadır(<http://wowturkey.com>)

Heykel, konusu itibariyle Mevlana'yı sema dönerken temsil etmiştir. Mevlana figürü bir resim veya bir fotoğrafı taklit ederek biçimlendirilmiş olmakla beraber figürü hareketi ele alındığında Mevlana'nın sema törenindeki hareketini değil, Mevlevilerin sema dönme hareketini temsil etmektedir.(Görsel: 38)

Görsel: 38 Buca Mevlana Heykeli, 2004, Eray Okkan, İzmir.

<https://www.odatv4.com>

Açık alanlara yapılan devasa heykeller, anıtsal bir tasarım olarak özgün kılınmalıdır. Yapılan heykele baktığımızda özgünlükten oldukça uzak serbest bir figür çalışması olarak göze çarpar. Salt sema dönen bir figür olmaktan ileri gidememiştir. Dahası heykel, kaidesiyle de uyumsuz bir görüntü içerisindedir. Doğu mimarisi izlerini taşıyan ve kubbe kemerli nişleri olan bir yapı olarak tasarlanan kaide, heykelden bağımsız olarak farklı formla şekillendirilmiş ve boyanmış renklerle heykeli taşıyan ve sunan bir eleman olmaktan çıkmıştır; başlı başına ayrı bir mimari form haline getirilerek heykelle olan uyumsuzluğu artmıştır.

Yalnız alanın geniş olması çevreyle oransal açıdan bir sorun teşkil etmediğini söyleyebiliriz (Çil, 2010: 60)

3.2.4. Özgür Kadın Heykeli

Dönemin Konak Belediye Başkanı Erdal İzgi'nin, "Kadınların yılda bir gün anılmasının yeterli olmadığını, onlara her zaman ilginin ve saygınlığının sürekli olması gerektiği düşünülmelidir." söylemi üzerine, 9 Mart 2004 yılında, Montrö Meydanı'nda yapılan, Heykeltıraş Derya Özsoy, Ali Yıldır, ve Zafer Dağdeviren tarafından polyester malzeme kullanarak, 4,3 metre yüksekliğinde ve 'Özgür Kadın' adı verilen adeta kentle özdeşleşen heykel, İzmir halkına sunulmuştur.(Görsel: 39)

Görsel: 39 Montrö Meydanı'nda yer alan, kadın haklarına verilen önemi sembolizeeden "Özgür Kadın" heykeli, 2004

<http://www.wowturkey.com/t.php?p=/tr05/DSC0113085.jpg>

Heykelin amacı, Türk kadınının cumhuriyetle birlikte kazandığı özgürlük ve çağdaşlık mesajını vermektir. Özgür Kadın Heykeli, Türkiye'de kadın hakları ve laiklik konusunda farklı görüşlerin çatıştığı bir sembol haline gelmiştir. Heykel, hem övgü hem de eleştiri almıştır. Heykelin savunucuları, heykelin Türk kadınının cumhuriyetle kazandığı hakları ve modern yaşam tarzını temsil ettiğini belirtirken,

heykelin karşıtları, heykelin Türk kültürüne ve İslam'a aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir.

3.2.5. Gemi İskeleti

İzmir kent merkezi, yerleşim yeri itibariyle kıyı şeritleri olan, sahil kültürü ile ön plana çıkan ve bulunduğu yerin kimliğini yansıtan sanatsal objelerde biri olarak bilinen Gemi İskeleti heykelidir. Bu heykel, İzmir'in binlerce yıla dayanan deniz ticaretini görsel anlamda anlatan simgesel bir yansımadır. Kentin, deniz ticaretinde liman ve denizin yakın ilişkisinden doğan kimliğini ortaya koyan bir eserdir. İzmir Büyükşehir Belediye başkanı Ahmet Piriştina döneminde gerçekleştirilen Kordon düzenlenmesi kapsamında Konak iskele yakınına dikilen ve balık kılçığını anımsatan bu heykel, Bihrat Mavitan tarafından yapılmıştır.(Görsel: 40)

İzmir'de Konak denildiği zaman akla ilk gelen yerleşkelerden bir tanesi sayılan çalışma bir süre tartışma konusu olmuştur. Amerikalı ressam, mimar ve heykeltıraş Alexander Calder'in eserinden esinlenerek yapılmış olabileceği söylenmektedir. Eserin adı 'Dilek Ağacı'dır. Bu isim verildiği dönemde, çalışmanın sadece bir aksesuar olarak konulduğu söylenmektedir. Bir süre sonra yapılan istişareler sonucunda Tarih Hocası Murat Katoğlu'nun önerisiyle görsel cazibe için konulması uygun görülmüştür. Dilek Ağacı adını taşıyan bu eser aslında bir heykel değildir, sadece genç sanatçıların oluşturduğu bir ekip çalışmasıdır(Akyüz ve Dilmaç, 2021: 704-705) .

Görsel: 40 Gemi İskeleti, Konak İzmir

<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=5866&start=35>

3.2.6. İzmir Yalı Çapkını Heykeli

Olimpiyat oyunlarından sonra en büyük spor organizasyonlarından biri olan Universiade (Üniversite Oyunları) 2005 yılında Ülkemizde, İzmir ilinde gerçekleşmesi için zamanın Büyükşehir Belediye başkanı Ahmet Piriştina 'nın bu konuda sorumluluk üstlendiği bu Üniversite Oyunlarının mükemmel bir şekilde geçebilmesi için kurmaylarını görevlendirir.

Üniversite Oyunlarının öncesi FISU heyeti İzmir'e gelerek incelemede bulunurlar. Tesisleri gezip çalışanlardan bilgi alan FISU heyeti, kentinizde "Yalı Çapkını" adında bir kuş olduğunu biliyoruz demesiyle, Üniversite Oyunlarının sembolü olmuştur. İzmir'in de sembolü haline gelen "İzmir Yalı Çapkını" Türkiye'de şu an sadece Akdeniz kıyılarında görülmektedir. Yalnız 1982-1988 yılında, İzmir Kuş Cenneti'nde tatlı su kanalları civarında 5 defa görülen, son 15 yıldan bu yana ise hiç gözlenmeyen "İzmir Yalı Çapkını", sebep olarak tatlı su eksikliğinden, yazın sazlıkların kurummasıyla, sazlıkların kurummasının önlenmesi halinde "İzmir Yalı Çapkını"nın geri gelebileceği düşünülmektedir.(Görsel: 41)

2002 yılında Bayraklı sahiline yerleştirilen, bakır dövme tekniğiyle yapılmış olan Yalı Çapkını Heykeli, yapılan saldırılardan sonrasında zarar gördüğü içi belediye yetkililerince kaldırılmıştır.

Görsel: 41 İzmir Yalı Çapkını Heykeli

<https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/her-an-karsiniza-cikabilir/1140/156>

3.2.7. Açık Alanlarda Plastik Öğeleri İle Ön Plana Çıkan Eserler

İzmir’de özellikle alanlarda, meydanlarda, parklarda, kavşaklarda ve yollarında olduğu gibi şehrin yapısal görünümünü olumsuz etkilenmeyecek şekilde yapılan kent plastikleri çoğunlukla anıtsal niteliğe sahip olduğu gözlenmektedir. İzmir’de son yıllarda kamusal mekanların düzenlenmesi ve kentsel dönüşüm ile ilgili tasarım çalışmalarında sanatsal öğelerin kentin özgün mekanlarına yerleştirilmesi amaçlayan girişimlerde bulunmaktadır. Bu girişimler İzmir belediyelerince gerçekleştirilmesi düşüncesi sayesinde kent bütününde adeta bir açık hava müzesine dönüştürülmesi amaçlanmaktadır(Öztürk, 2007: 161).

İzmir ilinde anıtsal niteliğindeki çalışmaların yanında, formlarıyla ön plana çıkan plastik öğeleri de bünyesinde bulmak mümkündür. İzmir’in çeşitli alanlarda sergilenen bu öğelerden en önemlilerini sıralayabiliriz.

3.2.7.1. Karşıyaka “Yunuslar” Kompozisyonu

Karşıyaka, İzmir’in en güzel ilçelerinden biridir. Karşıyaka’nın simgesi ise sahilinde bulunan “Yunuslar” heykelidir. Bu heykel, 1987 yılında İsmet Erayda tarafından yapılmıştır. Heykel, birbirine sarılmış ve sudan sıçrayan üç yunus balığından oluşur. Yunuslar, Ege Denizi’nin dostluk ve sevgi sembolüdür.

Görsel:42 Karşıyaka “Yunuslar” kompozisyonu, 1987, İsmet Erayda, İzmir
<https://www.yelp.com/biz/yunuslar-heykel-izmir?hrid=l-YqF-tOnkpAg-7tE1I8EQ>

Heykelin altında ise “Karşıyaka” yazısı yer alır. Karşıyaka “Yunuslar” heykeli, hem yerel hem de yabancı turistlerin ilgisini çeken bir eserdir. Heykelin bulunduğu meydan ise Karşıyaka'nın sosyal ve kültürel hayatının merkezidir. Burada konserler, festivaller, gösteriler ve etkinlikler düzenlenir.(Görsel: 42)

Karşıyaka “Yunuslar” heykeli, Karşıyaka'nın kimliğini yansıtan bir anıttır. Heykel, Karşıyakalıların gurur duyduğu bir değerdir. Heykelin yapımında kullanılan beyaz beton ise Karşıyaka'nın saflığını ve temizliğini simgeler. Heykelin korunması ve bakımı için Karşıyaka Belediyesi çalışmalar yapmaktadır. Karşıyaka “Yunuslar” heykeli, Karşıyaka'ya gelen herkesin mutlaka görmesi gereken bir sanat eseridir.

3.2.7.2. Zübeyde Hanım Heykeli

Zübeyde Hanım Heykeli, Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın anısına yapılmış bir anıttır. Zübeyde Hanım, 1857 yılında Selanik'te doğmuş ve 14 Ocak 1923 tarihinde İzmir'de vefat etmiştir. Anıt mezarı Karşıyaka'da Osmanbey Camisi'nin bulunduğu parkın içindedir. Anıtın kaya üzerine yerleştirilmiş bir büstle şekillenmiştir. Ayrıca Zübeyde Hanım'ın bir süre yaşadığı evi de İzmir'de müze olarak ziyarete açıktır.

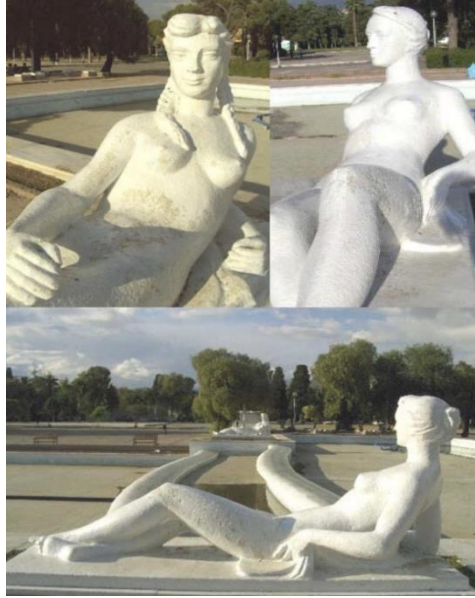
Görsel: 43 Zübeyde Hanım Heykeli, Alsancak

<https://www.alatukaonline.com>

Zübeyde Hanım Heykeli, Türk Anneler Birliği Karşıyaka Şubesi'nin katkılarıyla Bostanlı Vapur İskelesi önünde ve yol kenarında yer almaktadır. Alsancak'ta da Zübeyde Hanım ve Çocuk Heykeli bulunmaktadır.(Görsel: 43) Bu heykeller, Türk milletinin Zübeyde Hanım'a olan sevgi ve saygısını göstermektedir.

3.2.7.3. Kültürpark'ta Havuz başında yer alan “Yatan Kadın” Figürleri

1936 yılında açılan parkın en dikkat çeken eserlerindedir. Bu figürler, ünlü heykeltıraş Ratip Aşir Acudoğu tarafından yapılmıştır. Figürler, mermerden yapılmıştır ve her biri yaklaşık 2 metre uzunluğundadır. Havuzun iki yanında simetrik olarak yerleştirilmiştir ve birbirine bakmaktadır. Yatan kadınların çıplak vücutlarını ve yüz ifadelerini gerçekçi bir şekilde yansıtmaktadır. Parkın yeşil dokusuyla uyumlu bir görüntü oluşturmaktadır.“Yatan Kadın” Figürleri, İzmir Kültürpark'ın tarihi ve sanatsal değerini artıran önemli eserlerdir.(Görsel: 44)

Görsel: 44 Kültürpark'ta “Yatan Kadın” figürü, 1936, Ratip Aşir Acudoğu, İzmir

<http://www.anafilya.info/go.php?go=306002b&do=details&return=summar>

3.2.7.4. Kültürpark “Sevgi” kompozisyonu

İzmir Kültürpark'ta bulunan Kültürpark "Sevgi" kompozisyonu, 2019 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından yaptırılmıştır. Kompozisyon, 6 metre

yüksekliğinde ve 20 metre genişliğinde dev harflerden oluşmaktadır. Harflerin üzeri çeşitli renklere çiçeklerle süslenmiştir. Kompozisyonun amacı, İzmir'in sevgi dolu ve hoşgörülü bir şehir olduğunu vurgulamak ve ziyaretçilere fotoğraf çekme imkanı sunmaktır.

Kompozisyon, Kültürpark'ın girişine yakın bir yerde bulunmaktadır.(Görsel: 45)

Görsel: 45 Kültürpark "Sevgi" kompozisyonu(soyut form)
<http://www.anafilya.info/go.php>

3.2.7.5. " Dilek Ağacı" heykeli

Görsel: 46 Özgün form özelliğiyle ilgi toplayan "Dilek Ağacı" heykeli,
Hüseyin Özinal, 2019

<http://www.izmir.gen.tr>

İzmir'de "Dilek Ağacı" heykeli, 2019 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından yaptırılmıştır. İzmir'in Karşıyaka ilçesindeki Bostanlı Rekreasyon Alanı'nda yer almaktadır. Heykel özellikleri olarak 3 metre yüksekliğinde ve 2 ton ağırlığındadır. Heykelin yapımında paslanmaz çelik kullanılmıştır. Heykel, bir ağacın dallarına bağlanmış renkli bez parçalarını simgelemektedir. Heykelin tasarımı, İzmirli sanatçı Hüseyin Özinal'a aittir. Heykel, İzmir'in kültürel ve doğal zenginliklerini yansıtmak amacıyla yapılmış olup vatandaşların dileklerini sembolize etmektedir.(Görsel: 46)

3.2.7.6. At Yılan Heykeli

İzmir Güzelyalı'da bulunan At Yılan Heykeli, Türk mitolojisindeki at ve yılan figürlerini temsil eden bir heykeldir. Heykel, 2011 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından yaptırılmış ve Güzelyalı Nazım Hikmet Kültür Merkezi'nin önüne konulmuştur. Heykelin yüksekliği 5 metre, uzunluğu 8 metre, genişliği ise 3 metredir. Heykelin tasarımını sanatçı Mehmet Aksoy yapmıştır.

Görsel: 47 At Yılan Heykeli bronz, Mehmet Aksoy, Güzelyalı, İzmir

<https://mapio.net/pic/p-21860895/>

Heykelin özellikleri arasında, atın başının yukarı kalkmış olması, yılanın ise atın bacaklarını sarması ve ağzında elma tutması sayılabilir. Bu özellikler, Türk kültüründe atın güç ve cesaret, yılanın ise bilgelik ve bereket sembolü olduğunu göstermektedir. Elma ise hayatın devamlılığını ve doğanın canlılığını ifade etmektedir. Heykel, İzmir'in tarihi ve kültürel mirasına katkı sağlamakta ve Güzelyalı'nın simgesi haline gelmiştir.

3.2.7.7. Denizatları ve Levent Heykeli

Denizatları, İzmir Körfezi'nin simgesi olarak kabul edilmektedir. Levent ise, Osmanlı donanmasında görev yapan denizcilerin adıdır. Heykelin özellikleri arasında, denizatlarının ışıklandırılması ve leventin kafasının dönebilmesi sayılabilir. Heykelin yüksekliği 12 metre, ağırlığı ise 15 tondur.

Görsel: 48 Denizatları ve Levent, 2017, Mehmet Aksoy, Bostanlı-İzmir
<https://mapio.net/pic/p-173022331/>

Heykel, Bostanlı sahilinin en dikkat çeken noktalarından biridir. Heykeli ziyaret edenler, aynı zamanda Bostanlı Yaya Köprüsü ve Gün Batımı Terası'nı da görebilirler. Bu teras, İzmir Körfezi'nin muhteşem manzarasını sunan bir yerdir. Heykelin yakınında ayrıca Bostanlı Suat Taşer Tiyatrosu ve Bostanlı Pazarı gibi kültürel ve sosyal alanlar da bulunmaktadır.

3.3. SOKAK SANATI

Sokak sanatı, kamusal alanlarda yapılan ve genellikle izinli olmasının yanında izinsiz olarak da gerçekleştirilen sanatsal faaliyetlerdir. Sokak sanatının çeşitliliği, sanatçıların kullandıkları teknikler, malzemeler, mesajlar ve amaçlar açısından oldukça zengindir. Sokak sanatının en yaygın örnekleri arasında grafiti, duvar resimleri, posterler, çıkartmalar, yerleştirmeler ve performanslar sayılabilir. Sokak sanatı, hem sanatçıların kendilerini ifade etmelerine hem de toplumsal sorunlara dikkat çekmelerine, sokakların yaratıcı ve canlı birer sanat galerisi haline gelmesini olanak sağlar. Sokak sanatı, aynı zamanda kamusal alanın kimliğini ve estetiğini değiştirerek şehir kültürüne katkıda bulunur.

Sokak sanatını anlamadan önce “sanat” olgusunu tanımlamak ve sanatın toplum üzerinde nasıl bir etki yarattığını bilmemiz gerekir. İnsanlığın, yaşam sürecinde çeşitli aşamalarında sanatın aldığı roller farklılık göstermiştir. Sanat bazen bir süs

aracı, bazen bir büyüleme, bazen kalıcılığı sağlayan bir dil, bazen bir düşünceyi, bilimi, tekniği, yayan bir iletişim aracı, bazen de yalnızca bireysel gereksinim olarak insanlık tarihinde her zaman yer almıştır (Cansız, 2012: 18) .

Görsel: 49 İplik Bombalaması

<http://blog.shapesforwomenturkey>

Aslında sokakta icra edilen, az yada çok sanatla ilişkili her türlü aktivite, bir sokak sanatı olarak tanımlanabilir. Örnek sokakta, ip yumağı ile ördüğü el işi çalışmalarını satmaya çalışan bir kadın, bu kavramın bir parçası olarak tanımlanabilir. Bundan dolayı ki sokak sanatı ancak, yaratıcılığın ve özgünlüğün sınırları doğrultusunda tanımlanabilir.

Sanatın çeşitleri arasında yer alan sokak sanatı, 1980 'lerin başında grafitinin değer kazandığı ve zirve yaptığı dönemde adından söz ettirmeye başlamıştır. Bu sanatın en belli başlı çeşitleri arasında bilinenler olarak Stencil graffiti, çıkarma sanatı, pop up sanatı, ve sokak yerleştirmeleri veya heykel, modern sokak sanatı olarak bilinmektedir. Daha sonra Video projeksiyonu, iplik bombalam,(Görsel: 49) ve Lock On heykel 21. yüzyılın başlangıcında yaygınlaşmıştır.

Sokakları galeri olarak seçen sanatçılar, sanatın sınırsız olmasından dolayı halkla doğrudan iletişimi kurmak için tercih etmişlerdir. Sokak sanatçıları bazen estetik içeren değerlere sahip olan, toplumsal olarak ilgili ve alakalı bir içeriği, herhangi nedene dikkat çekmek veya sanatla provokasyon yapmak için sunar. Kentsel sanat, gerilla sanatı, post-grafiti ve neo- grafiti terimleri bazen bu bağlamda yaratılan resimlere atıfta bulunmak için kullanılmaktadır(Pashayeva, 2021 : 32).

3.3.1. Grafiti

Grafiti kelime anlamı; Yunanca "graphein" (yazmak) kelimesinden gelmiş ve İtalyanca "sgraffio" (karalamak) kelimesinden türemiştir. Genel anlamda ise kamusal bir alanda bulunan bir duvara yada herhangi bir yüzeye çizilmiş, kazınmış veya püskürtülmüş yazı ve çizimlerdir. Sokak duvarı üzerine herhangi bir şey yapıldığı ya da yazıldığı andan itibaren kamusal bir alana dönüşmüştür(New International Dictionary, 1986: Cilt 4, 985).

Grafiti, modern şehir hayatının önemli bir parçasıdır. Otobüslerin içlerindeki kazılan çizgilerden sokak duvarlarındaki spreyle boyalarla yapılan resimlere kadar, grafiti sanatçıları kendilerini ifade etmenin yaratıcı yollarını bulurlar. Grafiti, sokak duvarına yapıldığı andan itibaren kamusal bir alana ait olur ve insanların dikkatini çeker (Ambrose ve Harris, 2010: 104).

Görsel: 50 Grafiti Çalışması,(orijinal) La Cigale, Alsancak

Grafiti, bazı çevrelerce bir sanat dalı olarak kabul edilirken, bazıları da grafitiyi vandalizm olarak değerlendirmekte ve suçla ilişkilendirmektedir. Grafitinin sanatsal değeri, kullanılan teknik, stil, renk, kompozisyon, mesaj ve yaratıcılığa bağlıdır. Grafitinin farklı türleri vardır: tag (imza), throw-up (hızlıca yapılan büyük harfli yazı), piece (parça veya eser), character (karakter veya figür), wildstyle (vahşi stil), stencil (şablon), sticker (etiket), poster (afiş), mural (duvar resmi) vb. Grafiti sanatçılarına writer, graffer, bomber veya tagger denir. Grafiti sanatçıları arasında ünlü olanlar arasında Banksy, Jean-Michel Basquiat, Keith Haring gibi isimler sayılabilir(www.widewalls.ch).

Pek fazla kalıcılığı özelliği olmayan grafiti tekniği ile sokak sanatını çalışan ve bu yönde politik eserler üreten sanatçılarından biri olarak bilinen Banksy, sokak

sanatını önemli bir yere taşımıştır. Başta İngiltere olmak üzere çeşitli ülkelerde duvar resimleriyle ünlenen ve 'gerilla sanatçısı'olarakta ününü devam ettiren sanatçının asıl kimliği bilinmemektedir. Eserlerinde 'Banksy'lakabını kullanmaktadır.

Banksy, çalışmalarını bağımsız ve anarşist tavırlar takınarak kamusal alandaki çalışmalarıyla kitlelere ulaşmaktadır. Sanatçı hemen hemen her yapıtında kapitalst düzenin politik yapısını eleştirerek toplumsal tepki oluşturmakta, çeşitli ülkelerde eserler çıkartarak oluşan dirence örnek teşkil etmektedir. Sokak sanatı, toplumun yöneten mekanizmalarla uyumlu bir sanat değil de toplumu dönüştürücü gücü olan bir sanat olarak diğer kamusal alan sanatlarından ayrılır. (Çil, 2010: 16)

Görsel: 51 Banksy, Zırhlı Barış Güvercini, Filistin, 2014

<http://www.banksy.co.uk>

Banksy'nin eserleri genellikle siyasi ve sosyal mesajlar içerir. 2014 yılında Banksy, Filistin'deki İsrail duvarına bir dizi grafiti yaptı. Bunlardan biri Zırhlı Barış Güvercini

Görsel:52 Irkçılığa karşı, Banksy'nin yorumu

<http://www.banksy.co.uk>

adlı eserdir. Zırhlı Barış Güvercini, bir barış sembolü olan güvercinin üzerine bir zırh giymiş halidir. Güvercinin zırhı, İsrail askerlerinin kullandığı zırhlı araçlara benzer. Güvercinin arkasında ise Filistin bayrağı renklerinde bir kalp vardır. Bu eser, Filistin halkının barış istediğini ama aynı zamanda direnmeye hazır olduğunu gösterir. Banksy, bu eserle hem Filistin'in acılarını hem de umutlarını dile getirmiştir.

Ünlü sokak sanatçısı Banksy, göçmenlerle ilgili bir çalışma yaparak ırkçılığın arttığı bir bölgede duvarlara mesaj vermiştir. Ellerinde 'Göçmenleri burada hoş karşılamıyoruz', 'Afrika'ya dönün' ve 'Bizim kurtlarımızdan uzak durun' yazılı pankartlar taşıyan beş güvercini, daha 'egzotik' görünümlü bir başka güvercine bakarken resmetmiştir. Bu çalışma, ırkçılık suçlamasıyla duvardan kazınmıştır. Banksy, bu eseriyle insanların soylarını esas alarak birbirlerine karşı üstünlük iddiasında bulunmalarının hem insanlığa hem de Allah'a karşı bir saygısızlık olduğunu vurgulamıştır. Sanatçı, çalışmalarında sık sık savaş karşıtlığı, çevrecilik, hayvan hakları gibi konularda da eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır.

Amerika'da 11 Eylül 2001'de gerçekleşen "ikiz kule" saldırısı, dünyanın en kanlı terör eylemlerinden biri olarak tarihe geçti. Bu saldırıda yaklaşık 3 bin kişi hayatını kaybetti ve binlerce kişi yaralandı. Saldırıyı El Kaide örgütü üstlendi ve

ABD’yi ve müttefiklerini hedef aldığını açıkladı. Sokak sanatının efsane ismi Banksy, bu saldırıya ilişkin birçok eser üretti. Bunlardan biri, New York’taki Dünya Ticaret Merkezi’nin yerine inşa edilen One World Trade Center binasının yanına yaptığı bir duvar resmiydi. (Görsel: 53). Bu resimde, binanın tepesinde bir turuncu çiçek açmıştı. Banksy, bu eserini “One World Trade Center’in tepesindeki çiçek, New York’un yeniden doğuşunu sembolize ediyor” diye yorumladı.

Görsel: 53 Amerika’da ikiz kule, Banksy’nin yorumu

<http://www.banksy.co.uk>

Grafiti, kendi içinde bir kısım sanat akımıyla beraber çeşitli tarzlara ayrılır. Duvar yazıları, siyasi amaçlı sloganlar, sokaklara yazılan anlam ifade eden şiirler ve sonuçta içinde barındırdığı duygular ve yansımalar hep aynıdır. Geçmişten bugüne değin sokaklara isyanlar sonucunda yazılan duvar yazıları, halkın sokaklardaki sesi olmuştur. Böylece sokak sanatı, insanların yaşadığı sıkıntı ve zor durumlarında en iyi şekilde ve özgür ifade biçimi olarak gelişmiştir (Bal, 2014: 51).

Grafiti, günümüzdeki anlamıyla 1960’lı yıllarda Amerika’da, özellikle New York’ta politik eylemciler ve sokak çeteleri tarafından seslerini duyurmak ve kendi çetelerinin sınırlarını belirlemek için benimsenen bir yöntem olarak ortaya çıktı. 1970’li yıllarda ortaya çıkan rap ve hip-hop kültürü, grafitinin dünyada yaygınlaşmasını sağladı.

Türkiye’de grafitinin doğuşu, 1980’lerin ortasında gerçekleşmesine rağmen, tarihi süreç içinde çeşitli dönemlerde grafiti örneklerine rastlanmaktadır. Örnek

olarak, Şu an Türkiye sınırlarında bulunan Efes (Ephesus), eski Yunan uygarlığın kenti olarak günümüze kadar gelen ‘‘Mermer Yol’’ yol olarak bilinen kısmında yer alan bir grafitte de ayak, kadın, kalp, para ve haç figürlerinin taŐa kazınmasıyla bir ticari merkez tarif edilmektedir (Ephesus, ‘‘Marble Road’’).(Görsel: 54)

Osmanlı Devleti’nde grafiti örneklerine rastlamak mümkündür. Evliya elebi’nin Seyahatname’de bahsedildiği gibi, sokak duvarlarına yazılan yazılar, cami sütunları ‘‘Bilezik Yazısı’’ adı verilen bir tür kadim zanaat ile donatılmıştır.

Görsel: 54 Yunan Efes kentinde bulunan grafiti rneği
<http://www.deskotech.com>

Anonim bir tarih olan bilezik yazıları, yangınlar gibi tarih olayları sunan ya da beyitler aracılığıyla okuyucusuna bir mesaj iletmeyi amaçlayan Osmanlı Dönemi duvar yazılarıdır. Bu yazılardan Őehzade Camii’de yer alan bir örnek, okuyucusuna bir beyitle seslenir:

‘ Dr-ı Dünya hoŐtur amm kıbet hn olmasa

Zevk-i Cennet hoŐtur amm Őiddet-i nr olmasa. ’ (Bal, 2014: 52).

Bazı grafiti sanatçılarının bir araya gelip bir grup oluŐturarak grafiti sanatını belli kural ve kodlara sıkı sıkıya bağlı kalarak İmza atma geleneğini oluŐturmuŐlardır.

Görsel: 55 Tunç Dindaş, Adidas- Graffiti, Beyoğlu, İstanbul

<https://www.behance.net/gallery/40979225>

Örneğin, Türkiye'nin bilinen ilk grafiti sanatçılarından olan Tunç Dindaş (nam-ı değer 'Turbo'), (Görsel: 55), bu kural ve kodlara örnek olarak grafiti sanatçılarının birbirlerinin çalışmalarına saygı duyması ve zarar vermekten kaçınmasının özellikle Avrupa'da dikkat edilen bir gelenek olduğunu vurgular. (TRT Belgesel, 'Sıradışı:Grafiti')

İmza atma geleneği grafiti sanat kültürünün merkezini öyle oluşturmuş ki her grafiti sanatçısının hedefi, 'piece' olarak adlandırılan büyük boyutlu, emek-yoğun grafiti tarzı sanat eserlerini, yani bir 'başyapıt' olarak ortaya koyabilmektir. Dolayısıyla grafiti, ilk çağlardan beri bir durumu resmetme, tanımlama ya da dikkat çekme yöntemlerinden biri haline gelmiştir. Günümüzde de 'grafiti', gerek siyasi ve estetik bir girişim gerekse reklam amaçlı bir gösteri ya da bir başkaldırı mesajı olarak kamusal alanları süslemektedir. Buna rağmen, grafitinin bir sanat olarak kabul görünmeye başlaması yakın bir tarihimizde gerçekleşen bir olaydır. Daha 1990'larda dünyanın sanatmerkezi sayılan New York'ta sokak sanatına karşı 'sıfır' tolerans politikası güdülmekteydi. (Banksy, 2006: 130)

Banksy, kırık cam teorisi ile ilgili bir sanatçıdır. Bu teoriye göre, bir yerde kırık camlar varsa, orası ihmal edilmiş ve güvensiz bir yerdir. Bu da daha fazla suç ve vandalizme yol açar. Banksy, kırık cam teorisi ile toplumsal sorunlara dikkat çekmek ve insanları düşündürmek için sokak sanatını kullanır. Örneğin, duvarlara sprey boya ile politik mesajlar yazarak veya hayvan figürleri çizerek kırık cam teorisini tersine çevirmeye çalışır(Görsel: 56).

Görsel: 56 Kırık Cam Teorisi ve grafiti üzerine Banksy'nin yorum,
Old St, London, 2004 <http://www.banksy.co.uk>

1980 yılından sonra egemen bir söyleme dönüşen 'Kırık Cam Teorisi'ne göre bir binadaki kırık camın tamir edilmediği durumda başka bir çok camın kırılmasına yol açması, bir mahallede çöplerin birikmesi ile duvar üzerine grafitiler yapılmaya başlaması, suç oranının yüksek olduğu bir mahallenin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Böylece, grafitilerin yer aldığı semtler ve ya mahalleler doğrudan suçla ilişkilendirilmektedir (Banksy, 2006:130)

3.3.1.1. İzmir Sokaklarında Grafiti Çalışmalar

İzmir'de grafiti çalışmaları yapan birçok sanatçı vardır. Bunlardan biri de Nconen'dir. Nconen, Alsancak, Karşıyaka gibi merkezi yerlerde birçok grafiti çalışmasıyla dikkat çeken asıl ismi (Çağatay Mirren) olan ve kimliğini gizli tutan bir sanatçıdır. Nconen, sıradan grafitiler yerine daha sanatsal ve anlamlı çalışmalar yapar. Örneğin, Narcos dizisinin ünlü karakteri Pablo Escobar'ın portresini veya yağlı boya tekniğiyle yaptığı bir kadın resmini duvarlara aktarır. Nconen, aynı zamanda 4K grafiti videosuyla da sesini duyurmaya başlamıştır.(Görsel: 57-58)

Görsel: 57 Nconen, Grafiti çalışması, 2013

<https://izmirmag.net/izmirli-grafiti-sanatcisinin-birbirinden-renkli-calismalari/>

Görsel: 58 Nconen, İzmir'in muhtelif yerlerinde grafiti çalışmaları, 2013-2015

<https://izmirmag.net/izmirli-grafiti-sanatcisinin-birbirinden-renkli-calismalari/>

İzmir'de grafiti çalışmaları yapan başka sanatçılar da vardır. Örneğin, Armut.com sitesinde İzmir'de grafiti fiyatlarına bakıldığında, ofis, dükkan, okul, cafe gibi farklı mekanlara grafiti yapan profesyonel ve güvenilir hizmet veren sanatçılar görülebilir. Bu sanatçılar, müşterilerinin istekleri doğrultusunda yazı veya resim içerikli grafitiler yaparlar. Grafiti fiyatları ise yapılacak yüzeyin büyüklüğüne, içeriğine ve zorluğuna göre değişir. İzmir'de grafiti çalışmalarının desteklendiği ve teşvik edildiği etkinlikler de düzenlenir. Örneğin, İzmir Enternasyonal Fuarı (İEF), her yıl Akdeniz müzikleri ve lezzetlerinin yanı sıra sokak gösterileri, konserler, sinema ve tiyatro gösterimleri ile söyleşiler gibi kültürel etkinliklere de ev sahipliği yapar. İEF kapsamında grafiti ve Survivor etkinlikleri de yer alır. Bu etkinliklerde grafiti sanatçıları kendi yeteneklerini sergilerken, ziyaretçiler de grafiti yapmayı öğrenebilir veya deneyebilirler.

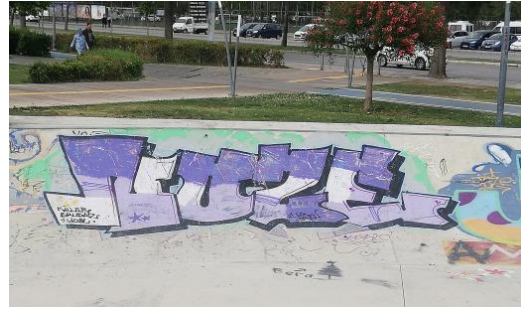
İzmir sokaklarında Grafiti çalışmaları, şehrin renkli ve canlı ruhunu yansıtan bir sanat dalıdır. Grafiti sanatçıları, duvarları kendi tuvaleri olarak kullanarak hem kendilerini hem de izleyicilerini mutlu ederler. Grafiti çalışmaları, İzmir'in kültürel zenginliğine katkıda bulunurken, aynı zamanda şehrin güzelliğine güzellik katar. İzmir'de yapılan grafiti çalışmalardan örnekler. (Görsel:59-60-61)

Görsel: 59 Karşıyaka ve Alsancak'ta çeşitli alanlarda anonim grafiti çalışmaları(orijinal)

Görsel: 60 İzban Güzergahında Duvara Yapılan Grafiteler(Orijinal)

örsele: 61 Bostanlı Kaykay Alanında yapılan Grafitelerden Bazıları(Orijinal)

Görsel: 61 Bostanlı Kaykay Alanında yapılan Grafitelerden Bazıları(Orijinal)

3.3.2. Duvar Resimleri(murallar)

Duvar resimleri, duvarlara veya diğer büyük yüzeylere boyanan veya yapıştırılan resimlerdir. Genellikle sanatsal, kültürel, tarihi veya politik bir mesaj iletmek için kullanılır. Aynı zamanda bir mekanın atmosferini, kimliğini ve estetiğini değiştirebilir. Duvar resmi yapılacak yüzeyin boyutu, şekli, dokusu ve konumu duvar resminin tasarımını ve uygulanmasını etkileyebilir. Ayrıca, duvar resmi yapılacak yüzeyin sahibinden veya yetkilisinden izin almak gerekir.

Duvar resimleri, günümüzde de popüler bir sanat formudur. Şehirleri renklendiren ve güzelleştiren birer sanat eseri olarak görülebilirler. Aynı zamanda insanların hayal gücünü ve duygularını harekete geçiren birer iletişim aracı olarak görülmesi sosyal sorunlara dikkat çekmek veya toplumsal değişime katkıda bulunmak için de kullanılabilirler.

Duvar resimleri, dünyanın birçok yerinde sanatın ve kültürün bir parçasını oluşturmaktadır. Örneğin, Meksika'da duvar resimleri, devrimci ve ulusal kimliği yansıtan bir sanat akımının ürünüdür. İtalya'da duvar resimleri, Rönesans döneminde kiliselerde ve saraylarda yaygın olarak kullanılmıştır. Türkiye'de ise duvar resimleri, Anadolu uygarlıklarının izlerini taşıyan tarihi ve kültürel mirasın bir parçasıdır.

Duvar resimleri, farklı teknikler ve malzemeler kullanılarak yapılabilirler. Örneğin, boya fırçası, spreyci boya, duvar kağıdı, mozaik, seramik veya ahşap gibi araçlarla oluşturulabilirler. Duvar resimleri, gerçekçi, soyut, geometrik veya sembolik gibi farklı stillerde de olabilirler.

Kamusal alanlar toplumsal yaşamın gerçekleştirdiği yerler olarak bireylerin yaşam seviyelerinin bir belirtisi olmanın yanında estetik kazanımların oluşması ve etkileşiminin sağlanmasına olanak tanıyan mekanlardır. Kamusal alanlarda bulunan duvarlar, mimari bir öğe olmanın dışında sanatsal aktivitelerin gerçekleşmesine ve toplumsal etkileşiminin sağlanmasına katkı veren yüzeyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan İzmir bu anlamda iyi bir örnek teşkil etmektedir. Yaklaşık 1800 yıl öncelerinde İzmir'deki Agora kalıntılardaki duvarlarda görülen ve sayıları yaklaşık 1500 olan tarihteki ilk grafiti örnekleri oldukça ilginç ve anlamlıdır(Ersoy, 2020).

Duvar çizim ve yazılarında o zamanki koşullardan günümüze yaşam gerekliliklerini aratmayacak şekilde, bulmacadan, sevgiliye notlar ve fıkralara kadar bir çok mesaj yer alırken, adeta günümüzün akıllı cep telefonlarındaki mesajlaşma uygulamalarını anımsatmaktadır.

Görsel: 62 Agora'da duvar yüzeyindeki çizim ve yazım örneği
<http://antiksmyrna.com/220-basilica>

İzmir, geçmişinden gelen bu kültürel mirasını günümüze aktarma isteği ile İzmir Büyükşehir Belediyesinin düzenlediği “Uluslararası İzmir Duvar Resimleri Çalıştayı” bünyesinde, Alsancak ve Konak'taki 8 duvar, mural sanatıyla renklendirilmiştir. İzmir'de kamusal sanat bağlamında, muhtelif zamanlarda 23 ülkeden 92 sanatçının katıldığı İzmir duvar resimleri çalıştayının kent kimliğine estetik değer kattığı ve toplumsal yaşama katkı sağlandığı görülmektedir. Ayrıca İzmir kent yaşamına bu yolla sanatçılar katkı sağlamıştır(Karabacak ve Dilmaç, 2021: 447) .

Kamusal sanat alanında uygulanan duvar çalışmaları daha önce yapılan çalışmalara göre sanatçı ve halk arasında farklı bir bağ kurmakta, cadde ve sokaklar sanatın üretim alanı olarak etkisini gün geçtikçe artırmaktadır. Sokaklar artık kamusal alanın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş, şehirler için önemli bir iletişim aracı ve sanatçının sanatını, performansını sergileme ortamı olarak görülmektedir.

Pans, Türkiye Mural-1, 2018

Gleo, Türkiye Mural-1, 2018

Görsel :63 Sevil-1/2 İş merkezleri duvarlarına yapılan çizimler, 2018.

<http://www.gercekizmir.com/haber/Izmir-in-duvarlarinda-sanat-var/57463>

Ayrıca bu alanlar; bireyin kendini ifade etmesini, katılımın, iletişim çeşitliliğinin ve paylaşımın artmasını sağlamaktadır. Sanat ile kamusal alan arasındaki etkileşim gün geçtikçe artmaktadır. Erdoğan (2009) bu durumu şu şekilde açıklar; Kamusal alanda yani sokaklarda; sanatçılar yaptıkları çalışmalarını yasal olarak gerçekleştirdikleri gibi yasa dışı da gerçekleştirebilmekteler. Sokak ve sanat unsurları birbirlerini tamamlayan özelliktedir. Kamusal alandaki sanat, insanların yaşadıkları alanlarla ilgili değerlerinin korunması ya da daha da kuvvetlenmesine yardımcı olur. İzmir’de bu alanda çalışma başlamış ve sürmektedir. Bu ilk çalıştay bir hayli ses getirmiştir. Eserlerin İzmir’e kattığı renk ve heyecan herkesin beğenisini toplamıştır.

İzmir’de gerçekleştirilen muralların şehrin yapısına uygun olarak gerçekleştirildiği, kent dokusuna dekoratif katkısı olduğu ve eserlerin izleyici ile etkileşimine olumlu katkıları olduğu söylenebilir. Bu anlamda İzmir’de gerçekleştirilen mural çalıştayında şehrin tarihsel ve coğrafi konumu göz önünde tutularak gerçekleştirilen uygulamalarla alanın okunabilirliğini sağlamış olur.

Abys, Türkiye Mural-1, 2018

Brot, Türkiye Mural-1, 2018

Görsel: 64 Sevil-1/2 İş merkezleri duvarlarına yapılan çizimler, 2018.

<http://www.gercekizmir.com/haber/Izmir-in-duvarlarinda-sanat-var/57463>

Görsel : 65 Artez "Find Your Way To Fly" Alp Apartmanı,2018

<http://www.gercekizmir.com/haber/Izmir-in-duvarlarinda-sanat-var/57463>

Görsel: 66 Kumru, Özel İtalyan Ana ve İlkokulu, 2018.

<https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/izmirde-duvarlar-civil-civil/39328/156>

İzmir Özel İtalyan Ana ve İlkokulun duvar resimleri, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin düzenlediği Duvar Resimleri Çalışmaları projesi kapsamında 2019 yılında yapılmıştır. Okulun ana girişinin bulunduğu bahçe duvarı ve 1454 sokak üzerindeki duvar, yerel sanatçılar tarafından renkli ve çocuk dostu tasarımlarla süslenmiştir. Duvar resimlerinin teması, okulun 1899 yılından bu yana sürdürdüğü eğitim geleneği ve İtalyan kültürü ile ilgilidir. Duvar resimleri, okulun tarihi binasına modern bir dokunuş katarken, aynı zamanda sokak sanatının güzelliğini de yansıtmaktadır(Görsel: 66).

Görsel: 67 Celaset, Şehnaz Apartmanına yapılan çizimler, 2018

<https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/izmirde-duvarlar-civil-civil/39328/156>

Şehnaz Apartmanı'nın duvarına yapılan resim, İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen "Uluslararası İzmir Duvar Resimleri Çalıştayı" kapsamında yapılmıştır. Bu çalıştay, İzmir'in belediyciliğinin 150. yılı nedeniyle farklı kültür-sanat etkinliklerinden biri olarak gerçekleştirilmiştir. Duvara yapılan resim, apartman sakinlerinin isteği üzerine gerçekleşmiştir. Resimde, apartmanın tarihi ve kültürel özelliklerini yansıtan motifler kullanılmıştır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kuruluşunun 150. yılı nedeniyle gerçekleşen Uluslararası İzmir Duvar Resimleri Çalıştayı'na katılan sanatçılar, kentin tarihi ve kültürel mirasını yansıtan eserler ortaya koydular. Çalıştayda yer alan sanatçılar “Fransa'dan C215, Sırbistan'dan Artez, Kolombiya'dan Gleo ve Ekvator'dan Apitatán ile Türkiye'den Cins, Canavar, Leo Lunatic ve Nuka” idi. Çalıştay, 25 Kasım 1867 tarihinde kabul edilen kanunla kuruluşuna karar verilen ve 23 Eylül 1868'de faaliyete geçen İzmir Belediyesi'nin 150 yıllık serüvenini anlatan bir sergiyle birlikte düzenlendi. Sanatçılar, İzmir'in geçirdiği önemli dönüşümleri, kent kültürünü ve belediyenin hizmetlerini duvar resimleriyle ifade ettiler. Çalıştayın sonunda, sanatçıların eserleri Fuar Atlas Pavyonu'nda sergilendi ve ziyarete açıldı. Çalıştay ve sergi, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu tarafından açıldı ve kentteki sanatseverlerin büyük ilgisini gördü.

2. İzmir Uluslararası Duvar Resimleri Çalıştayı 4 Sanatçının katıldığı Mural İzmir II Alsancak, Kemeraltı, Kadifekale, Kiraz ve Kınık'ta gerçekleşti.

Görsel: 68 Filiage, Mural İzmir-II, 2019
<https://www.izmir.art/tr/rota-mural-alsancak>

İzmir'in duvarlarını süsleyen iki sokak resmi "Street Art Cities" adlı topluluğun 2019 Aralık ayı seçkisine girdi. Dünya çapında sekiz işin yer aldığı listede Gooze-Art'ın Konak Kemeraltı'ndaki "Derin" adlı eseri birinci, Qbic'in Alsancak Çavuşoğlu Apartmanı'ndaki "Yeni Dünya" adlı eseri ise üçüncü sırada yer aldı. Listeye giren iki çalışma İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen Uluslararası İzmir Duvar Resimleri Çalıştayı kapsamında boyanmıştı.

Görsel :69 Gooze-Art ve Rustam Qbic, Mural İzmir-II çalışması, 2019

<https://www.izmir.art/tr/rustam-qbic-mural>

Görsel: 70 Aksel Mengü, Dario Moreno'nun adını taşıyan sokakta duvar çalışması, 2021

<https://www.indytrk.com/node/339741/kültür/>

Konak ilçesinde Tarihi Asansör'ün de yer aldığı Dario Moreno sokağında Aksel Mengü tarafından yapılan mural, Moreno'nun doğum gününde tamamlandı. Çocukluğunu ve gençliğini İzmir'de geçiren ve İzmir'e olan sevgisiyle tanınan gitarist, piyanist ve sinema oyuncusu Dario Moreno'nun doğumunun 100. yılında evinin bulunduğu yerin karşısına "İzmir Dario Moreno'yu seviyor" adlı portresi resmedildi.

Türkiye'nin en köklü ve yerli boya üreticisi DYO'nun sponsorluğu yaptığı, Karşıyaka Belediyesi tarafından, kentin sanatla ilişkisini güçlendirmek ve sokakların estetik dokusunu zenginleştirmek amacıyla düzenlenen "Uluslararası Karşıyaka Duvar Resmi Çalıştayı", Karşıyaka Belediye Başkanı Dr. Cemil Tugay'ın destekleriyle, ressam ve heykeltıraş Sevde Hallaç ile diorama sanatçısı Alper Bıçaklıoğlu tarafından organize edilmiştir. Çalıştaya, İranlı Hoorya Naghieh, Reach Geblo, Furkan Nuka Birgün, Pansca, Nesrin Kara, İzel Göğüsgeren, Azra Alper ve Burak Taşdemir gibi ünlü duvar ressamaları katılmıştır. Sanatçılar; Bostanlı Migros (Çağdaş Büfe cephesi), Alaybey İZBAN duvarı, Veli Lök Kütüphanesi, Uğur Mumcu Parkı, Cihat Kora Kütüphanesi ile Alaybey, Yalı ve Demirköprü mahallelerindeki çeşitli noktalarda çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Ressamların tasarımları yavaş yavaş gri duvarları canlandırırken, vatandaşlar da sanatçıları izleyerek eserlerin yaratım süreçlerine tanıklık edebilmişlerdir.

<https://www.izgazete.net/karsiyaka-duvarlar-tuval-oldu>

Görsel: 71 Alaybey İzban duvarı çalışması.(Orijinal), 2022

Görsel: 72 Pansca, Bostanlı Migros (Çağdaş Büfe cephesi),(Orijinal). 2022

Görsel: 73 Reach, Demirköprü mahallesine çeşitli noktalardaki çalışmalarından biri(Orijinal). 2022

Görsel: 74 “Uluslararası Karşıyaka Duvar Resmi Çalıştayı” bir örnek

<https://sanatokur.com/karsiyakanin-duvarlari-dyonun-renkleriyle-tuvale-donustu/>

Görsel: 75 “Uluslararası Karşıyaka Duvar Resmi Çalıştayı” bir örnek

<https://sanatokur.com/karsiyakanin-duvarlari-dyonun-renkleriyle-tuvale-donustu/>

Ege Perla, İzmir'in renklerine renk katmak ve çevreyi güzelleştirmek adına başlattığı projeye İzmir'in en uzun mural çalışmasına imza attı. 7 sanatçının 1 ay süren çalışmasıyla ortaya çıkan mural çalışma, deniz yaşamına ait figürler ve deniz canlıları resmedilerek tamamlandı.

Bu projeye Ege Perla, İzmir'in kültür ve sanat hayatına katkıda bulunmayı hedefledi. Mural çalışması, İzmir'in doğal güzelliklerini ve deniz kültürünü yansıtan bir tasarıma sahip. Sanatçılar, Manda Çayı istinat duvarını bir tuval gibi kullanarak, renkli ve canlı bir eser ortaya koydular.

Görsel: 76 “Ege Perla” karma projenin duvarlarında deniz yaşamına ait figürler

<https://www.izmirdebugun.com/ege-perladan-izmir-renklendiren-muralcalisma/>

Ege Perla Yönetimi ile Mistral İzmir Toplu Yapı Yönetimi iş birliğiyle DYÖ sponsorluğunda gerçekleştirilen mural çalışması, hem bölge sakinlerinin hem de İzmir ziyaretçilerinin beğenisini kazandı. Mural çalışması, aynı zamanda çevre bilincine de dikkat çekerek, deniz yaşamının korunması için farkındalık yaratmayı amaçladı.

Türkiye tarihinde kadınların yaptığı ilk protesto eylemi, 1828 yılında İzmir’de gerçekleşti. O dönemde ekmek fiyatlarının zamlanmasına karşı çıkan kadınlar, Kadifekale, Tilkilik, Namazgah ve Damlacık gibi Türk mahallelerinden sokaklara dökülerek üç gün boyunca valiliği ve belediyeyi baskı altına aldılar. Bu eylem sonucunda zam geri alındı ve kadınlar zafer kazandı .

Bu tarihi olay, 2021 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından Üçyol Metro İstasyonu’na mural olarak yansıtıldı. “*Emek Kenti İzmir*” sloganıyla yapılan duvar resmi, Türkiye’nin ilk kadın protestosunu ölümsüzleştirdi. Muralda, kadınların ellerinde ekmekler ve pankartlarla yürüdüğü görülüyor. Ayrıca muralın yanında protestonun hikayesini anlatan bir metin de yer alıyor. (Görsel:77)

Görsel: 77 Türkiye'nin İlk Kadın Protestosu, Üçyol Metro İstasyonu, İzmir
<https://www.izmir.bel.tr/tr.Haberler/ucyol-metro-istasyonu-mural/45119/156>

Üçyol Metro İstasyonu'ndaki mural, İzmir'in kadın hakları mücadelesindeki önemli bir rolü olduğunu gösteriyor. Türk kadınına seçme ve seçilme hakkının verildiği 1930'lu yıllardan çok önce, İzmirli kadınlar kendi hakları için sokaklara çıkarak demokrasi tarihine geçtiler. Bu mural, hem İzmir'in hem de Türkiye'nin kadın tarihine saygı duruşu niteliğinde bir sanat eseri olarak metro yolcularına ilham veriyor.

3.3.3. İzmir'de Kamusal Alanda Enstalasyon

İzmir'de kamusal alanda enstalasyon, son yıllarda sanatçılar ve belediyeler tarafından giderek daha fazla tercih edilen bir sanat pratiği haline gelmiştir. Kamusal alanda enstalasyon, şehrin fiziksel ve sosyal dokusunu dönüştürmeyi, insanların mekanla etkileşimini artırmayı ve kent kültürüne katkıda bulunmayı amaçlar. Kamusal alanda enstalasyonun örneklerinden biri, UNDP Türkiye ve Karşıyaka Belediyesi'nin iş birliğiyle Tersane mahallesindeki iki kamusal alanı yenileyen taktiksel şehircilik projesidir. Bu projede, yerel halkın katılımı ile hayata geçirilen enstalasyonlar, sokak kedilerinin barınma ve sağlık sorunlarına çözüm bulmakta ve mahalle sakinleri için keyifli bir alan yaratmaktadır. Ayrıca, yeşil niteliğini kaybetmiş bir cep parkının yeniden aktive edilerek ilgi çekici bir dinlenme ve sosyalleşme mekanına dönüşmesi sağlanmaktadır

Görsel: 78 Tersane Mahallesi, enstalasyon çalışması, Karşıyaka- İzmir

<https://ticaretgazetesi.com.tr/>

Bu proje, sürdürülebilir kentsel gelişim çerçevesinde kamusal alanların yenilikçi çözümler ile iyileştirilmesini ve potansiyellerinin artırılmasını hedefleyen farklı ölçeklerde ve coğrafyalarda tekrarlanabilir bir model oluşturmaktadır.

Kamusal alanda enstalasyonun bir başka örneği ise, video sanatçısı Doug Aitken'in İzmir Bienali kapsamında 2019 yılında gerçekleştirdiği "New Horizon" adlı eseridir. Bu eser, İzmir'in tarihi ve kültürel mirasını yansıtan farklı mekânlarda dev ekrandan oluşan bir video enstalasyonu sunmaktadır. Bu video enstalasyonu, izleyicileri İzmir'in geçmişi, bugünü ve geleceği arasında bir yolculuğa çıkarmakta ve şehrin kimliğini sorgulamaktadır(Uzun Uysal, 2022: 7-12).

Kamusal alanda enstalasyon, hem sanatçılara hem de izleyicilere yeni deneyimler ve fırsatlar sunan bir sanat türüdür. Kamusal alanda enstalasyon, şehrin estetik, sosyal ve kültürel değerlerini artırmakta ve kent yaşamını zenginleştirmektedir. Kamusal alanda enstalasyonun İzmir'de daha da yaygınlaşması için desteklenmesi ve şehrin sanatsal potansiyelinin ortaya çıkarılması gerekir.

3.3.4. Kent Mobilyası Öğelerinde Uygulanan Sanatsal Çalışmalar

Kent mobilyası öğeleri, kentlerin kimliğini, estetiğini ve işlevselliğini etkileyen önemli unsurlardır. Kent mobilyası öğeleri arasında banklar, çöp kutuları, aydınlatma elemanları, bilgilendirme ve yönlendirme levhaları, otobüs durakları, bisiklet park yerleri, çocuk oyun alanları gibi pek çok farklı kategori bulunmaktadır.

Bu ögelerin tasarımı ve uygulaması, kentlilerin yaşam kalitesini artırmak ve kent mekanlarını daha konforlu, güvenli ve çekici hale getirmek için dikkatli bir şekilde yapılmalıdır.

Kent mobilyası ögelerinde uygulanan sanatsal çalışmalarının amacı, kent mobilyasının sadece işlevsel bir rol oynamadığını, aynı zamanda kent kültürünü, tarihini ve değerlerini yansıtan birer sanat eseri olabileceğini göstermektir. Sanatsal çalışmalar, kent mobilyası ögelerine yaratıcılık, özgünlük ve kimlik kazandırarak kentlilerin ilgisini çekmekte ve kent mekanlarına anlam ve gereklilik katmaktadır.

Görsel: 79 Karşıyaka sahilinden duvar resmi uygulaması (Orjinal)

Bu gereklilerden sadece biri olarak uygulanan Karşıyaka sahil şeridinde göze çarpan ve örnek teşkil eden bir çalışma olarak kent bütünlüğünde yerini almaktadır. İzmir Karşıyaka Belediyesi'nin girişimleriyle sahil şeridinde yer alan trafo yapılarına, çeşitli sanatçılar tarafından uygulanan duvar resim çalışmaları kent sanat kültürünün nitelikli ve bilinçli bir örneğini oluşturmaktadır.(Görsel:79) Yapılan çalışmaların çevre-eser ilişkisine dayalı olarak kentli yaşama görsel anlamda katkı sağladığını, hiç beklenmediği anda açık alanlarda sanatı izleyiciyle buluşturduğunu söyleyebiliriz(Öztürk, 2007: 165).

3.3.5. Canlı Performans

'Performans' kelimesinin Türkçe karşılığı 'Gösteri' denir. 'Gösteri' kelimesinin köken anlamı ise "Türk Dil Kurumu Terimler Sözlüğü"nde karşılığı, "bir işi göstererek yapmak, izleyiciye bir şeyler göstermek" anlamına gelmektedir. İçerisinde bir amaç taşıyan, yaşanmış hikaye ve hikayeleri, izleyiciye ihtiyaç duyulan bir eyleme dönüştüren, sahne ve benzeri alanda uygulanan gösteri sürecine performans denir. Bir işin performans niteliği taşıması için sahnelenen olayın gerçekleşmesi ve gerçekleşen bu olaya tanıklık eden kişilerin olması gereklidir. Bu nedenle performansta izlenen kişi veya kişiler ile izleyicilerin arasında bir iletişim kültürü oluşur (Demiral, 2004: 182).

Performans sanatı her şeyden önce bir sanat yapma biçimidir. Bir akım değildir. Klasik sanata karşı tutum sergileyen ve sınırları olmayan ve de en büyük amacı ise sanatın özgür olmasıdır. Performans sanatı ortaya çıkışından bu yana savaşa, politikaya, şiddete, baskıya karşı olma durumları eleştiren eylemler olarak dikkat çekmektedir. Bu nedenle, genelde radikal bir anlayış olarak kabul edilen bu sanat anlayışı sanatçıları protestocu ya da eylemci olarak göstermiştir.. Performans sanatı protesto amaçlı ifade edilmek istenen fikirleri yansıtacak her türlü malzeme bu alanda kullanılmaktadır.

Görsel: 80 Tek ayağın üstüne oturan heykel, 2019, Aydın,

<https://www.yeniasir.com.tr>

Bunun için performans sanatında, galeri ve kapalı mekanlara ihtiyaç duyulmaksızın, izleyiciye yapıldığı andan itibaren doğrudan ulaşılacakları bir imkan sunulur. Dolayısıyla sanat malzemesi olarak canlı bir beden kullanmak, izleyiciye verilmek istenen mesajın daha anlamlı ve daha sorgulanabilir olmasını sağlar. Performans sanatı ve bu alandaki gelişmeler, 1960'lardan itibaren evrilerek büyük etkiler yaratmıştır. Bundan sonraki süreçte ise en azından sanatın yerini korumak düşüncesiyle ileriki zamanlarda daha anlamlı performansların üretilmesigerektiğidüşünülmektedir(Martinez, Demiral, 2004:198).

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192486>

Mimus Performans Sanatları Atölyesi sanatçısı olan, 26 yaşındaki performans sanatçısı Yunus İşçi, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı nedeniyle Barış Pınarı Harekatı'nda şehit olan askerlerimiz için İzmir'de 24 saat süreyle 'asker selamı' vererek bu alanda daha önceki muhtelif sürelerdeki rekorlarını kırarak yeni rekora imza attı. Asker kamufyajı ve Türk Bayrağı ile İzmir Gündoğdu Meydanı'nda, adeta bir heykel gibi duran 24 saatlik süreyle performansını gerçekleştirmiştir.

Özellikle (Görsel: 81) performansın amacı Cumhuriyet ve şehitleri içindir. İzmir halkı bu konuda duyarlı olup bu tür etkinlikte hep yardımcı olmuştur.

Görsel: 81 Yunus İşçi, Performans Etkinlikleri, İzmir

<https://www.milliyet.com.tr>

Sanatçı performansında, Türk askerlerin, Sarıkamış'taki soğukta nasıl şehit olduklarını, Çanakkale'deki askerlerimizin sadece hoşaf ve su tüketerek nasıl savaştıklarının ruhunu göstermek istemiştir.

SONUÇ

Ülkemizde Cumhuriyetin kuruluşu sonrası giderek artan nüfusun sonucunda İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere çok sayıda kentte sanat alanında gelişim görülmüştür. Bu gelişmelere paralel olarak kamusal alanlarda da sanat çalışmaları yaygınlaşmaya başlamıştır. Türkiye'nin 3. büyük metropolü olan fuar merkezli İzmir, kültürel nitelikleri, yeryüzü özellikleri ve yaşam seviyesi ele alındığında, Türkiye'nin en gelişmiş kenti olarak düşünülebilir. Bu kent, 5000 yıllık bir geçmişi ile zengin kültürel mirasa sahip olan ve aynı zamanda ticaret ve liman kenti olma özelliği taşımaktadır. Ayriyeten geçmişin izlerini taşıyan İzmir, tarihi anıtsal yapıları ile geleneksel yapı mimarisinin özgün örnekleriyle, kentle adeta özdeşleşen sanatsal bir kent profilini çizmektedir.

Bu çalışmada, İzmir İli merkezindeki ve çevresindeki kamusal alanlarda yer alan sanat eserlerinin, çevre-eser-insan ilişkisini nasıl etkilediği ve kamusal alana nasıl değer kattığı araştırılmıştır. Sanat eserlerinin, kamusal alanın bir parçası olarak algılanması ve insan davranışını olumlu yönde değiştirmesi için hangi özelliklere sahip olması gerektiği incelenmiştir. Ayrıca, daha yaşanabilir ve çağdaş bir kent ortamı yaratmak için farklı sanatsal yapıtların kamusal alanda nasıl uygulanabileceği konusunda öneriler sunulmuştur.

Günümüzde kamusal alanların düzenlenmesi açısından sanat eserleri, hem kenti dizayn etmek, hemde kente bir bütünlük ve kimlik kazandırmak amacıyla kentsel tasarımın bir parçası haline gelmiştir. Son dönemlerde yaşanan modernizasyon hareketlerinin etkisiyle kentlerin yeniden yapılanması, yapılaşma sonucunda yeni yaşam tarzının oluşması, kent insanların kamusal alanlar konusunda deneyim kazandırmaya yönlendirilmiştir. Bugün yapılan bir çok araştırmalar sonucunda gelişen yeni düşünce, kamusal yaşam deneyiminin toplumsal yaşam dinamiğinde önemli bir rol oynadığı yönündedir. Kamusal alan düzenlemesinde sanatsal yaklaşım ve tasarım oldukça önemlidir. Çünkü kamusal alanın işlevsel özelliğinin

yanında kentin bütünlüğünde kimlik oluşumu ve sonrasında da estetik bir beğeni oluşur(Varol, 2004: 115).

Son zamanlarda gerçekleştirilen kentsel tasarım anlayışı kente sanat anlamında pek çok yapılması düşünülen ve sonrasında gerçekleştirilen çalışmaları etkilemiştir. Büyükşehir Belediyesi'nin girişimleriyle gerçekleştirilen bu sanatın kentin genelinde gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla kentsel mekanlar açık hava müzesi olarak değerlendirilerek alanlarla özdeşleşen pek çok plastik öge sergilenmektedir. Ayrıca restorasyon sonucunda gerçekleştirilen çalışmalarla kent bütününde önemli bir yer tutan, tarihi anlamı olan ve özgün mimari stilleri ile bir sanat ürünü özelliğini taşıyan, ancak kullanılmaz durumda olan pek çok yapı, çeşitli işlevlerle sanat severlerin kullanımına açılmıştır. İzmir il bütününde yapılan araştırma ve incelemeler sonucunda sanat, bir kent dokusunun meydana gelişiminde yadsınamayacak ölçüde görevler üstlenmektedir. Ancak sanatın kentsel yapının oluşumunda belirleyici bir faktör olabilmesi için devamlılığın söz etmek gerekmektedir. Bu bağlamda sanatın kentsel yapının gelişmesinde kalıcı ve sürdürülebilir artı, belirleyici kentsel sanat tasarım anlayışı ile bütünleşen, kentin sadece fiziksel dokusuyla değil, sosyo-kültürel yapısıyla birlikte hedeflenen bir tasarım anlayışı oluşturulmalıdır(Öztürk, 2007 : 172).

İzmir iline ilişkin değerlendirmeye uygun kamusal alanlar genel anlamda araştırması yapılmış ve sanatın ilin genelinde devam edilebilir bir şekilde olması anlamında elde edilen bilgiler doğrultusunda İzmir'in hak ettiği gerçek kimliğine ulaşması için çeşitli alternatifler geliştirilmiş, gerçekleştirmeleri için öneriler sunulmuştur.

İzmir kenti özelinde kentsel tasarım anlayışıyla bütünleşen sanatın gelişimini sürdürülebilmesi için; kentsel sorunların saptanması, yaşanabilir bir kent oluşumunda yasal ve yönetsel sınırlar belirlenmesi, kent için bir vizyon belirleyip bu vizyona uygun hedefler konulması, liman, ticaret ve önemli tarih kültür birikimine sahip bir kentin olmasından ötürü oluşan potansiyelin kültür-sanat amaçlı kullanılması, kentin sanatla bütünleşen bir kimliğe bürünmesi açısından kentin dokusunda önemli bir yer tutan mimari bileşenleri, geleneksel konut örneklerinin uygun cephelerine, süslemelerin referans alınması, kentin peyzaj uygulamalarında bitkisel materyallerin kullanmasına önem verilmesi, mevcut

kültür varlıklarının belirleyici bir şekilde korunması, özellikle kıyı şeridi boyunca uzanan bina cephelerin renkli duvar çalışmaları(murallar), kabartma(rölyef) şeklindeki çalışmaları çevreye nasıl bir katkı sağlayacağı, özellikle kent merkezinde pek fazla rastlanmayan soyut formlu çalışmaları çoğaltarak kent yaşayanların sanatla buluşmasını sağlamak, kent içi ulaşımında önemli bir yer tutan ve gün içinde halkın sıklıkla kullandıkları mekanlar olarak vapur iskeleleri, bu mekanların duvar resimleri, seramik ve rölyef uygulamaları ile değerlendirmek, bir sanat yaratması olarak kentliye sunulması, yine benzer şekilde ulaşımın yoğun olduğu metro istasyonları da sanatsal değerde bilgi amaçlı şekil, şema, resim ve renkle müdahalelerin yapıldığı estetik mekanlara dönüştürülmesi, kent halkının sanatla bütünleşmesi anlamında; pandomin, sokak tiyatrosu, açık hava sergisi gibi sanatsal çalışmaların gerçekleştirilmesi ve kent merkezine yaygınlaştırılması sonucunda kent yaşayanların sanatsal bir kimliğe sahip olması, yapılacak olan olumlu çalışmalara destek verilmesi gerekmektedir.(Öztürk, 2007 : 173-174).

Yaşadığımız kent olarak bilinen İzmir, kamusal alan ve kamusal sanat açısından oldukça eksik ve yetersiz bir kent olarak görünüyor. Geçmiş yönetimlerin yeterince ilgilenmedikleri ve kenttin aşırı göç alması sonucu çarpık kentleşmeyi kaçınılmaz hale getirmiştir. Zaman zaman çözüm odaklı eylemlerin gerçekleşmesine rağmen sonuç olarak yetersiz kalmıştır. İçinde bulunduğumu 21.Yüz yıl itibariyle daha iyi yaşanır bir kent oluşumunda, geçmişteki hataları tekrar etmemek adına, alt yapısı sağlam temele dayanan, geniş caddeleri ve sokakları olan, etrafına modern yerleşim planına uygun yapıların inşası sonucunda kamusal alan ve dolayısıyla kamusal sanattan söz etmiş oluruz. Yerel ve merkezi yönetimlerin yaşanan kentimize, mevcut projelere destek vermek, yeni projeler üretmek, gençleri bu konuda bilgilendirip yönlendirmek, ilde bulunan Üniversitelerle işbirliği yapmak gibi önerilerin gerçekleşmesinde ancak istediğimiz bir kentte kavuşmuş oluruz.

KAYNAKÇA

Akyüz, E., M., Dilmaç, O., (2021). *İzmir'de Kent Kimliğinin Oluşturulmasında Kamusal Sanatın Rolü*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi.

Ambrose, Gavin ve Paul Harris, (2010). *Görsel Grafik Tasarım Sözlüğü*, Bilge Barhana (çev.), İstanbul: Literatür Yayınları, 1. Basım.

Bal, B., (2014). *Grafiti ve Sokak Sanatında Eser ve Akımların Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi ve Analizi*, Haliç Üniversitesi.

Bingöl, M., Çevik, N., Döl., (2021). *Kamusal Alanda Sanat Pratikleri*, Bartın. Bartın Üniversitesi Bartın ve Yöresi Tarih– Kültür Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (BAYTAM).

Boynik. S, (Der.), *Olasılıklar, Duruşlar, Müzakere, Güncel sanatta kamusal alan tartışmalar içinde* (ss.61–67). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. 1. baskı.

Boynudelik, Z., Çağdaş Sanat Konuşmaları “Yeni tip kamusal sanat”. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 70-169.

Boynudelik, Z., Eğrikavuk, I., (2006). *Kamusal Sanat Pratikleri*. İstanbul: Arredamento Mimarlık, Temmuz, 116-119 .

Cansız, F., (2012). *Cephe Düzeni ve Süslemeleriyle Bayındır Evleri*,Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Türk-İslam Sanatı Bilim Dalı, İzmir.

Çil, H., (2010). *Kamusal Alanda Heykelin Çevreylen İlişkisi ve İzmir*. Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim Öğretmenliği Programı, İzmir.

Dilmaç, S., *İlişkisel Estetik Bağlamında Kamusal Alanda Sanat*. idil, 62 (Ekim): s.1253-1261. doi:10.7816/idil-08-62-01,(2019).

Erdoğan, G., (2009). "*Kamusal Mekanda Sokak Sanatı: Graffiti, İstanbul, Beyoğlu, Yüksek Kaldırım Sokak İncelemesi*", Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi,

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Trabzon.

Ersoy, A., (2020). *Smyrna/ İzmir Helenistik Dönem Seramiği*. Ege Yayınları, İzmir.

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. (1997). İstanbul: Yem Yayınları, cilt: 1-2-3, 269, 1939.

Eyüce, Ö., Kayın, E., Akkurt, H., Güner, D., Özkut, D., Gültekin, R.E. ve Sayar, Y. 2005. İzmir Mimarlık Rehberi. Mimarlar Odası İzmir Şubesi, 221s., İzmir.

Gökgür, P., (2008). *Kentsel Mekanda Kamusal Alanın Yeri*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Habermas, J. (2018). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*. (çev. T. Bora, M. Sancar). İstanbul: İletişim Yayınları.

Hall, T., Robertson, I., (2001). *Public Art And Urban Regeneration: Advocacy, Claims And Critical Debates*. Landscape Research, Vol. 26, No:1, 5-6, 23-26.

Parlakalay, H., (2020). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt: 22, Sayı: 4, 1157-1172, 2020.

Pashayeva, A., (2021). *Sokak Sanatı ve Grafitinin Sanatsal Niteliği Hakkında Sanat Eğitimcilerinin Görüşleri*, Yayınlamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı, Denizli.

Kahraman, H.B. (2005) *Sanatsal Gerçekler, Olgular, Öteleri* İstanbul: Agora Kitaplığı.

Karabacak P., Dilmaç O., (2021). *İzmir'de Kamusal Sanat Uygulamaları: Murallar*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi.

Lynton, N. (2004). *Modern Sanatın Öyküsü*. Ankara: Remzi Kitapevi, 127.

Martinez, V., Demiral, A., (2014). *20. ve 21. Yüzyılında Sanatta Malzeme Olarak Beden; Performans Sanatı*, Anadolu Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Dergisi Cilt 6, Sayı 6.

Okday, D., (2003). *Kamusal Mekanda Sanata Güncel Bir Bakış*. İstanbul: Yapı Mimarlık Kültür Sanat Dergisi, 54-61.

Okumuş, S., (2016). *Eser ve Manifestosu Bağlamında Kamusal Alanda Enstalasyon*, Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.

Ögel, S. (1977). *Çevresel Sanat*. İstanbul: İTÜ Mimarlık-Mühendislik Fakültesi Yayınları, 18-21.

Özbek, M. (2004). Kamusal Alanın Sınırları. Özbek, M. (Der.) Kamusal alan içinde (ss.454).İstanbul: Hil Yayın.1.baskı.

Öztürk, Ö., (2016). *Kentsel Kimlik Oluşumunda Güzel Sanatların Yeri: İzmir Örneği*, Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anadalı, Ankara.

Tan, P., Boynik, S.,(2007). *Olasılıklar, Duruşlar, Müzakere: Güncel Sanatta Kamusal Alan Tartışmaları*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları 193, 15-17.

Uzun Uysal, E. C. (2022). Kamusal alanda video sanatı örnekleri bağlamında DougAitken ve eserleri. Tykhe Sanat ve Tasarım Dergisi, 7(12), 115-131.

Varol, E. B., (2004). *İnsan Çevre Etkileşimi Açısından Kamusal Mekanda Sanatın Rolü*, Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

İNTERNET KAYNAKÇA

- <https://arkassanatmerkezi.com/hakkimizda/> (Erişim Tarihi: 16.01.2023)
- <https://kultursanat.izmir.bel.tr/EtkinlikMerkezleri/Ahmed-Adnan-Saygun-Sanat-Merkezi> (Erişim Tarihi: 17.01.2023)
- <https://www.otuzbeslik.com/yazilar/izmirin-sanat-merkezleri> (Erişim Tarihi:27.12.2022)
- <https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77102/resim-ve-heykel-muzesi.html>(E. T.: 27.12.2022)
- <https://izmir.ktb.gov.tr/TR-210834/muzeler.html>(Erişim Tarihi: 28.12.2022)
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_Ağacı (Erişim Tarihi: 22.12.2022)
- <https://yasarvakfi.org.tr/sayfa/faaliyetlerimiz/kultur-ve-sanat/Turk-resim-sanatina-katkilarimiz/selcuk-yasar-resim-muzesi-ve-sanat-galerisi> (Erişim Tarihi: 22.01.2023)
- <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192486> (Erişim Tarihi: 12.02.2023)
- <https://www.izgazete.net/karsiyaka-duvarlar-tuval-oldu> (Erişim Tarihi:28.04.2023)
- <https://doi.org/10.55004/tykhe.1079882>(Erişim Tarihi:21.06.2023)

GÖRSEL KAYNAKÇA

- 1-<https://twitter.com/izmirgeyik/status/1015716327045128192>(E. T.:19.12.2022)
- 2- https://tr.wikipedia.org/wiki/Kordon_%28İzmir%29 (Erişim Tarihi:19.12.2022)
- 3- <https://www.boldrentacar.com/blog/Taksim-Meydani> (Erişim Tarihi:19.12.2022)
- 4- <https://arsiv.pilli.com/yazi/siradan-nesneleri-devlestiren-sanatci-claes> (20.12.2022)
- 5- <https://blog.artsper.com/en/a-closer-look/3826/> (Erişim Tarihi:20.12.2022)
- 6-<https://www.wikiart.org/en/alexander-calder/flamingo-1973> (E. T.:20.12.2022)
- 7-<https://merzbarnlangdale.wordpress.com>(Erişim Tarihi:20.02.2022)

- 8-<https://www.artsy.net/artwork/alexander-liberman-iliad> (Erişim Tarihi:20.12.2022)
- 9-<https://medium.com/wright-auction/after-pablo-picasso-maquette-for-the-richard-j-daley-center-sculpture-wright20-com-dd8654f89db5> (Erişim Tarihi: 22.12.20229)
- 10-<https://23princessroad.wordpress.com/2011/04/14/190/> (E. T.: 20.12.2022)
- 11-[https://tr.wikipedia.org/wiki/Son_Akşam_Yemeği_\(tablo\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Son_Akşam_Yemeği_(tablo)) (Erişim Tarihi:20.02.2022)
- 12-<http://4.bp.blogspot.com/>(Erişim Tarihi:20.02.2022)
- 13-<https://evetbenim.com/hakki-karayigitoglu-sevgi-ve-baris-aniti>(Erişim Tarihi:20.12.2022)
- 15-<https://www.tazeyorum.com/images/show/places/>(Erişim Tarihi: 20.12.2022)
- 16-<https://tr.pinterest.com/pin/615867317773202127/> (Erişim Tarihi:23.11.2022)
- 17- https://twitter.com/nostalji_izmir/status/844274317454180352(Erişim Tarihi:23.11.2022)
- 18-<https://www.neolacakki.com/seyahat/izmir-tarihi-asansor>(Erişim Tarihi:23.11.2022)
- 19-<https://muzeler.org/tc-kultur-bakanligi-resim-ve-heykel-muzesi> (E. T.:28.12.2022)
- 20-<https://gezigezgini.com/konak/izmir-arkeoloji-muzesi/> (Erişim Tarihi:28.12.2022)
- 21-<https://www.rotasenin.com/izmir-archaeology-and-ethnography> (E. T.:28.12.2022)
- 22-<https://gezicini.com/izmir-ataturk-muzesi>(Erişim Tarihi:28.12.2022)
- 23-https://tr.wikipedia.org/wiki/İzmir_Tarih_ve_Sanat_Müzesi(E. T.:27.12.2022)
- 24-<https://gezigezgini.com/konak/izmir-cumhuriyet-meydani>(ErişimTarihi:24.12.2022)
- 25- <https://www.erolsasmaz.com/?oku=1162> (Erişim Tarihi.28.12.2022)
- 26- <https://www.erolsasmaz.com/?oku=592> (Erişim Tarihi: 04.01.2023)
- 27-<https://www.erolsasmaz.com/?oku=59> (Erişim Tarihi.28.12.2022)

- 28-<https://www.ntv.com.tr/galeri/yasam/genclerin-tehlikeli-oyunu,fox>(E.T.: 18.12.2022)
- 29-<https://tr.foursquare.com/v/anayasa-meydan/> (Erişim Tarihi:24.12.2022)
- 30- https://tr.wikipedia.org/wiki/Cumhuriyet_Ağacı (Erişim Tarihi: 22.12.2022)
- 31-https://www.tripadvisor.com.au/Dunya_Baris_Aniti- (Erişim Tarihi: 04.01.2023)
- 32- <https://www.erolsasmaz.com/?oku=1330> (Erişim Tarihi: 19.12.2022)
- 33- <https://www.erolsasmaz.com/?oku=590> (Erişim Tarihi: 19.12.2022)
- 34- <https://www.erolsasmaz.com/?oku=1885> (Erişim Tarihi: 19.12.2022)
- 35- <https://www.erolsasmaz.com/?oku=1866> (Erişim Tarihi: 18.12.2022)
- 36-<https://talebe.org/gundem/Izmir-ataturk-heykeli> (Erişim Tarihi: 18.12.2022)
- 37- http://wownturkey.com/t.php?p=tr123/Nejdet_Duzen (Erişim Tarihi: 18.12.2022)
- 38- <https://www.odatv4.com/guncel/mevlana-heykeli> (Erişim Tarihi: 18.12.2022)
- 39- <http://www.wownturkey.com> (Erişim Tarihi: 18.12.2022)
- 40-<http://wownturkey.com/forum/viewtopic.php?>(Erişim Tarihi:03.01.2023)
- 41-<https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/her-an-karsiniza-cikabilir>(E. T.: 17.12.2022)
- 42-<https://www.yelp.com/biz/yunuslar-heykel-izmir> (Erişim Tarihi: 17.12.2022)
- 43- <https://www.alaturkaonline.com> (Erişim Tarihi: 18.12.2022)
- 44- <http://www.anafilya.info/go.php?go=306002b&do> (Erişim Tarihi: 22.12.2023)
- 45- <http://www.anafilya.info/go.php> (Erişim Tarihi: 22.12.2023)
- 46- <http://www.izmir.gen.tr> (Erişim Tarihi: 22.12.2023)
- 47- <https://mapio.net/pic/p-21860895/>(Erişim Tarihi: 24.03.2023)
- 48-<https://mapio.net/pic/p-17302231/>(Erişim Tarihi: 24.03.2023)
- 49-(<http://blog.shapesforwomenturkey>). (Erişim Tarihi: 27.01.2023)
- 51- (<http://www.banksy.co.uk>). (Erişim Tarihi: 24.03.2023)
- 52-(<http://www.banksy.co.uk>). (Erişim Tarihi: 24.03.2023)

- 53-<http://www.banksy.co.uk>.(Erişim Tarihi: 24.03.2023)
- 54-<http://www.deskotech.com>)(Erişim Tarihi: 27.01.2023)
- 55 -<https://www.behance.net/gallery/40979225>(Erişim Tarihi: 27.01.2023)
- 56-<http://www.banksy.co.uk>).(Erişim Tarihi: 24.03.2023)
- 57-<https://izmirmag.net/izmirli-grafiti-sanatcisi>(Erişim Tarihi:28.04.2023)
- 58-<https://izmirmag.net/izmirli-grafiti>(Erişim Tarihi:28.04.2023)
- 59-Yazarın kendi arşivinden alınmıştır
- 60-Yazarın kendi arşivinden alınmıştır
- 61-Yazarın kendi arşivinden alınmıştır
- 62- <http://antikmyrna.com/220-basilica> (Erişim Tarihi: 02.01.2023)
- 63-<http://www.gercekizmir.com/haber/Izmir-in-duvarlari>(Erişim tarihi:02.01.2023)
- 64-<http://www.gercekizmir.com/haber/Izmir-in-duvarlari>(Erişim tarihi:02.01.2023)
- 65-<http://www.gercekizmir.com/haber/Izmir-in-duvarlari>(Erişim tarihi:02.01.2023)
- 66-<https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/izmirde-duvarlar> (Erişim Tarihi:31.01.2023)
- 67-<https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/izmirde-duvarlar> (Erişim Tarihi:31.01.2023)
- 68-<https://www.izmir.art/tr/rota-mural-alsancak>(Erişim Tarihi: 24.03.2023)
- 69-<https://www.izmir.art/tr/rustam-qbic-mural>(Erişim Tarihi: 24.03.2023)
- 70- <https://www.indyturk.com/node/339741/kültür/>(Erişim Tarihi:28.04.2023)
- 71-Yazarın kendi arşivinden alınmıştır
- 72-Yazarın kendi arşivinden alınmıştır
- 73-Yazarın kendi arşivinden alınmıştır
- 74-<https://sanatokur.com/karsiyakanin-duvarlari-dyo>(Erişim tarihi:26.03.2023)
- 75-<https://sanatokur.com/karsiyakanin-duvarlari-dyo>(Erişim tarihi:26.03.2023)
- 76-<https://www.izmirdebugun.com/ege-perla> (Erişim Tarihi:28.04.2023)

77-<https://www.izmir.bel.tr/tr.Haberler/ucyol-metro-istasyonu>(Erişim Tarihi:28.04.2023)

78-<https://ticaretgazetesi.com.tr/>(Erişim Tarihi: 23.04.2023)

79-Yazarın kendi arşivinden alınmıştır

80-<https://www.yeniasir.com.tr>(Erişim Tarihi: 23.04.2023)

81-<https://www.milliyet.com.tr> (Erişim Tarihi:28.04.2023)